N. Çetin

TAM VE TEKMİL

Niyazî Divanı

— YENİ İLÂVELERLE —

Üzerinde MAARİF Kitaphanesi mührü bulunmayan nüshalar sahtedir. Taklit edenler mesuldür.

ISTANBUL MAARİF KİTAPHANESİ
Ankara Caddesi, Cağaloğlu Yokuşu, No. 38
ISTANBUL

Sahibi, naşiri ve basıldığı yer:
NACİ KASIM — MAARİF MATBAASI
Kolektif Şirketi
Z. Kasım ve Ortakları
MCMLXXIV

Niyazî-i Mısrî

Niyazî-i Mısrî, büyük tasavvuf erbabından bir zattır. Kendisi Anadolu'da Soğanlı adında küçük bir kasabada doğmuştur. Mısırlı olarak anılması eğitimini Mısır'da yapmış olmasından dolayıdır. 12'nci Hicrî yüzyılın ortalarına rastlayan İkinci Sultan Ahmet devrinde, Şerif Sa'd adında birinin yanında İstanbul'a gelip bir süre kalmış, sonraları da Bursa'ya giderek orada yerleşmişse de şiirlerinde kullandığı bazı deyimlerden kuşkulanan zamanın Şeyhülislâmı Kaba Sofu Vanî Efendi, kendisini Limni adasına sürdürmüştür.

Bir süre sonra affa uğrayarak İstanbul'a gelen Niyazî, Edirne'de yerleşmeye teşebbüs etmiş, ama bu şehirde bulunduğu sıralarda, tekrar tutuklanarak Limni'ye sürülmüş ve orada 1105 Hicrî yılında Tanrı'nın rahmetine kavuşmuştur. Limni'de hâlâ türbesi vardır.

Niyazî, genç yaşta Halvetî tarikatine girerek bu tarikatin ileri gelen şeyhlerinden biri olmuştur.

Şiirleri, öz Türkçenin o devirdeki anlatım tarzının en güzel örneklerini teşkil eder.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmet Rifat, **Lügat-i Tarih** ve **Coğrafya**, Istanbul, Mahmut Bey Matbaası, 1300, C. VI., s. 271.

Baha Doğramacı, **Niyazî-i Mısrî,** (Mezuniyet Tezi), Üniversite Kütüphanesi, Tezler Kısmı No. 184: 1944.

Der beyân-ı a'dâd-ı resâil-i mecmûa-i Hazret-i Mısrî, Üniversite Kütüphanesi yazmaları, No. 6374.

Gibb, E. J. W., **A History of Ottoman Poetry,** London, 1900; C. III, s. 311 - 318.

Halit Akarca, **Niyazî-i Mısrî, Hayatı, Divanının Tahlili,** (Mezuniyet Tezi), Üniversite Kütüphanesi, Tezler kısmı, No. 2073: 1952.

Hammer, Purgstall, **Geschichte der Osmanischen Dichtkunst,** Pest, 1837; C. III, s. 587 - 594.

Hüseyin bin İsmail Ayvansarayî, **Vefiyat-ı Meşayih** Üniversite Kütüphanesi yazmaları, No. 2464, s. 46.

İsmail Belig, **Gül-deste-i Riyaz-i İrfan ve Vefiyat-ı Danişveran,** Bursa, Hüdâvendigâr Matbaası, 1286: s. 188.

Köprülüzade Mehmet Fuat, **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar,** Istanbul, Matbaa-i Âmire, 1334; s. 307.

Mehmet Süreyya, **Sicill-i Osmanî,** Istanbul, Matbaa-i Âmire, 1308; C. IV, s. 193.

Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri;** Istanbul, Matbaa-i Âmire, 1333; s. 172 - 173.

M. Sadık Vicdanî, **Halvetiye Silsilenamesi,** Istanbul, Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, 1338, s. 112 - 113.

Mustafa Lûtfi, **Tuhfetu'l-asrî fî Menakıbü'l-Mısrî, Bursa,** Emrî Matbaası, 1309.

Müstakımzade Süleyman Sadeddin, **Mecelletü'n-nisab,** Halet Efendi Kütüphanesi yazmaları, No. 628.

Raşit, **Tarih-i Raşit,** Istanbul Matbaa-i Âmire, 1283; C. II, s. 246.

Sabri (İkinci Hamit'in Kitapçıbaşısı), **Divanlar Kataloğlu,** (Merhumun oğlu Nurettin Kalkandelen'e ait).

Safaî, **Tezkire-i Safaî,** Millet Kütüphanesi yazmaları, No. 771, s. 410 - 413.

Salim, **Tezkire-i Salim,** Millet Kütüphanesi yazmaları, No. 766, v. 214.

Şemşettin Sami, **Kamusu'l-a'lâm,** Istanbul Mihran Matbaası, 1306: C. VI. s. 4226.

Terceme-i Mısrî, Reisü'l-küttap Aşir Efendi Kitapları yazmaları, mecmua, v. 20.

Ziya (Paşa), **Harâbât,** Istanbul, Matbaa-i Âmire, 1291.

NİYAZÎ-İ MISRÎ'NİN HAYATI

Niyazî-i Mısrî'nin asıl adı, Mehmet'tir. 1027 (1617) yılı (İkinci Sultan Osman'ın tahta çıkışında) rebiülevvel ayının on ikinci gecesi, Malatya'ya bağlı Soğanlı köyünde dünyaya gelmiştir. (1). Babası Ali Çelebi, sonradan Malatya'ya yerleşmiş, bir hayli saygı ve ün kazanmış; Nakşibendî tarikatına girmiştir.

Niyazî'nin çocukluk hayatı hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Kardeşi (Şeyh) Ahmet ile birlikte okula gitmiş, İslâmî ilimlere ait temel bilgileri elde ettikten sonra, medrese eğitimi görmüş ve İlâhî ilimler üzerinde çalışarak tefsir, hadis, fıkıh ve tasavvuf sahalarında yavaş yavaş adı işitilmeye başlanmıştır. Medreseden icazet aldıktan sonra camilerde vaazlar veren Mehmet Niyazî, dinleyicileri üzerinde yakın ilgi ve hayranlık topluyordu. Bu hal, tasavvufu iyi kavramış olmasından ve kuvvetli natıkasından ileri geliyordu. Daha sonraki yıllarda ilim sahasında da büyük bir üne sahip oldu.

Genç vâiz bir tarikata girmeyi düşündü. Halvetiye Şeyhi Malatyalı Şeyh Hüseyin Efendi'ye intisap ederek halvete çekildi. Aradığı sessizliği ruhunun derinliklerinde bularak bu tarikata bütün varlığı ile bağlanmaya çalıştı. Bu hal gittikçe yeni bir olgunluk, aşk ve iman safhalarını açtı.

---

(1) Bk. Mustafa Lûtfi, Tuhfetü'l-asrî fi Menakıbül-Mısrî, 1309. Bursa. S. 4.

Ama Niyazî'nin Halvetiye'ye intisabı, Nakşibendî olan babası tarafından hoş karşılanmadı. Ali Çelebi, oğlunun kendi tarikatına girip tanınmasını istiyordu. Aksini görünce, oğluna kırıldı; çatık kaşlı ve asık yüzlü bir tavır takındı.

21 yaşına giren Mehmet Niyazî, bilgisini artırmak ve hayatı iyi anlamak için Malatya'dan ayrılıp seyahate çıkmak istiyordu. Bir derviş hayatı yaşamaya karar verdi. Babasından ve annesinden müsaade isteyerek evinden ve memleketinden ayrıldı, gurbet yolunu tuttu. Aradığı ideali bulabilmek için hayatın acı ve ıstırap dolu yollarında yılmadan yürüdü. Fırtınaya tutulan gönlünü biraz olsun huzur ve sükûna kavuşturmak istiyordu. Bir süre sonra Diyarbakır'a gitti. Varacağı yere bir an önce ulaşmak emelinde idi. Bağdat'a gitti. Orası bir ilim muhiti olmakla beraber, Mısır'ı daha cazip buluyordu. Bir iki ay Bağdat'ta kaldı. Oradan Kerbelâ'ya gitti; Hazreti Hüseyin'in meşhedini ziyaret etti. Gönlü ilim aşkı ile yanan genç Mehmet Niyazî için Mısır'da birdenbire eğitime başlamak imkânsızdı. Medresede öğrendiği Arapçanın yetmeyeceğini anladı. Aynı zamanda fazla yer gezip tanınmış kimselerin sohbetlerinde bulunması da gerekti. Bunun için yollarda kaldı. Dört yıl sonra Kahire'ye varabildi.

Niyazî'nin "Mısrî" adı ile anılması Mısır'dan dönüşünden sonradır. Ona bu adın verilmesinin nedeni, uzunca bir zaman Mısır'da bulunup eğitim görmesindendir (1). Niyazî olgun yaşlarda iken ün kazandı; bol bol eserler verdi. Uzak diyarlarda adı ve şöhreti duyuldu.

Mehmet Niyazî, Mısır'da Şahuniye denilen yerde tanınmış bir Kadiriye Şeyhine kapılandı. O, artık Arapçayı ana dili kadar güzel konuşuyordu. Mübarek gecelerde Câmiü'l-ezher'de vaaz etmeye başladı. Orada en maruf âlimlere kendini sevdirdi ve ilmî değerini kabul ettirdi.

(1) Bk: Salim ve Safaî tezkireleri.

Genç âlim Mehmet Niyazî, bir gece rüyasında Abdülkadir Geylânî'yi görür. Şeyh, Padişah olmuş; Niyazî de onun sadık bir adamıdır. Abdülkadir, Niyazî'yi çağırıp bir kese altın verir. Kesenin içindeki paralardan bir kısmının zahirî, bir kısmının da batınî ilimleri anlattığını söyler. Bu ilimleri öğretecek şeyhin, diyarı Rum (Anadolu)da bulunduğunu bildirir.

Niyazî bu rüyasını şeyhine anlatır. Şeyhi, bu rüyası ile onun olgunlaştığına kanaat getirerek hayır dualar eder ve icazet verir. Niyazî 30 yaşındadır.

Kahire'den yola çıkan Niyazî, Anadolu'dan Istanbul'a geldi. Bir yıla yakın yolculuğu sırasında Anadolu'nun tanınmış âlimleri ile görüşmelerde bulundu. Niyazî'yi bu yıllardan itibaren şiir ve tasavvuf sahasında tanımayan, bilmeyen kalmadı. Istanbul'a gelince, Sultanahmet dolaylarında Mehmet Paşa Tekkesi'nde halvete çekildi. O, artık aşk âleminde idi. Halvetin ebedî ve ilâhî içkisi ile mest olmuştu:

Firkatte vuslat isteyen mihnette râhat isteyen
Vahdette işret isteyen ayş-i bekaa halvettedir

beyti ile bu duyguyu anlatır. Şair, daha ileri giderek, Tanrı aşkının halvette duyulabileceğini şu beytiyle belirtir:

Terk et Niyazî sen seni, bir eylegil cân u teni
Duysam deyen aşk sırrını sırr-ı Hudâ halvettedir

Niyazî, Istanbul'da uzun zaman kalmadı. Ama şehrin tanınmış meşayihi ile görüşerek meclislerine katıldı.

Bilgin, mutasavvıf ve şair Niyazî-i Mısrî, Bursa'ya giderek Ulucami'in etrafında bulunan medreselerden birine yerleşti. Ama Bursa'ya gelişi kendisine o kadar çekici gelmedi. Bir yıl sonra Uşak'a gitti.

Niyazî-i Mısrî, Uşak'ta Elmalılı Şeyh Yusuf Sinan'ın halifesi Şeyh Mehmet'in tekkesinde bulundu. Niyazî bu tekkede kendini bir kat daha şiir ve tasavvufa verdi. Şair; Ümmi Sinan ile tanışmayı can ve gönülden istiyordu. Şeyh Mehmet, ona, şeyhi Ümmi Sinan'ın geleceğini müjdeledi.

Şeyh, büyük bir merasimle karşılandı. Niyazî etek öpüp onunla tanıştıktan sonra, şu şiirini takdim etti (1).

Aşkın meyine ben kana geldim
Şevkin od'una hoş yana geldim
Şem'-i tevhîdi gördüm yakmışlar
Gitti karârım pervâne geldim
Halka-i zikri kurmuş âşıklar
Ben de sahnında cevlâna geldim

---

(1) Mustafa Lûtfi'nin Tuhfetü'l-asrî fî Menakıbü'l-Mısrî adlı kitabının 11'inci sayfasında şunlar yazılıdır:

" . . . . . Şeyh Yusuf, Ümmi Sinan Hazretlerinin hulefâ-yı reşadet ihtiva ve hidayet intimalarından âşıkanın muştakı Şeyh Mehmet Uşşâkî Hazretlerinin zaviyelerine şerefyab-ı vusul ü musahabet-ı Şeyh ü dervişan ile teşerrüf etti..."

Ümmi Sinan, Elmalı'da doğmuştur. Halvetî tarikatının kurucularındandır. Niyazî-i Mısrî'nin mürşididir. İçinde bir tevhit ve 190 gazel bulunan bir divanı ile Kutbu'l-meâni adında Türkçe bir eseri vardır.

Divanı şu beyitle başlar:

Tevhid-i esmâdan aldı dersini Ümmi Sinan
Vâridât'ın pertevinden şerh olundu bu divan

Ümmi Sinan, 1075 (1664) te Elmalı'da ölmüştür.

Mecnun'um bugün Leylâ elinden
Neylerim aklı dîvane geldim
Derdi cananın yaktı yareler
Bağrım üstünde dermana geldim
Ümmi Sinan'ın hâk-i pâyine
Sürmeye yüzüm sultana geldim
Yaremi bildim yârimden imiş
Bunya Niyazî Lokmân'a geldim

Niyazî, Şeyhi Ümmi Sinan ile Elmalı'ya gidiyor: (1).

Dost illerinin menzili key âlî göründü
Derd-i dile derman olan Elmalı göründü

Bütün içtenliği ile şeyhine bağlanıyor ve onu, şu şiiri ile anlatıyor:

Kani bir mürşit-i kâmil isteyen
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a
Kalbim marazımdan kurtulam deyen
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

Gerçi her gûşede şeyhim der çoktur
Binde birinin (kim) irfanı yoktur
Mürşid-i kâmilin tariki Hak'tır
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

Ayetin hadisin sırrın anlayan
Daim Tevhît ile gönlün eyleyen
Biçare Mısrî'nin sözün dinleyen
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

---

(1) Bk: Tuhtetü'l-asrî fî menakıbü'l-Mısrî, s. 14.

Şair, söze değil, kalbe, dış görünüşe değil, içe ve ruh zenginliğine değer verdiğini bildiriyor:

Kal ehlinin ahvalini terk eyle Niyazî
Şimden gerü hal ehlinin ahvali göründü

Şair, şeyhi tarafından oğlunun hocalığına tayin olundu. Niyazî burada da vaazlarına devam etti. Sonra şehirden ayrılarak civardaki tekkelerin birinde görev aldı. Niyazî görevine aşk ve şevk içinde tam sekiz yıl devam etti. Bu suretle Şeyhi, dervişlik payesini verdi. Ümmi Sinan'ın halifesi olan (1) Niyazî, Uşak'a dönünce Mehmet Efendi tekkesine gitti. Kasabanın sonunda bulunan bir camiin mimberinde çilesini tamamladı. Buradan kısa bir zaman için Çal'a gider ve döner. İkinci seferde Kütahya'

(1) M. Sadık Vicdanî'nin Halvetiye Silsilenamesi'nde (S. 112) şu bilgiler vardır:

"... Badehu Uşak'a azimetle (Şeyh Mehmet Efendi) dergâhında meşgul iken irşad-ı âşıkîn Şeyh Yusuf Sinan Ümmî Hazretlerine mülâkî olarak tecdîd-i intisap ile feyzyap olmuş ve beraberce Elmalı'ya azimet etmiştir. Tekmil-i meratip ettikten sonra Şeyhinin emri ile evvelâ Uşşak'a, müteakıben tekrar Bursa'ya gelerek elyevm mevcut; fakat pek ziyade tamire muhtaç dergâhı ve namına mensup şube-i Halvetiyeyi tesis ile neşr-i envar-ı tarikate başlamış, başlıca 28 halife yetiştirmiştir."

Not: Halvetiyenin yiğitbaşı şubesine mensup olan Elmalılı Şeyh Yusuf Sinan Ümmî; Sinaniye-i Ahmediye şubesi kurucusu olan İbrahim Ümmi Sinan ile karıştırılmamalıdır.

M. Sadık Vicdanî'nin Halvetiye Silsilenamesi adlı kitabında (S. 133). Niyazî-i Mısrî için şu şiir vardır:

Tarıkatta reis-i evliyâsın Hazret-i Mısrî
Zamânın kutbusun, feyz-i intimâsın Hazret-i Mısrî
Tasavvuf mesleğinde reh-nümâsın Hazreti Mısrî

ya tarikatin Şeyhi olarak gider. Ama Şeyhi Ümmi Sinan'ın ölümünü haber alınca, Uşak'a döner (2).

Şair, şeyhi öldüğü zaman, 47 yaşında idi. Üzüntüsünden Uşak'ta kalamadı. Bursa'ya gidip Sebbâh Ali Dede' nin evinde misafir kaldı. Az sonra bir hücreye kapanarak zikir ve ibadetlerine devam etti.

Niyazî, daha önce Arap Mehmet Mahallesi sakinlerinden Hacı Mustafa Efendi'nin kızı Fatma ile 1662 (H. 1072) de evlenir. On yıl sonra karısı ölür (3). Artık ünü Bursa'da çalkanmaktadır. Uşak'taki şeyhi Mehmet Efendi'nin ölüm haberini de alınca Niyazî, bir kat daha kederlendi. Niyazî, Ulucami'de vaazlar verdi. Evlenmesi ile masrafı artmıştı. Şair, yaptığı mumları satarak hem kendi geçimini temine çalışıyor, hem de yoksullara yardım ediyordu.

Artık Niyazî kemale ermişti. İlmin sırlarına yabancı kalmıyordu:

Ol menem kim vâkıf-ı esrâr-ı ilm-i âdemem
Kâşif-i genc-i hakikat hem hayat-ı âlemem

beyti onun bu durumunu anlatmaktadır. O, İlâhî güzelliği bütün varlıkta görmekte, Tanrıyı, eşyanın tezahüründe bulmaya çalışmaktadır:

Ne âlî sözlerin vardır ki insanı eder medhûş
Ukul-ı âdeme hayret-fezâsın Hazret-i Mısrî
Gönül ez can u dil sevdi seni yâ Hazret-i Mısrî
Şebistân-ı edebde muktedasın Hazreti Mısrî
Gönül mühtez olur nam-ı şerifin yad olundukça
Ferah-bahşa-yı erbâp olasın Hazret-i Mısrî.

(2) Köprülüzade Mehmet Fuat da Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar adlı eserinde Elmalılı Yusuf Sinan Ümmi'nin 1075'te öldüğünü bildirmektedir.

(3) Niyazî'nin Ali adında bir oğlu vardı.

Ben cemâl-i Hakk'ı cümle şey'de zâhir görmüşem
Bu merâyâ anın çün baktığımca hurremem

Vahdet-i Vücut nazariyesini sade ve samimî duygusu ile ne güzel anlatmaktadır:

Ben o Mısrî'yem vücudum Mısr'ına şah olmuşam
Hâdisim gerçi velî ma'nîde sırr-ı akdemem

1665 yılında Fatih Camii'nde şeriatçılarla tarikatçıların arasında büyük bir kavga çıkmıştı. Bunun üzerine hükümet tekkeleri kapatmak gereğini duydu. Yukarıdaki beyitlerden bir tekke ve tasavvuf adamı olduğu açıkça anlaşılan Niyazî, bu olaydan pek üzüldü. Ama bu olay, Bursa'yı içine almadığı için Niyazî-i Mısrî'nin tekkesi açık kaldı. Eskisi gibi ayinler yapıldı.

Istanbul'da iki yıldan beri tekkeler kapalı bulunuyordu. Bu sırada Sadrazam Köprülü Fazıl Ahmet Paşa, Niyazi'yi Edirne'ye çağırır. Şair, Edirne'de 40 gün ağırlanır; orada vaazlar verir. Artık Sadrazam kendisine kıymet verdikten sonra tekkelerin açılması da mümkün olabilecekti.

Şair, Edirne'den Istanbul'a gelince, şiir sahasında pek fazla ün kazanmış olan Şeyhülislâm Yahya Efendi ile tanıştı. Bir cuma günü Padişah Dördüncü Mehmet, Ayasofya Camii'ne namaz kılmaya gelmişti. Niyazî, o gün hutbeye çıktı, heyecanlı bir hutbe verdi. Söz arasında tekkelerin kapatılmasını tenkit etti. Bu sözleri dinleyen Padişah, ferman çıkartarak tekkeleri yeniden açtırdı.

Niyazî, neşe içinde Bursa'ya döndü. Ama Şeyh Mehmet'in ölümünü duyunca, çok üzüldü. Şair, şeyhi için 1078 tarihini şu beytin ikinci mısraında belirtir: (1).

---

(1) Bk: Bursalı Tahir Bey, Osmanlı Müellifleri.

Hüsn-i hatmine Niyazî dedi tarihin anın
Allah Allah dedi vü kıldı bekaaya irtihal

Her tarafta Niyazî-i Mısrî'nin ünü duyulmuştu. Onun vaazlarını dinlemek için Bursa'ya gelenler pek çoktu. Hücresi pek dar olduğundan, yine o civarda, Bursa'nın tanınmış tacirlerinden Aptal Çelebi tarafından yeni bir hanikah yaptırıldı. Burası Halvetiye tarikatının Mısrîye şubesi haline geldi. Bu hanikahın kapısında Dergâh-ı Mısrî sözünün altında şu beyit bulunuyordu:

Ümmi dünyânın güzîde mefhar-i asrı budur
Şekkeristan-ı hakaayık dergeh-i Mısrî budur

Niyazî'nin kuvvetli bir hatip olduğu muhakkaktır. O, her yerde kendini sevdirmiş, karşısında kalabalık bir dinleyici kitlesi bulabilmişti.

Lehistan seferinin açılması ile Avcı Mehmet, askerinin manevî kuvvetini artırmak istiyordu. Bu amaçla vaazlar verdirmek için Niyazî-i Mısrî'yi sefere davet etti. Şair ve hatip Niyazî, etkili sözleri ile askerlerin manevî kuvvetini yükseltti.

Niyazî'yi kıskananlar ve aleyhinde bulunanlar vardı. Türlü yalanlarla Padişaha Niyazî aleyhinde sözler söylediler. Padişah, bu uydurma sözlere inanarak Niyazî'nin seferden dönmesi için emir verdi. Şair, dervişleri ile birlikte hanikahına döndü.

Bir ara Edirne'de Eskicami'de vaazlarına devam eden Niyazî'nin fikir ve telkinleri sarayın siyasetine aykırı görüldü. Bu yüzden 1673 (1083) te Rodos adasına sürüldü. Bir yıl süren sürgün hayatından sonra Padişahın emri ile serbest bırakılarak Bursa'ya döndü. Orada vaaz ve öğütlerine devam etti.

Niyazî'yi çekemeyenler yine faaliyetlerine devam

ederek onu, fesat çıkarmak ve devletin siyasetine aykırı konuşmak suçları ile saraya jurnal ettiler. Yapılan teftiş ve inceleme sonunda şairin suçsuz olduğu anlaşıldı.

Niyazî, Rusya seferi için halkı cihada davet etmek maksadıyle, 300 kişi ile Edirne'ye gitti. Selimiye Camiinde çok kalabalık bir cemaat karşısında hutbe veriyordu. Orada bulunan Rikâb-ı Hümayun Kaymakamı Osman Paşa, Şeyhi, camiden alarak Gelibolu cihetine gönderdi. Niyazî buradan (1677) de Limni adasına sürüldü (1).

Yanlış ve haksız bir kararla Limni'ye sürülen şair, orada tam 15 yıl sürgün kalmıştır. Bu kadar uzun süren zamana rağmen Niyazî, hayatından şikâyette bulunmadı. Bu hal, onun dervişliğinden, kalender mizacından ileri geliyordu. Bütün bunlar ona göre bir alın yazısı idi. Şikâyet etmeden çekmesi gerekti.

Limni'de de halkı heyecana getirmiş, etkili vaazları ile coşturmuştu. Ama Niyazî, artık pek ihtiyarladığı için eski enerjik ve mücadeleci hali kalmamıştı. Ölümünden bir yıl önce sürgünden kurtulan şair, Bursa'ya gitti. Şehir halkı onu büyük törenle karşıladı. Şeyh, Bursa'da bir yıl kalmadan yeni bir olay ile karşılaştı. Bursa kadısı, kadılık süresinin uzatılması için hazırladığı mazbatayı Niyazî'ye de gönderir. Şeyh de mazbataya "Gemisi olmayan kaptan, demirini koparıp yola çıkmak ister" cümlesini yazarak imzasını atar ve bu suretle kadıya tarizde bulunur. Sonunda, Bursa halkının isteği ile kadı'nın süresi uzatılır. Kadı, Niyazî'nin yazdığı iğneli cümleyi unutmaz ve ona son derece kırılır. Bursa halkını öne sürerek Niyazî aleyhine Baltacı Mehmet Paşa'ya şikâyette bulunur. Niyazî, ikinci defa Limni'ye sürülür.

(1) Bk: Safaî Tezkiresi, Millet Kütüphanesi yazmaları, No. 771, s. 412.

Şair, ömrünün son yılını şöyle anlatıyor:

Yetmiş sekiz oldu yaşım eyledin
İhtayyirü yahtayyirü ihtiyâr

Niyazî, artık bitkin bir halde idi. Bedenî yorgunluklara dayanamıyordu. Son sürgün olayının psikolojik etkisi de açıkça kendini göstermişti. Limni'ye varışından sonra hastalandı. Niyazî, öleceğini anlamıştı. Hayata iyice küsmüş bir hali vardı. Tam 40 gün kimse ile konuşmadı. Yalnız zikirle meşgul oldu. Son günlerinde cenaze namazının Mahmut Efendi tarafından kıldırılmasını vasiyet etti. Limni'ye gelişinden 2 ay sonra, 76 (Kamerî yıl ile 78) yaşında iken 1105 (1693'te öldü (1). Bir raslantı olarak (Niyazî) mahlâsının ebcedle karşılığı 78 tutmaktadır. Nazım Çelebi adlı bir şair şu mısra ile 1105 tarihini düşürmüştür:

"Cân-ı âziz Mısrı bir kumrî gibi uçtu"

(1) Bk: Der beyan-ı a'dâd-ı risâil-i mecmua-i Hazret-i Mısrî, Üniversite Kütüphanesi yazmaları, No. 6374, s. 112.

NİYAZÎ'NİN ESERLERİ

Bursalı Tahir Bey'in Osmanlı Müellifleri'nde Niyazî-i Mısrî'nin eserleri hakkında gereken bilgiyi öğrenmekteyiz. Buna göre şairin eserleri Türkçe ve Arapça olmak üzere iki dilde meydana getirilmiştir. Bunların hepsi tasavvufa dairdir.

Niyazî'nin Türk dili ile yazılmış eserleri şunlardır:

1 — Risaletü't-tevhît,
2 — Şerh-i Esmâ-i Hüsna,
3 — Sure-i Yusuf Tefsiri,
4 — Es'ele ve Ecvebe-i Mutasavvifane,
5 — Şerh-i Nutk-ı Yunus Emre,
6 — Risale-i Eşrat-ı Sâat,
7 — Tahirname,
8 — Risale-i Haseneyn,
9 — Divan-ı İlâhiyat,
10 — Mektubat,
11 — Risale-i Hızriyye,
12 — Fatiha Tefsiri.

Bunlardan başka Tesbi'-i Kaside-i Burde (İmam Busayrî'nin kasidesinin tesbii) adlı manzum eseri ile Mevaızü'l-irfan ve avaidü'l-ihsan adında mensur bir kitabı vardır. Bu kitabında kendi hayatı hakkında bilgiler de bulunmaktadır.

Tahir Bey'in bildirdiği bu eserler, Üniversite Kütüphanesi yazmaları arasında 6374 numarada kayıtlı bir mecmuada bulunmaktadır. Bu mecmuada Niyazî'nin şu eserleri sıralanmaktadır:

1 — Risale-i Hilye-i Hazret-i Hüseyn.

27 beyitlik küçük bir mesnevi olan bu eserde Hazreti Hüseyin'e olan sevgiye yer verilmiştir. Mesnevi şeklinde yazılan bu eser 413 beyittir.

2 — Münacat (19 beyittir).

Mey-i vahdet ile mest eyle beni
Yitürem kendümi bulam çü seni

beyti ile bitmektedir.

3 — Na't-ı Şerif.

74 beyit tutan bu şiir:

Hamdülillâh ki Cenab-ı Mevlâ
Kıldı ol serveri çün rehnümâ

beyti ile başlamakta ve:

Ola dûr etmeye Allah Gani
Bile haşr eyleye anlarla beni

beyti ile son bulmaktadır.

4 — Sebeb-i Nazm-ı Kitap (34 beyitlik mesnevi).

Dile bir dâiye düştü yok ana
Dil uzatmaya çü ruhsat kat'a

beyti ile başlamaktadır.

5 — Risale-i Haseneyn (7 sayfalık bir nesir).

6 — Fatiha Tefsiri. Bu esere şu cümle ile giriliyor:

"Seb'u'l-mesâni: Resûlullâh sallallâhü tealâ aleyhi ve sellem buyurmuşlar ki (Fatiha)dır. Her iki rekâtte iki kere okunur. Yedi ayettir. Her salevatta ikişer kere okunmak ile (Fatiha) ya seb'ü'l-mesânîdir, deyü buyurmuşlardır."

7 — Es'ele ve ecvebe-i Mutasavvifâne. 32 sayfalık bu nesirde Hazret-i Hasan ve Hüseyn'in Peygamber oldukları ileri sürülmektedir:

"İmam Hasan ve İmam Hüseyn Hazretlerinin nübüvvetlerini ve risaletlerini inkâr edenin misali buna benzer kim, bir hurmanın her budağı hurma iken içinde iki budağını "bu hurma değildir" demeye benzer. O ise, cehildir. Sual: "İmam Hasan ve Hüseyn Hazretleri niçin davi etmediler?" denir ise hasutlar ve münkirler ezdiyâdından hazeren da'vi etmediler."

8 — Sure-i Nur Tefsiri,
9 — Esma-i Hüsna,
10 — Risale-i Belgrat.

Mustafa Paşa'ya yazılan bu mektupta şu cümleye rastlanmaktadır:

"Elhâsıl İmam Hasan'ın ve İmam Hüseyn'in Hak resûl olduklarını inkâr edenler bunların demini müstahil olan Yezit'tir; Lâ'netullah."

11 — Risaleti fi'l-Anka,
12 — Hikâyetü an kıssail-Hızrıyye aleyhi'sselâm,
13 — Risale-i Arşiyye,
14 — Risale-i İade,
15 — Risale-i Ta'biratü'l-vakıat,
16 — Risale-i Şerh-i Yunus Emre,
17 — Risale-i Vahdet-i Vücut,
18 — Kardeşi Ahmet'e yazdığı mektup.

Bu mektuba şöyle başlanıyor:

"Gözüm nuru biraderim Ahmet Efendi,

"Hezar istintak ile selâmlar ve dualar kılındıktan sonra, i'lâm olunan odur ki, benim canım ne halde ve ne âlemdesin?"

NİYAZİ'DE AŞK

Niyazî'ye göre aşk, maddeden sıyrılıp manaya yönelіştir. Ezelî ve ebedî olan aşk menfaatsiz sevme ve benlikten sıyrılmadır. Aşkta "ben" yoktur. Mahlûkun Hâlik'a kavuşmak istemesi ve bu iştiyak, aşkı meydana getirir. Aşk, hasretin ve intizarın gönlü yakan tatlı ıstırabı; vuslat sonsuzluğu içinde varlığımızın tecelli ve idamesidir.

Kâinat aşk için yaratılmış; insan, bu aşkın düşünen ve duyan mutlak ve en büyük ihatasıdır. Her şey, aslına, yani Cenâb-ı Hakk'ın zat-ı ilâhîsine rücu edecektir.

Kâinatta ne varsa aşktan ibarettir. Fuzulî'nin:

"Aşk imiş her ne varsa âlemde"

dediği gibi, aşk, ilmin de, hayatın da, varlığın da membaıdır. Yunus Emre daha sade bir dille, kalbinin en hassas yerinden kopan bir duygu ile aşkı ne güzel anlatır:

Aşkın aldı benden beni
Bana seni gerek, seni
Ben yanarım dün ü günü
Bana seni gerek, seni

O, bu kıtası ile insanın benliğinden sıyrılıp gerçekler âlemine ulaşmasını ve bu suretle aşkın tecellisini ifade etmektedir. İki dünyada, yani ebediyette gereken Tanrı aşkıdır:

Yunusdurur benim adım
Gün geçtikçe artar od'um

İki cihanda maksudum
Bana seni gerek, seni

Niyazî, duyuş ve söyleyiş bakımından Yunus Emre'nin açık olarak etkisi altındadır. Ona göre her şey ve her olayın nedeni, aşktan ibarettir. Beşerî aşk, insanı nefsin esirliğinden kurtarmaz. Nefs-i Mutmainne için ilâhî aşk lâzımdır. Âşık, dünyadan kurtulup ebediyete, Tanrı varlığına ulaşmak ister. Dünyada bu aşka ulaşamadığı için dertlidir:

Derde düşen âşık nitsün cihânı
Dert ehlinin dâim yanmakta cânı
Döner arzulayıp vasl-ı cânânı
Dönelim âşıklar Mevlâ derdiyle

Aşka ulaşmak için zikir lâzımdır. Tekkede Allah'ın birliğini anmak aşkın başlangıcıdır:

Hakk'ı seven âşıkların
Eğlencesi tevhit olur
Aşk od'una yanıkların
Eğlencesi tevhit olur

İlâhî aşkın şu beş vasfı vardır:

1 — Yaratıcı faaliyetin, yani zat-ı ilâhi'nin tezâhürü;

2 — Nur-ı Muhammedî'nin, âlem-i ervahın ve mükevvenatın zuhuru; Âdemin yaratılması;

3 — Ezelde mevcut olan insan ruhunu geldiği yere, yani ebediyete ulaştırması;

4 — İnsanı kötülüklerden uzaklaştırıp fenâfillâh mertebesine ulaştırması;

5 — İnsanın, varlığını Tanrı birliğinde sezmesi. Neş'e-i kâmili hissetmesi.

Aşkın bu vasıfları kesretin vahdette toplanmasını meydana getirir ki, aşkta esas olan budur. Vahdet-i Vücuda mensup olanlar "Ene'l-Hak" demekle bu aşkı duymaktadırlar:

Vahdet meyinin cur'asın ma'şûk elinden içmişem
Ben dost kokusun almışam müşk-i Hıtânı neylerem

Niyâzî, ilâhî aşkı pek güzel ifade eder:

Zât-ı Hakk'ı anla zâtındır senin
Hem sıfâtı hep sıfâtındır senin
Sen seni bilmek necâtındır senin
Gayre bakma sende iste sende bul

Şu beyitte de aynı aşk düşünüşü vardır:

Bunda ağyar kesretinden kurtulan
Vahdet illerinde vasl-ı yâr olur

Tanrı varlığından bir parça olan insan, yine o bütüne karışacaktır:

Vahdeti kesrette bulmak kesreti vahdette kim
Bir ilimdir ol ki cümle ilm ü irfân andadır

Kesreti vahdete ulaştıran aşktır. Kimde aşk ateşinden zerre kadar bulunursa, o, Tanrı'dan başka bir aşk tanımaz:

Zerrece aşk od'u kimde olsa yakar varlığın
Aşk od'u ister ki Hak'tan gayri hiç var olmasın

Şair, daimî olarak aşktan mesttir:

Aşkın ile dolmuşam zühdünü yanılmışam
Mest-i müdâm olmuşam çağırıram dost dost

Dünyanın kederinden kurtulup ilâhî ufuklara kanat açmak istiyor:

Dünyâ gamından geçip yokluğa kanat açıp
Aşk ile dâim uçup çağırırım dost dost

Dünyanın geçiciliğinden ve kötülüklerinden kurtulmak için doğru yolu seçmek ve nefs-i emâreden kurtulmak lâzımdır. Salik, bunu duyarak aşk yoluna girer. Mür-

şidinin göstereceği doğru yolda gitmeye çalışır. Tanrı'nın birliği zikredilerek bu yolda ilk adım atılmış olur. İnsan her ne kadar günah işlemişse de kararan yüzü tekkede edeceği zikirle ağarmış olacaktır:

Har ne denlü rû-siyâh ettiyse isyânın senin
Ağarır bîşek yüzün bu gurra-i tevhit ile

Şair, henüz mürşitliğe ulaşmadan ışığın etrafında dolaşan pervane gibidir:

Şem'i tevhîdi gördüm yakılmış
Gitti karârım pervâne geldim

Niyazî, zikir halini anlatıyor:

Halka-i zikri kurmuş âşıklar
Ben de sahnında cevlâne geldim

Salikin Mürşide teslimiyet göstermesi gerekir. Gönlü şeyhin gönlü ile birleşir; yani fenâ fi'ş-şeyh olur:

Ümmi Sinan'ın hâk-i pâyine
Sürmeye yüzüm sultâna geldim

Tanrı sevgisi, onun adını anmakla mümkün olur:

Şol ism-i zatını sürmek, visâlin gülünü dermek
Cemâl-i pâkini görmek ne güzeldir ne güzeldir

Âşık zikriyle, Tanrı ile karşı karşıyadır:

Salât-ı ehl-i kurbun kıblesidir sümme vechullah
Niyazî durma dâim secdeyi ebrû-yi tevhit et

Salikin olgunlaşması için gönlündeki kötülükleri atması, dünyanın geçici ve aldatıcı hallerine kapılmaması lâzımdır. Yani heva vü siva kapılarını artık kapamış olması gerekir. Şair bunu şu beyitte anlatıyor:

Hevâ ise yeter gönül gel Allah'a dönelim gel
Siva ise yeter ey dil gel Allah'a dönelim gel

Şu kıtada, salikin, Tanrı aşkı için sivaı ve dünyanın geçici arzularını bırakması gerektiği belirtiliyor:

Dönmek ister gönlüm cümle sivadan
Dönelim âşıklar Mevlâ derdiyle
Göçmek ister cânım mülk-i fenâdan
Göçelim âşıklar Mevlâ derdiyle

Hevâ vü sivadan ancak şeyhe kalp bağlılığı, yani teslimiyet ile kurtulmak mümkün olabilir. Salik o zaman kendi benliğini şeyhin gönlünde bulur. Yani fenâ fi'şeyh'e ulaşır:

Ger kabul olunsa şah oldun ebet
Kande böyle asılı bâzâr olur

Şeyhi görmeyen Tanrı'yı göremez:

İsteyen yâri izlesin pîri
Pîrden ayrılan Hak'tan ayrıdır

Mürşit olmayınca Hakk'a ulaşmak mümkün olmaz:

Mürşit gerektir bildire Hakk'ı sana Hakka'l-yakîn
Mürşidi olmayanların bildikleri güman imiş.

Mürşidin gönlünde yer alan salik, dünyanın kötülüklerinden uzak kalmak için dünyayı terk etme yoluna gider, hevâ vü sivadan uzak kalır, yani halvete çekilir. Bütün kötülüklerden uzak olarak ölmeden önce ölmek lâzımdır:

Nefsini sana bildirir ölmezden evvel öldürür
Yokluk yolunu doğurur fark ü fenâ halvettedir

Halvet bir terk-i dünyadır:

Terk et Niyazî sen seni bir eyle sen can u teni
Duysam deyen Hak sırrını sırr-ı Huda halvettedir.

Gıdayı en az hadde indirip nefsi terbiye etmek lâ-

zımdır. Buna riyazat denir. Eskilerin" bir lokma, bir hırka' diye tarif ettikleri hal budur. Bunun için uzlet aranır. Mevlevîlerde çile çıkarmak bir riyazattır.

Salik, bu halinde nefsini terbiye etmiş, kötülüklerden sıyrılıp bir imtihan devresine girmiştir. Buna halvet denir. Halvet, kırk kere kırk gündür. Yani 1600 gün sürer. Halvetin sonunda nefsin ulaştığı zafere ıtlak denir.

Niyazî, mertebeleri tamamladığını ve kırk erbaîni bitirdiğini şöyle anlatıyor:

Cisme bugün kırk erbaîn oldu tamâm Deccâl laîn
Kıldı beni Rabb'im emin yâ ben seni yâ sen beni

Artık kemal devresi başlamak üzredir. Niyazî bunu şöyle tarif eder:

Kâmil odur kim aç susuz çok çok emek bilmez ola
Nâkıs oladır bunda kim hergiz emek bilmez ola

Gerçek kemal Tanrı'dadır. Tarıkatta kemale eren zahiren keramat sahibi olmuştur. Bunun için yakini bilmesi lâzımdır. Yakin üç türlüdür: 1 — İlme'l-yâkîn, 2 — Ayne'l-yakîn, 3 — Hakka'l-yakîn.

İlme'l-yâkîn, şüpheden ârî bilgidir. Bu bilgilerle nevi bileceğimiz sınırlanmıştır. Bilgi, keramat sahibinin yakin derecesine bağlıdır. Keramat evliyalıkla mümkündür. Bunun üstünde mucize vardır. Mucize, bilgi ile elde edilmez ve yalnız peygamberlere mahsustur. Yani mucize bir sa'y ve aşkla mümkün olamaz. Vahiy, mevhibe-i kudret ve emr-i ilâhî ile olur. İlme'l-yakîn, Mürşit vasıtasıyle elde edilen bilgi, sohbet ve kitaplardan ibaret olan bilgidir. Doğruluğundan şüphe edilemez.

Ayne'l-yakîn, eşyanın hakikatini gözleriyle görüp mevcudatın sebebini idrak etmektir.

Hakka'l-yakîn, hakikatın tam manası ile kendisidir. Buradan vahdete ulaşılır. Her üç şekilde yakin sahibi olan, vahdet-i ilâhiyeye ermiş demektir. Bu, insan-ı kâmildir.

İşte ermişlik buradan başlıyor. Kâmile göre her şey birdir. Yaratılan, Yaradanın bir parçasıdır... Seven, sevilen bir ve beraber haldedir. Artık zıddiyet ve sayı yoktur; birlik ve beraber oluş vardır. Birlik ve beraberliği varlığında duyabilen, daha doğrusu kendi benliğinden sıyrılan fenâ fillâh mertebesine ulaşmış demektir. İnsan, bu halde kendi varlığı içinde değildir. Cezbe hali denilen bu duyuşla insan, Tanrı ile bir olmuştur. O halde Allah ile bekaa bulmuştur. Fenâ fillâha ulaşan, bekaa billâh olmuştur. Fenâ fillâha karışan kimse, dünyada sembol halinde yaşar. Onun bütün varlığı Allah ile beraberdir. Vücudu, zahirî bir görünüştür; asıl cevher bütüne karışan cevherdir; yani ruhtur.

İşte vücut, Hak haline inkılâp ediyor, geldiği yere, yani ebede rücu ediyor. O, artık doğmaz ve ölmez haldedir:

Sırrile bana içimden söylenir
Mısrîyâ ben doğmazam ben ölmezem

O, ölümsüzlük ve edebiyet içindedir:

Ol serâ-yı vahdete mihmân olan anlar bizi

Fenâ - ender fenâ oldum bekaa-yı câvidân içre

O, Tanrı varlığı içindedir:

Çü buldum sümme vech-i cânânı kamuda sezdim Allah'ı
Fenâyım Hak'ta vallâhi ne bilim kaldı ne zatım

Yalnız Tanrı vardır. Her şey o birlikte toplanır:

Ki bildim cümle Hak imiş arada gayri yok imiş
Bi külli anda gark imiş ne ben varım ne irfanım

Şair, bekaa billâh'a ermiştir:

Zat-ı Hak'ta mahrem-i irfan olan anlar bizi
İlm-i sırda bahr-i bîpâyân olan anlar bizi

A

— 1 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey Gönül gel gayriden geç aşka eyle iktida
Zümre-i ehl-i hakikat anı kılmış mukteda

Cümle mevcudat-ı malumata aşk akdemdürür
Zira aşkın evveline bulmadılar iptida

Hem dahî cümle fenâ buldukta aşk baki kalır
Bu sebepten dediler kim aşka yoktur intiha

Dilerim senden Hüda'ya eyle tevfikin refîk
Bir nefes gönlüm senin aşkından etme gel cüda

Mâsiva-yı aşkının sevdasını gönlümden al
Aşkını eyle iki âlemde bana âşina

Aşk ile tamuda olmak cennetidir âşıkın
Lîk cennette olursa tamudur aşkın ana

Ey Niyazî, mürşit istersen bu yolda aşka uy
Enbiya vü Evliyaye aşk oluptur reh-nüma..

— 2 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün
Zehî kenz-î haf k'ondan gelür her var olur peyda
Kimi zulmet zuhur eyler kimi envar olur peyda

Zehî derya-yı vahdet kim kesilmez hergiz emvacı
Bu kesret âlemi andan doğup naçar olur peyda

Ne sihr-i bül-aceptir kim bu yüzden görünür ağyar
O yüzden gayri yok tenha gelür dildar olur peyda

O yüzden görüben ağyar döner şem'i cemalinden
Felekler de görüp ahı döner edvar olur peyda

Taşınur günde yüz bin can adem iklimine her dem
Gelür yüz bin dahî andan bulur i'mar olur peyda

Dışın içe hayalâtı için dışa zuhuratı
Birinden ol birine tuhfeler her bâr olur peyda

O devr ile gelüptür enbiya mürsel meratipçe
Gehî mü'min zuhur eyler gehî küffâr olur peyda

Tecellî eyledikçe ol sera-yı sırr-ı ihfade
Bu suret âlemi içre satıp bazar olur peyda

Anın zatına gaayet, sun'una hergiz nihayet yok
Anınçün her bir isminden gelir bir kâr olur peyda

Tecellî eyler ol daim celâl ü geh cemalinden
Birinin hâsılı cennet birinden nâr olur peyda

Cemali zahir olsa tez celâli yakalar anı
Görürsün bir gül açılsa yanında hâr olur peyda

Bu sırdandır ki bir kâmil zuhur etse bu âlemde
Kimi ikrar eder anı kime inkâr olur peyda

Veli arif celâl içre cemalini görür daim
Bu haristanın içinde ana gülzar olur payda

Ne sırdır ki iki kimse nazar eyler bu ekvane
Biri ancak görür dârı birer deyyar olur peyda

İçi umman-ı vahdettir yüzü sahra-yı kesrettir
Yüzün gören görür ağyar içinde yâr olur peyda

Görür ol kenz-i mahfiden nice zahir olur eşya
Bilir her nakş-i suretten nice eşrar olur peyda

Alan lezzat-ı birlikten halâs olur ikilikten
Niyazî kande baksa ol heman didar olur peyda

— 3 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

İnne lirrahmani turfa kadri enfâsü'l-vera
Külli mer'in salikün nehca kadimen bil-heva
Men lehû aklün selimün yektâdi bil-Mustafa
Kad enârel-aşk-ı lil-uşşâk-ı münhacilhüda

Salik-i rah-ı hakikat aşka eyler iktida

Cümle eşyaya birer halet konulmuştur tamam
Birbirinden bazı nakıs bazı isti'dadı tam
Meşreb-i âlâ olan neş'e nedir hâsıl kelâm
Âşktır ol neş'e-i kâmil kim andandır müdam

Meyde neşr ü pür hararet neyde te'sir-i sada

Gülşen-i vahdet çü kalb-i emr-i ram-ı aşktır
Lezzet-i vuslat heman ancak müdam-ı aşktır
Terk-i kevneyn eyleyen mest-i müdam-ı aşktır
Vadi-i hayret hakikatte makaam-ı aşktır

Çün müşahhas olmaz ol vadide sultan ü geda

Arifin aşk-ı ilâhîden yeğ olmaz hem-demi
Nuş edip sahba-yi zat-ı can olur her bir demi
Mazhar ana ayni zahir görünür gider gamı
Eylemez halvet-seray-ı sırr-ı vahdet mahremi

Âşıkı ma'şuktan ma'şuku âşıktan cüda

Ehl-i Hak olmak dilersen zevkü taat terkin et
İçini saf eyleyi gör var kıyafet terkin et
Pend-i gûş eyle basiretle sefahet terkin et
Ey ki ehl-i aşka söylersin melâmet terkin et

Söyle kim mümkün müdür tağyir-i takdir-i Hüda

Varlığın mahv etmek oldu ayn-i erkân sadıka
Kalbini yakmak gerek ânın demadem barika
Âşık oldur gitmeye her dem başından saika
Aşk gülüngü çekti hat harf-i vücut-i âşıka

Kim ola sabit Hak ispatından nefyi maada

Ey Niyazî iptidasız zevk buldun aşktan
Yârin ispatında (lâ)sız zevk buldun aşktan
Daim ü baki fenâsız zevk buldun aşktan
Ey Fuzûli intihasız zevk buldun aşktan

Böyledir her iş ki Hak adiyle ola iptida

— 4 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

İki kaşın arasına çekti hatt-ı üstüva
(Allemel esma)yi talim etti ol hattan Hüda

Zât-ı ilme Mustafa esmaye Âdemdir emin
İkisinden zahir olmuştur ulûm-ı enbiya

Zat-ı esma vü sıfat ef'al ü âsâr cümleten
Her zamanda bir velinin vechine bunlar ziya

Secde eyle Âdem'e tâ kim Hak'a kul olasın
Eden Âdem'den iba Hak'tan dahi oldu cüda

Sureta gördüler Allah diyeni olmuş fakir
Sandılar Allah fakirdir kendilerdir ağniya

(Kenzi lâyefnâ)yı bilmez kandedir illâ fakir
Bahr-i bîpâyânı bulmaz etmeyen terk-i siva

Ravza-i hazrayı bilmez Hızr'a yoldaş olmayan
Âb-ı hayvanı bu zulmü görmeyenler sandı ma

Bil ki seddin iki kaş İskender ortasındadır
Cem'i cem'il cem ile feth oldu ebvab-ı Hüda

Kande bulur Hakk'ı inkâr eyleyen bu Mısrî'yi
Zahir olmuşken yüzünde nûr-ı zat-ı kibriya...

— 5 —

Kani bir mürşit-i kâmil isteyen
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

Kalbim marazından kurtulam deyen
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

Gerçi her gûşede "şeyhim" der çoktur
Binde birinin de irfanı yoktur
Mürşit-i kâmilin tariki Hak'tır
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

Lillâh fillâh irşat yoluna durmuş
Yoluyle ehlinden usulün almış
Sinesi hem nur-ı Hak ile dolmuş
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

Âyetin hadisin sırrın anlayan
Daim tevhit ile gönlün eyleyen
Biçare Mısrî'nin sözün dinleyen
Yetiş Elmalı'da Ümmi Sinan'a

— 6 —

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Bir göz ki onun olmaya ibret nazarında
Ol düşmenidir sahibinin baş üzerinde

Kulak ki öğüt almaya her dinlediğinden
Akıt ona sen kurşunu hemen deliğinden

Şol el ki onun olmaya hayr ü hasenatı
Verilmez ona Cennet ilinin derecatı

Ayak ki ibadet yolunu bilmez onu kes
Öğrensin onu mescit önünde kapıya as

Bir dil ki Hak'ın zikri ile olmaya mu'tat
Urma sen ol et pâresine dil deyü hiç ad

Nefsim deme şol dive ki ilter seni şerre
Nefs odur onun fikri vü meyli ola hayre

Gönül müdür ol kim içi vesvâs ile dolmuş
Kibr ile haset askeri her yanını almış

Şol cân ki fakat cismi diri tuta deme can
Hayvanda da vardır o damarlarda dolan kan

Can ol ki nefahat dedi Kur'an'da ona Hak
Ol nefha-i Rahmaniyedir bu sırr-ı mutlak

Ol ruh-ı izafiye kim irdi odur insan
Ol nokta-i kübradır olan suret-i Rahman

İnsan denir ona dahi hem âdem-i ma'na
Hem ruh-ı musevvedir o hem akl u dânâ

Zira ki cihana neye geldiğini bildi
Maksut olunan matleb-i a'lâsını buldu

Ol nefha imiş âdeme bil meşreb-i a'lâ
Ol nefha imiş Kaf-ı vücudundaki ankaa

Ol nefha imiş diri eden cümle cihanı
Ol nefha imiş ziynet eden bağ-ı cinanı

Ol nefha ile oldu imaret bu avalim
Ol nefha ile doldu kamu yedi akaalim

Ol nefha ile gözü açıklar görür ibret
Ol nefha ile işitilir ma'ni-i hikmet

El onun ile vermeye meyl eyledi mali
Ayak dahi doğrulttu bu nefha ile yolu

Dil onun ile kıldı özün zikrine mu'tat
Ol nefha ile daim eder yâr adını yâd

Nefs onun ile razıya vü marzıye oldu
Emmareliğin terk ediben tasfiye buldu

Ruh onun ile etti semavata urucu
Kıldı melekûta dahi onunla vülûcu

Ulvi olup itlâka eriştirdi sülûkü
Mülki şu ki terk ede bulur şâh-ı mülûkü

İniş dahi yokuş bir olur cümle yanında
Cismindeki can gibi bulur dostu canında

Gider ikilik birlik olup her şey olur Hak
Çün gide bulut âleme gün doğa muhakkak

Ol nefha ki âdem demidir âdemi iste
Ol demle Niyazî **erilir menzil-i dosta**

— 7 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Habs için geldi gelip itlâk için ferman bana
Evveli kahr âhiri ihsan eder sultan bana

(Erbain)im çün tamam oldu dahi on gün geçer
Hatm olur menzil meratip can olur canan bana

Kaabe kavseyni ev edna üç yüz ellidir bilin
Doğdu gün mağripten açtı zulmeti Sübhah bana

Geldi Hak bâtıl firar etti dolaştı mağribe
Zahir oldu gizli sırlar verdi Hak bürhan bana

Ol dem İsmail gibi teslim-i Hak etti hemîn
İki yüz bin dahi yetmiş beşte bir kurban bana

Anladım zebh-i azîme bir işarettir bu koç
Hem beşarettir gele Yahya ile mihman bana

Halk-ı âlem dediler İsa'ya Mısrî **bir zaman**
Dahi bundan özge ma oku dedi Kur'an bana!

— 8 —

Müstef'ilün müstef'ilün

Ey derde dermân isteyen Yetmez mi dert derman sana
Ey rahat-ı can isteyen Kurban olandır can sana

Yağma edersin varlığın Gider gönülden darlığın
Mahveyle sen ağyarlığın Yâr oliser mihman sana

Sermaye bu yolda heman Teslim olur buna inan
Sıdk ile Allah'a dayan Etmez mi gör ihsan sana

Tevhide tapşur özünü Kimseye açma ruzunu
Şeyh izine tut yüzünü Şeyhin yeter bürhan sana

İyven kişi yol alamaz Maksudunu tez bulamaz
Bekle maarif kapusun Yüz göstere irfan sana

Dünya ile ukbayı ko Ulâ ile uhrayı ko
Var ol kuru sevdayı ko Matlap yeter sübhan sana

Candan talep kıl yârini Ver canı bul didarını
Yok eyle kendi varını Kim var ola canan sana

Çürüklerin hep sağ olur Zehrin kamu bal, yağ olur
Dağlar yemişli bağ olur Cümle cihan bustan sana

Güçtür kati Hakk'ın yolu Dergâhı hem gayet ulu
Sıdk ile olmazsan kulu Etmez yolu âsan sana

Kulluğa bel bağlar isen Şam ü seher ağlar isen
Sular gibi çağlar isen Tez bulunur umman sana

Bülbül oluban öte gör Gül gibi açıl tüte gör
Aşk od'una can ata gör Gülzar olur niran sana

Yüzün Niyazî **eyle hâk Dert ile bağrın eyle çâk**
Kalbin sarayın eyle pâk Şayet gele sultan sana

— 9 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Ey Çarh-ı dûn nittim sana hiç vermedin rahat bana
Güldürmedin önden sona ah mihneta vah mihnet

Bendinden azat etmedin feryadıma dad etmedin
Bir dem beni şâd etmedin ah veyleta vah veyleta

Erişmedi dosta elim rahmana varmadı yolum
Çıkmadı başa menzilim ah gurbeta vah gurbeta

Kârım dürür dert ile gam gitmez başımdan hiç elem
Gülden cüda bir bülbülüm ah firkata vah firkata

Mecnun veş ah edeyim Ferhat veş vah edeyim
Bu virdi her-gâh edeyim ah hasreta vah hasreta

Varmazsa yolum şeyhime sarmazsa merhem yareme
Olmazsa çare derdime ah hayreta vah hayreta

Yanar Niyazî dert ile hiç kimse yok halin bile
Nâlân olup girdi yola ah rihleta vah rihleta

— 10 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Uyan gafletten ey gaafil seni aldatmasın dünya
Yakanı al elinden kim seni sonra kılar rüsva

Ne sandın sen bu gaddarı ki ta böyle anı sevdin
Anı her kim ki sevdiyse dinini eyledi yağma

Adavet kılma kimseyle sana nefsin yeter düşman
Ki asla senden ayrılmaz ömür âhır olunca tâ

İşittin Hak resulünden nice âyât ü ahbarı
Veli nidem ki kâr etmez bu öğütler sana asla

Bu zahir gözünü örtüp bana tut can ile gönlün
Ki her bir sözün içinde duyasın cevher-i mana

Kelâm-ı Mustafa zevkin dimağında bula gör kim
Muadil olmaz ol zevke hezaran men ile selva

Kemal-i devlet istersen oku âyât-ı Kur'an'ı
Ki her harfin içinde var Niyazî **bin dür-i yekta**

— 11 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Sıdk ile girdinse yola ey şüca
Bir kati gerekli söz var kıl sema

Cümleden evvel sana lâzım olan
Cümle yârânına eyle gel veda

Mal ü mülk ü kavmi ihvanın ayar
Terk et anları sana verir sudâ

Bir gönül kalır arada anı da
Hakka tapşur ana eyle ittiba

Böyle etsen bil hakikat sırrına
Az zamanda hâsıl olur ittilâ

Sırr-ı tevhidin Niyazî **hâsılı**
Hak ile ortada kalmaya niza

— 12 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hatm-i cem'il-mürselînin fahridir fakr u fenâ
Hatm odur kim bir ola yanında hem şah ü geda

Devlet-i dünya seni bir rütbeye muhtaç eder
Devlet oldur sana her bir rütbeden vere gına

Dersin aklından alırsan bil sana olmaz delil
Dersini var Hak'tan al kim ilmin ola reh-nüma

Belki Musa'yı telemmüz eylese etmez kabul
Hızr ile hem-rah olan kes eylemez çün ü çera

İzzet istersen yürü var bekle zillet kapısın
Âteş-i a'dâ ile kayna olunca kimya

Kaabe kavseyn ev ednâda ikaamet etmese
Zat-ı baht envarına yan bul makaamı münteha

Mısrîya hatmilmakaamat oldu her şeyde ferağ
Zahir ü batında kalmadı ebet illâ Hüda

— 13 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bahr içinde katreyim bahr oldu hayran bana
Ferş içinde zerreyim arş oldu seyran bana

Dost göründü çün ayan kalmadı bir şey nihan
Tufan olursa cihan bir katre tufan bana

Surette nem var benim sirettedir ma'denim
Kopsa kıyamet bugün gelmez perîşan bana

Kaf-ı dil ankaasıyım sırrın aşinasıyım
Endişeler hasıyım ad oldu insan bana

Niyazî'nin **dilinden Yunusdürür söyleyen**
Herkese çün can gerek Yunusdürür can bana

— 14 —

Mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün

Uyan gözün aç durma yalvar güzel Allah'a
Yolundan izin ayırma yalvar güzel Allah'a

Her geceyi kaaim ol her gündüzü saim ol
Hem zikr ile daim ol yalvar güzel Allah'a

Bir gün bu gözün görmez hem kulağın işitmez
Bu fırsat ele girmez yalvar güzel Allah'a

Sağlığı ganimet bil her saati ni'met bil
Gizlice ibadet kıl yalvar güzel Allah'a

Ömrünü hiçe sayma kendini od'a yakma
Her şam ü seher yatma yalvar güzel Allah'a

Hey nice yatursun dûr olma bu safaden dûr
Bahr-ı keremi boldur yalvar güzel Allaha

Her vakt-i seherde bin lütfü gelir Allah'ın
Ol vakt uyanır kalbin yalvar güzel Allah'a

Allah'ın adın yâd et can ile dili şâd et
Bülbül gibi feryat et yalvar güzel Allah'a

Gel imdi Niyazî'yle **Allah'a niyaz eyle**
Hacatı diraz eyle yalvar güzel Allah'a

— 15 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Gönül tespih çek seccadeden hiç ayağın ayırma
Namaz ehlinden özgeyle sakın sen durma oturma

İbadet ehli ol hem özünü kaldırma topraktan
Vuzudan el yuyup rahat edüp şol nefsi yaturma

Yüzün yerlere sür gel bu riyanın mescit içinde
Otur mimber gibi kafeste kuş gibi durma

Müezzin nalesin dinle dağılsın dilde teşvişin
Sakın terk eyleyip tamu kapısın sana açtırma

Cemaatle namaz terk edeni almış kedüretler
Anın terkiyle lütf et bir keduret hem sen artırma

Hatibin sanma kim mülhit anın fi'line aldanma
İmamdan gayriye asla sakın özünü tapşırma

Niyazî taati terk eylemek bil kim füzulluktur
Kerem kıl terk-i taatle bu halkı başa aşırma

— 16 —

Mefâilün feûlün mefâilün feûlün

Deme kim Hakk'ı sende mevcut ola ya bende
Ne sendedir ne bende sığmaz ol bir mekânda

Mekânı bî-mekândır nişanı bî-nişandır
Zuhur eden yine ol mekânda ol zamanda

Hem can ü hem ten oldur hem sen ve hem ben oldur
Cümle görünen oldur uzakta ve yakında

Sanır mısın kim oldur isteğin ya budur
O bu kamu bir (hû) dur gidende ve duranda

Niyazî **gözün aç bak her şey olup durur Hak**
Sanma anı kim ola nihanda vü ayanda

— 17 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Zerreler zâhir mi olur âfitabı olmasa
Katreler kande yağardı hiç sehabı olmasa

Bahr-i zatın mevcinin haddi vü pâyânı yok
Zahir olmazdı cihan anın hababı olmasa

Herkes anlar hem görürdü yüzünü ey dost senin
Kibriya-yı len teraniden nikaabı olmasa

Kim bilirdi zülfün ile kaşların ma'nasını
İki âlim gibi şerh eyler kitabı olmasa

Ukdesin kim hallederdi ol kitaptan zülfünün
Ânın insan denilen âhır ki bâbı olmasa

Haşri inkâr eyleyen mülhitler ilzam mı olur
Sâl-be-sâl evrak-ı eşçar inkılâbı olmasa

Kabri vahdet gûşesi haşri temaşa-gâh idi
Ey Niyazî **kimde kim cehlin azabı olmasa**

— 18 —

Mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün

Ey şeh-i zen dünyanın gel âline aldanma
Şem-i ruh-i nârına pervane gibi yanma
Fânidir anın hüsnü var rengine boyanma
Ahdine vü vadine gönül verip aldanma

Hak'tır bu sözün Hak'la inkârına dayanma
Gerçeklere teslim ol her sözü yalan sanma

Bu dünye yedi başlı bin dişli bir ejderdir
Her başta bin ağzı var her lokması âdemdir
Zehridir anın tiryâk tiryâki anın semdir
Her şerbeti kim içsen şerbet değil ol demdir

Haktır bu sözüm Hak'la inkârına dayanma
Gerçeklere teslim ol her sözü yalan sanma

Mat oldu nice şehler bu dünyanın elinden
Doymadı biri bunun cahından ü;malinden
İbret alabilirsen al mah ile salinden
Gör nice döner tez tez her birisi halinden

Haktır bu sözüm Hak'la inkârına dayanma
Gerçeklere teslim ol her sözü yalan sanma

Akl ile bunun hergiz bir hilesi bilinmez
Şeytanı dahi gizli ilm ile o bulunmaz
Her ne kadar ana sen şetm eylesen alınmaz
Rıfk ile eder mekri her yakıya çalınmaz

Haktır bu sözüm Hak'la inkârına dayanma
Gerçeklere teslim ol her sözü yalan sanma

Mısrî sanadır bu söz ceht et alagör ibret
Fakr ile edip fahri etme ana sen nispet
Emraz-ı cehilden sen buldunsa eğer sıhhet
Tutma sakın asla hiç kimesneye var kedret

Haktır bu sözüm Hak'la inkârına dayanma
Gerçeklere teslim ol her sözü yalan sanma

— 19 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Gele Deccal gele gör kim bugün neler ola
Cümle iller sana güle gele Deccal gele gele
Gör kim senin halin n'ola

Devrin tamam oldu senin zevkin haram oldu senin
Yoldaşı lâm oldu senin gele Deccal gele gele
Gör kim senin halin n'ola

Melekler seni tutsunlar kürsini arştan atsınlar
Tahtesseraya döksünler gele Deccal gele gele
Gör kim senin halin n'ola

Kaçar idin sen Allahtan lâilâhe illâllâhtan
Gazap irdi sana şahtan gele Deccal gele gele
Gör kim senin halin n'ola

Azrâil'e bürhan idin şer işte pehlivan idin
Şeytanlara şeytan idin gele Deccal gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Ehl-i fesada köprüsün can ibni canın birisin
Gösterirsin yol eğrisin gele Deccal gele gele

Gör kim senin halin n'ola

İsa nüzul etti yere Deccali hem ehlin kıra
Ana uyanları süre gele Deccal gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Ben ölem ve hem dirilem sonunda seni öldürem
Gözüne toprak dolduram gele Deccal gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Âsa-yı Musa bendedir hem yed-i beyza bendedir
Mısrî bana bir bendedir gele Deccal gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Zahirde Mısrî görünür İsa atı çul bürünür
Yüzü karadır içi nur gele Deccal gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Yeter anı sen horladın köpek gibi çok hırladın
Çok çatıldın hem gürledin gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Bilmiş ol Âdem'dir gelen İsa'ya hem-demdir gelen
Canlara merhemdir gelen gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Kur'an benim fürkan benim dertlilere derman benim
Bu zulmeti açan benim gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Kur'anın esrarı benim göklerin envarı benim
Mü'minin ikrarı benim gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Ölüleri diriltirim ağlayanı güldürürüm
Deccal'ı ben öldürürüm gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Sen beni çünkim bilmedin imana kaabil olmadın
Hasma mukaabil olmadın gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Deccal acep yorulmadın inadından ayrılmadın
Bir ölüsün dirilmedin gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Vücudun Hak vücududur Allah'ın halka cududur
Ma'dûm iken Hak cududur gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

Mısrî'nin sözü dağıtır kuyumcular toprağıdır
Halka cevahir dağıtır gele zalim gele gele

Gör kim senin halin n'ola

— 20 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Devran odur kim devrini devr-i felek bilmez ola
İnsan odur kim sırrını ins ü melek bilmez ola

Merkep izinde su görüp deryayı gördüm sanma sen
Derya odur kim ka'rını asla semek bilmez ola

Âdem odur kim nan ola hem mai hem zem'an ola
Hayvandan ol edel dürür nan ü nemek bilmez ola

Kâmil odur kim aç susuz çok çok emek çekmiş ola
Nakıs olardır bunda kim hergiz emek bilmez ola

Her birini her bir veli zilletle erdi menzile
Mısrî'ye söğsün şol ağız Allah demek bilmez ola

— 21 —

Failâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Devredip geldim cihane yine bir devran ola
Ben gidem bu ten serayı yıkıla viran ola

Cuş edip umman-ı can cismim gemisin dağıta
Yerler altında tenim toprak ile yeksan ola

Bu vücudum dağı kalka atıla yünler gibi
Şeş cihanım açıla bir haddi yok meydan ola

Dört yanımdan nâr u bâd u âb u hâk ede hücum
Benliğim anlar alıp bu varlığım tâlan ola

Dağıla terkibim otuz iki harf ola tamam
Nokta-i sırrım kamunun cevherine kân ola

Cümle efkâr-ı havasım haşr ola bu arsada
Kalkalar hep yeniden sankim baharistan ola

Yevm-i Tübladır o gün her mani bir suret giyer
Kimi nebat kimi hayvan kimisi insan ola

Kabrime dostlar gelip fikredeler ahvalimi
Her biri bilmekte âciz valih ü hayran ola

Her kim ister bu Niyazî derdimendi ol zaman
Sözlerini okusun kim sırrına mihman ola

— 22 —

Esselâ her kim gelir bazar-ı aşka esselâ
Esselâ her kim yanarsa nâr-ı aşka esselâ

Esselâ dâr-ı (Enelhak) ta bugün Mansur olup
Can ü başından geçen berdarı aşka esselâ

İbni Ethem gibi tac ü tahtını terk eyleyen
Soyunup aptal olan hünkâr-ı aşka esselâ

Kendini odlara atan şol Halilullah gibi
Can ü dilden bülbülü gülzar-ı aşka esselâ

Varlığı dağını delip Şirin iline yol eder
Ey Niyazî söyle ol mi'marı aşka esselâ...

Ç

— 23 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Can bu ilden göçmeden canını bulmazsa ne güç
Yârini terk etmeden yârânı bulmazsa ne güç

Sureti insan içi hayvan olursa kişinin
Taşlar ile dövünüp insanı bulmazsa ne güç

Âdemin gönlü evinde bahr-i umman gizlidir
Fahr-i tâmme erişip sultanı bulmazsa ne güç

Şol fakir olup gezenlerde hazine dopdolu
Sây'edip ol kenz-i bi-pâyânı bulmazsa ne güç

(Fakrı fahri) devletine erişen sultan olur
Fahr-i tama erişip sultanı bulmazsa ne güç

Herkesin derdine dermanı yine derdindedir
Derdinin içindeki dermanı bulmazsa ne güç

Bunda gelmekten murat çünkim Hak'ın irfânıdır
Ey Niyazî kişi ol irfanı bulmazsa ne güç

— 24 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hep güzeller arasında buldu hüsnün çün revaç
Cem olup uşşak bir bir sana eyler ihtiyaç

Hüsn içinde bu ne şehliktir ki şahan-ı cihan
Can verirler yoluna ya kande kaldı taht ü tâç

Nice zahmetler çekip uftadeler vaslın umup
Âkıbet derman yerine derdini kıldı ilâç

Nimeti vaslın ata kılsan n'ola âşıklara
Hânı fazlından ne gider doysalar ger cümle aç

Ey Niyazî eremezsin ölmeyince vaslına
Âdet oldur yâr ilinde can alırlar hüsne baç

D

— 25 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Yine dil na'tını söyler Muhammed
Dil ü can mülkünü söyler Muhammed

Ne kaadirim seni meth etmeye ben
Kemanî methi Hak söyler Muhammed

Sen ol sultan-ı kevneynsin ki mahlûk
Senin methinde âcizler Muhammed

Boyuna hil'at olanı giyipsin
Düşüptür saye serviler Muhammed

Alır şems ü kamer nuru yüzünden
Saçın (velleyli yeldâ)-lar Muhammed

Kaşındır (Kaabe kavseyni ev edna)
Derinden açılır güller Muhammed

Boyun eğmişdürür çeşmine hayran
Çemen sahnında sümbüller Muhammed

Lebin la'lî dehanın ma'denîdir
Lisanın vahyi Hak söyler Muhammed

Şu vaktin kim çıkıp gezdin semayı
Bulup hazrette rif'atler Muhammed

Kamu ervâh-ı peygamber hem eflâk
Seni iclâle geldiler Muhammed

Seni şâh-ı âlem kılıp ol anda
Kamusu ümmet oldular Muhammed

Niçin olmayalar ümmet ki Hakk'ın
Rızasın sende buldular Muhammed

Ne noksan ire cahına kılursun
Niyazî'ye şefaatler Muhammed

E

— 26 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Ezelden nârına aşkın yana geldim nihan içre
Akıttım nice dem yaşlar gözümden dolu kan içre

Hak ile bi-nişan iken kamu canlara can iken
Düşürdü bi-mekân iken beni kevn ü mekân içre

Nice geldim nice gittim nice doğdum nice öldüm
Nice açtım nice soldum şu gül gibi cihan içre

Bulut olup göğe ağdım matar olup yere yağdım
Güneş olup gehi doğdum zemin ü asüman içre

Nebat olup nice devran nice demde olup hayvan
Getürdü suret-i insan bana devr-i zaman içre

Çün insan suretin buldum Hak'a hamd ü sena kıldım
Fena ender-fenâ oldum bekaa-yı cavidan içre

Erişti ma'rifet nuru gönül oldu Hak'ın Tur'u
Niyazî duydu çün sırrı güman etti evan içre

— 27 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Uyan gafletten ey nâim Hak'a yalvar seherlerde
Döküp acı yaşı daim Hak'a yalvar seherlerde

Kapusunda durup her bâr yüzün dergâhına tut var
Yürekten kıl dem-â-dem zâr Hak'a yalvar seherlerde

Seherlerde açılır gül anınçün zâr eder bülbül
Uyanıp dert ile ey dil Hak'a yalvar seherlerde

Gel ey miskin-i biçare dolaşma gezme avare
Dilersen derdine çare Hak'a yalvar seherlerde

Açılır bab-ı sübhanî çekilür hân-ı sultanî
Dökülür feyz-i rabbanî Hak'a yalvar seherlerde

Seherde kalkuban her gâh yüzün yere sürüp kıl âh
İre lütfu sana nâgâh Hak'a yalvar seherlerde

Seherde uykudan uyan Niyazî durma derde yan
Ola kim erişe derman Hak'a yalvar seherlerde

— 28 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Kalbini bâğ-ı cinan et ravza-i tevhit ile
Can dimağın kıl muattar nefha-i tevhit ile

Kâbe-i nur-ı siyahın bi-nihayet yolların
Kat'eder erbab-ı aşk bir lema-i tevhit ile

Her ne denlü rû siyah ettiyse isyanın senin
Ağarır bî'şek yüzün bu garra-i tevhit ile

Mavera-yı ins ü cinni seyredip arşa çıkar
Kim ki mi'raç eylediyse cezbe-i tevhit ile

Ey Niyazî arif-i billâh gönülden selb eder
On sekiz bin perdeyi bir lem'a-i tevhit ile

— 29 —

Mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün

Ahval-i serancamım bu saate erince
Demem sana icmalin ta gaayete erince

Biz beş er idik çıktık bir demde yola girdik
Kırk yılda pîre erdik bu sohbete erince

Her makama çalındık çok adları takındık
Dört tekbiri bir kıldık tâ kaamete erince

Çün kaamet alıp durduk divanına el bağlı
Veçhini ayan gördük bu hayrete erince

Taat bu imiş ancak rahat bu imiş ancak
İzzet bu imiş ancak bu hizmete erince

Kesret idi bir oldu suret idi sır oldu
Zulmet idi nur oldu bu ayete erince

Çün can ile bir idik ebdan ile dağıldık
Âhir ki deme erdik bu vahdete erince

Dört yüz kanat açtım altı yüz dahi koştum
Tâ on beşe dek uçtum bu halete erince

Dünyayı nider âşık, ukbayı nider sadık
Mısrî ola gör ayık sen vuslate erince

— 30 —

6 + 5 = 11
Dönmek ister gönlüm cümle sivadan
Dönelim âşıklar Mevlâ derdiyle
Geçmek ister gönlüm mülk-i fenâdan
Geçelim âşıklar Mevlâ derdiyle

Derde düşen âşık nitsün cihanı
Dert ehlinin daim yanmakta canı
Döner arzulayıp vasl-ı cananı
Dönelim âşıklar Mevlâ derdiyle

Ay ü gün yıldızlar hem nüh felekler
Arş'ın etrafında saf saf melekler
Meydan-ı aşkta cevlân ederler
Dönelim âşıklar Mevlâ derdiyle

Ta'n eyleme zahit benim halime
Dahleyleme hergiz bu devranıma
Dermanı devranda buldum canıma
Dönelim âşıklar Mevlâ derdiyle

Baş açıp girerim aşk meydanına
Mansur olurum "Enelhak" dârına
Yanmakta Niyazî şevkın nârına
Yanalım âşıklar Mevlâ derdiyle

— 31 —

Bilmem nitsem neylesem
Bu halvetin şerbetine
Bu canı teslim eylesem
Bu halvetin şerbetine

Hep gökleri indirseler
Şerbet ile doldursalar
Biricik bizi kandırsalar
Bu halvetin şerbetine

Şerbeti gönderende Hak
Öğünce gün olsa çerak
Yıldızlar olsa hep çanak
Bu halvetin şerbetine

Duysa bunu şah-ı cihan
Katresine verirdi can
Olmaz baha kevn ü mekân
Bu halvetin şerbetine

Bu bir acep ilden gelir
Ancak bunu içen bilir
Kim tatsa hayrette kalır
Bu halvetin şerbetine

Her kime olsa fethi bap
İçer anı görmez azap
Cism ü canı eyler kebap
Bu halvetin şerbetine

Şerbetimiz tükenmedi
İçenleri usanmadı
Niyazî hergiz kanmadı
Bu halvetin şerbetine

— 32 —

Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

Ey bîmisal vahid-i hüsnün misal içinde
Âyinenin göründü bir hub cemal içinde

Düştü kamu heyakil kaametine mukabil
Cümbüşü gösteren sen şekl ü hayal içinde

Bu san'atı kim bilir bu kudreti kim görür
Bu vuslatı kim bulur ceng ü cidal içinde

Kande bulur isteyen lütfunu ey dost senin
Çünkim anı gizledin kahr ü celâl içinde

Mushaf-ı hüsnüne çün tefe'ül eyledim ben
Burc u belâda gördüm kendimi fal içinde

Talihimi yokladım mihnet evinde buldum
Anın için yürürüm her dem melâl içinde

Kısmet-i ruzı ezel aldı kamu nasibin
Kimisi buldu rahat kimi nükâl içinde

Bizim de mihnet imiş kısmetimiz ezelde
Kaldı başım anın çün fitne ve âl içinde

Gamsız olan âdemî sanma anı âdemî
Hayvandan ol adeldir kaldı dalâl içinde

Şadlık ehli âşıka aşkın gamıdır veli
Şol ayrılık güzeldir ola visal içinde

Haddin tecellîsine müştak olur bu canım
Görmedi çoktan anı şol zülf ü hal içinde

Mescide varmak ile zevka varaydı zâhit
Kılmazdı da'viyi ol bu kıl ü kaal içinde

Meyhanede bir kadeh nuş etmeyi vermezem
Bin şuğluna sofînun tekkede şal içinde

Mescid ü meyhaneyi fark eylemem zâhida
Göründüm ise ne var ha ile dal içinde

Ver serini Niyazî **sırrını verme yâde**
Nadana sırrın veren kalır vebal içinde

F

— 33 —

Mefâilün mefâilün feûlün

Gel ey sofî çıkar sofu kıl insaf
Ko suret düzmeyi kıl içini saf

Riya ile bu ömrü nazenini
Nice bir sarf edip edersin israf

Kuru da'va mı sandın sen bu ilmi
Bu yola böyle mi gittiler eşraf

Dahi kâmilliğin bu mu nişanı
Sana derviş ola etraf ü eknaf

Değil vallâhi mürşitlik bu resme
Kemal ehline yakışmaz bu evsaf

Arıt pâk eyle kalbin eyle halis
Beğenmez böyle kalbi anla sarraf

Hakîkat kârbanına uyagör
Kati ruşen yola gider ol esnaf

Fenâ Kaf'ından aşır yolları hep
Bekaa ankasına olurlar ezyaf

Bu yolu cümleden âlâ tutarlar
Saray-ı vahdete erişen esnaf

Hurufa bakma andan içeri bak
Nefistir can değildir nun ile kaf

Nefis bahrinde lâl olmuş Niyazî
Sada vü harf içinde olan urur lâf

— 34 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Bulan cemiyyet-i kübra olur saf
Vücudu olur anın (ha) ile (kaf)

Diliyle eylemez da'vayı merdî
Gönülde himmetindir (nun) ile (kaf)

Olur zatı bu mevcudatın ol can
Oluptur kevn ana aza vü evsaf

Nitekim can olur mahfî bedenden
Gerektir ola mahfî kutb u etraf

Fenâ meydanın merdi olan er
Niyazî **gibi etmez ol kuru lâf**

G

— 35 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Her kimin kim derd-i Hak'tan yüreğinde olsa dağ
Âkıbet dermana erip can ü gönlü ola sağ

Lâk derdi olmayanın derdine hiç çare yok
Gönlü olmuştur anın yanından ol daim ırağ

Hapsedip şehbaz-ı ruhu zağ-ı nefsin besler ol
Nefs elinden kurtulana Cennet olmuştur verağ

Şol esir-i nefs olan daim muazzep Tamuda
Cifeden gayri ne sayt eder havaya ağsa zağ

Nefs odur kim cehli karagûsu kaplar gönlünü
Ruh odur kim ilmi nuru gönlüne yakar çerağ

Tutiya-yı ma'rifetle ruşen et canın gözün
Göresin cenanı her yüzden ola dağ üstü bağ

Can ü gönlün şad olup her gussadan azat ola
Bir ola daim Niyazî **gözüne yakın ırağ**

H

— 36 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey karındaş bir sözün var tut samah
Zikre meşgul ol sakın olma irah

Kim ki zikre gice gündüz sa'y eder
Nuru gönlünde idiser irtisah

Şol gönülde kim devama ire ol
İrmez anın sîretine infisah

Aşka düşüp rahat-ı mihnet olur
Derd-i yâr ile eder daim surah

Ey Niyazî **âkıbet ol yâr ile**
Vahdet eder darlık olur insilâh

— 37 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

İster isen olasın ehl-i felâh
Kulluk eyle bil gadavat ver verah

Dünya ile bağlanıp kalmak neden
İstemez misin ki bulasın necah

Nefs ü şeytandan emin olma müdam
Âdetin olsun gece gündüz salâh

Yola gidersen sana rehber gerek
Hem yanında düşmene lâzım silâh

Zikrile tevhide ererse gönül
Ma'rifetle bula sadrın inşirah

Âçılıp gönlü gözünün perdesi
Heyretinde eyleyesin çok sayah

Göresin doğmaz dolanmaz bir güneş
Gicesi yok daima olmuş sabah

Kamu müşküller yanında hal ola
Cümle yanlış işlerin ola sabah

Ey Niyazî **dost iline uçmaya**
Her kelâmın oldu nurdan bir cenah

— 38 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Hüdâ da'vet eder elhamdülillâh
Bu can dosta gider elhamdülillâh

Hakikat şehrine çün rıhlet oldu
Gönül durmaz uyar elhamdülillâh

Duyaldan can ü dil vasl-ı habibi
Hem okur hem yazar elhamdülillâh

Yakın geldi tulûa şems-i ruhum
Bugün kevnim doğar elhamdülillâh

Ölüm dedikleridir halveti yâr
Kamu ağyar gider elhamdülillâh

Şehadet mansabıdır âli mansıp
Bize verilişer elhamdülillâh

Göründü ma'ni yüzünden cemali
Bozuldu hep suver elhamdülillâh

Bilişţik bunda hem ihsanlar etti
Nasibimiz kadar elhamdülillâh

Ne gam giderse dünyadan Niyazî
Visaline erer elhamdülillâh

— 39 —

Zuhûru kâinatın medenisin ya Resûlallâh
Rumuzu (küntü kenz)in mahzenisin ya Resûlallâh

Beşer denen bu âlem ki senin suretle şahsındır
Hakikatte hüviyyette değilsin ya Resûlallâh

Vücudun cümle mevcudatı nice cami olduysa
Dahi ilmin muhit oldu kamusun ya Resûlallâh

Dehanın memba-i esrar ilmi men ledünnîdir
Hakaayik ilminin sen mahremisin ya Resûlallâh

Ne kim geldi cihana hem dahi her kim geliserdir
İçinde cümlenin ser-askerîsin ya Resûlallâh

Cihan bağında insan bir şecerdir gayriler yaprak
Nebiler meyvedir sen zübdesisin ya Resûlallâh

Şefaat kılmasan varlık Niyazî'yi yoğ ederdi
Vücudun zahmının sen merhemisin ya Resûlallâh

— 40 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ben sanırdım âlem içre bana hiç yâr kalmadı
Ben beni terk eyledim bildim ki ağyar kalmadı

Cümle eşyada görürdüm hâr var gülzar yok
Hep gülistan oldu âlem şimdi hiç hâr kalmadı

Gice gündüz zâr ü efgaan eyleyip inlerdi dil
Bilmezem noldu kesildi ah ile zâr kalmadı

Gitti kesret geldi vahdet oldu halvet dost ile
Hep hâk oldu cümle âlem şehr ü bazar kalmadı

Din diyanet âdeti şöhret kamu vardı yele
Ey Niyazî noldu sende kayd-i dindar kalmadı

— 41 —

Ey kefere o iğrip avlar mı bu balığı
Yanlış haber söylemin size veren salığı

Yere göre sığmayan bir iğribe sığar mı
Karnı aç iken onun deryaların yatağı

Yer ile gök arası dolar dahi taşardı
Eğer zahir olaydı cihane bir tırnağı

Yeri götüren sarı öküz yüz on yaşında
Ondan dahi büyüktür bu balığın kulağı

Ne denlü vasf edersem binde biri değildir
Zira bunun alnıdır levh ü kalem durağı

Merkezi de belirsiz zahir küçük noktadır
Arş ile kürsî onun gıdasının çanağı

Bu Mısrî'nin sureti aldar bu halkı veli
Ma'nîde her bir kılı bu dünyanın Kaf dağı

— 42 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Nolaydı hey Keşiş Dağı nolaydı
Senin daim yüzün böyle güleydi

Yüzün gözün kan ağlayıp şitadan
Biten türlü çiçekler solmayaydı

Senin ab ü havanı matlep edip
Başında her taraf yâran dolaydı

Kibirle göklere baş çekmeseydin
Başında türlü boran olmasaydı

Mısırlıya acep bu dağ ne derdi
Eğer dile gelip bir söyleseydi

— 43 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Sana âşık olan diller niderler hûri gılmanı
Cemalin seyreden gözler niderler bağ-ı rıdvanı

Şarab-ı âşk ile sekran olup her birisi mestan
Visalin gülüne hayran olan neyler gülistanı

Koyanlar akl ü idraki olur mu kimseden saki
Yakıp bu sine-i çâki düşer ateşlere canı

Bu nârı âşk-a yananlar bu hâr-ı şevke dalanlar
Gözünden yaş ile kanlar akan bilmez misin hânı

Niyazî kaldı hayrette yanar dil nâr-i firkatte
Düşen bu dâr-ı gurbette dün ü gün eyler efgaanı

— 44 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey gönül gûş eyle gel âşıkların güftarını
Nicedir gör dost ile yanıkların bazarını

Dost belâsı sehmine üryan edip sînelerin
Sonra ol yarelerin istediler dermanını

Derdine derman verüpdür yine ol yarelerin
Anın için artırır âşıkların efgaanını

Aşk od'u şöyle yakuptur cism-i canın anların
Kül edip savurdular cümle vücut harmanını

Vasl-ı Hakk'ı isteyen cân ü cihânı terk eder
Aşk meydanında ol didikte anın darını

Sâki-i bezm-i Elest peymanesin içenleri
Gör ki nice keşfederler sırr-ı Hak astarını

Bi-nişanın menzilin Kaaf-ı ademden izleyip
Ey Niyazî böyle bulmuş bulan ol cananını

— 45 —

Eylesin Allah
Ona kim verdi
Çok tahiyyatı
İlm-i gaayatı

Gizli sultandır
Mürşid-i candır
Sırrı burhandır
Hep makaalâtı

Kutb-i halayık
Ferd-i camidir
Bahr-ı hakaayık
Hep makaamatı

Nokta-i kübra
Gizlidir zira
Göremez a'ma
Cümleden zatı

Kalbini keffat
Görünür anda
Eylemiş şeffaf
Hep beriyyatı

Arayıp bulan
Telkinin alan
Kulluğun kılan
Buldu halâtı

Ey nice canlar
Bulmadık derler
Yanını bekler
Bunda lezzatı

Neylesin ta'lim
Ya nice bulsun
Olamaz teslim
Ol kemalâtı

Mayenin zevkim
Şeyhi hak bilmez
Alımaz şol kim
Yok riayatı

Şehr-i Elmalı
Ümmi Sinan'dır
Canda bulmalı
Şöhreti zatı

Hubbu canımda
Savar üstümden
Sırrı zatımda
Her biliyyatı

Şeyhini hak bil
Pir yüzündendir
Ey Niyazî kim
Hak hidayatı

— 46 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Belirmez arifin hali vü şanı
Değil irfan filan ibni filânı
Yerin terk edenin yoktur mekaamı
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

İzi yoktur ki izinden biline
Dahi tozmaz ki tozundan biline
Sen onu sanma sözünden biline
Hakikat ehlinin yoktur nişanı

Ne denlü var ise âlemde evsaf
Sıfatlanır onu bil ehl-i a'raf
İnat ehli değilsen eyle insaf
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Sen onun sabr u şükrünü sorarsın
Bulamazsan o vasfıyle yürürsün
Bilindi kim nişanını ararsın
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Kitab-ı Hak'ta mestur olan erler
Sıfat-ı Hak içinde görünürler
Ne doğarlar onlar ne dolanırlar
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Gazap şehvet iki ayaktır onlar
Binip üstünde seyyah oldu canlar
Bularla çıktılar Arş'a çıkanlar
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Ne kim âfakta hor görmezse arif
Vücudunda onu olmaz sarif
Anınçün der bunu ehl-i maarif
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Görünce taşradan bir vasf-ı fail
İçinizden biri olsa mukaabil
Yakında vardık eyle olma hail
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Onu uran urur ağlatmak için
Ya gayret gösterir darıltmak için
O da ağlar darılır çatmak için
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Nefessiz dünyede bir harf dirilmez
Nefes de harfe bulanır arılmaz
Şu kim Hak'tan gelir canan yorulmaz
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Cihanda bir güruh olmaz iki can
Bulunmaya içinde ehl-i irfan
Olur mevsuf sıfatlar ile her an
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Kimi şadan kimi naşad olurlar
Kimi üstat kimi nerrat olurlar
Niceler sureta cellât olurlar
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Şeriatle olursa ger ol ef'al
Deme ona ki bu gaayet bed-a'mal
Şer reddetmese sen de kıl ikbal
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Ne kim mevcut oluptur bu cihanda
Ger işlense kamu yerli yerinde
Behane bulımazlar hiç birinde
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

Niyazî'ye gelir her gayb ü hazır
Görünür cümle a'raz cevahir
Nişaniyle olur her biri zahir
Hakikat ehlinin olmaz nişanı

İ

— 47 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Zât-ı Hak'ta mahrem-i irfan olan anlar bizi
İlm-i sırda bahr-i bî-pâyân olan anlar bizi

Bu fenâ gülzarına bülbül olanlar anlamaz
Vech-i baki hüsnüne hayran olan anlar bizi

Dünye vü ukbayı ta'mir eylemekten geçmişiz
Her taraftan yıkılıp vîran olan anlar bizi

Biz şol aptalız bıraktık eynimizden şalımız
Varlığından soyunup üryan olan anlar bizi

Kahr ü lütfu şey'i vahit bilmeyen çekti azap
Ol azaptan kurtulup sultan olan anlar bizi

Zahida ayık dururken anlamazsın sen bizi
Cür'ayı safi içip mestan olan anlar bizi

Ârifin her bir sözünü duymaya insan gerek
Bu cihanda sanma kim hayvan olan anlar bizi

Ey Niyazî katremiz deryaya saldık biz bugün
Katre nice anlasın umman olan anlar bizi

Halkı koyup lâmekân ilinde menzil tutalı
Mısrîya şol canlara canan olan anlar bizi

— 48 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Dilberâ gamzen oku içim dolu kan eyledi
Şol siyeh zülfün teli aklım perişan eyledi

Her kimin şehrine uğradıysa aşkın askeri
Hep imaratın anın bir demde viran eyledi

Türlü türlü fitneler saçından oldu âşikâr
Halklı âlem sandılar kim anı şeytan eyledi

Hatt ü halin iki böldü bu cihanın halkını
Birini kâfir birini ehl-i îman eyledi

Gizli sırrından haber verdikçe uşşakın dili,
Âbid ü zahitlerin aklını hayran eyledi

Gör ne gayrettir ki sırrı vahdeti seyretmeye
Cem'i tafsili o gayret kul ve sultan eyledi

Kudretin insanı mazhar kıldığı çün zatına
Yüzünün nakşını hep ayatı Kur'an eyledi

Örttü bu bazarı kesret gözlerin halkın velî
Arif olan cümle yüzden seni seyran eyledi

Bu ne kudret bu ne san'at bu ne hikmettir görün
Zerreyi kevn katreyi derya vü umman eyledi

Kim ki bu sırdan haberdar oldu ariftir özü
Kurtulup hayvan adından kendin insan eyledi

Cümle esma ve sıfatındır görünen gayri yok
Her birin bir vechile hub zatın i'lân eyledi

Lâl-i canan olalıdan ey Niyazî meşrebin
Sözlerin uşşak içinde ab-ı hayvan eyledi

— 49 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Bugün Ya'kûb-ı kalbe Yusuf-ı candan haber geldi
Kamîş-ı pür- nesim ile o canandan haber geldi

Açıl ey gözlerim envar-ı vech-i zü'l-celâlden
Dilâ bedr ol kim ol mihr-i dırahşandan haber geldi

Yerine nakısım deye kemal ehlini gördükte
Kamu noksanı tekmil eden insandan haber geldi

Ne kim yağma olundu çekme gam şimden gerü sen var
Dil-i virandaki ol kenz-i pinhandan haber geldi

Edip dil-haneyi ta'mir otur bu beyt-i ahzanda
Bu şeb bana seher vaktinde mihmandan haber geldi

Bu Mısrî'nin vücudu Mısrî'nin oldur şehinşâhı
Ezelden tâ ebet hükm-i Süleyman'dan haber geldi

— 50 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Tâlib-i Hakk'ın devasızdır nedür sermayesi
Ânın için ah ü zâr olur hemin hem-sayesi

Âşkın ma'şuk yolunda derdi arttıkça müdam
Artar anın dembedem akran içinde payesi

Taatin ihlâsa ermez ilm ile âmâl ile
İzzeti ko zilleti tut oldur anın mayesi

Arz-ı vâsi ister isen kâmilin gir kabzına
Arş ü kürsîden geniştir bir velinin ayesi

Ârifin gönlünü bilmez kandedir halk-ı cihan
Ol ki ankaadır yere düşmez bil anın sayesi

Kim ki mazağalbasar sultanının tıflı ola
Mısrîya şol feyz-i akdes nuru oldu dayesi

— 51 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hamdülillâh habs ü zindan ehl-i hâlin hırfeti
Fakr zillet dert ü mihnet ol güruhun izzeti

Habs-i cism ü nefs eden canın eder elbet halâs
Halvetin ruşen eder envar-ı Hakk'ın cilveti

Zulmet ile teşne diller ab-ı hayvana erer
Kıllet içre sabr ile çok kimse buldu devleti

Halk-ı âlem kabza-i kudrette biçün ü çira
Hak kazasına rıza ver, bula kalbin vus'ati

İzzet-i ukbaya zillettir Niyazî çün tarîk
Nefha-i Rahmana bu yoldan ede gör sur'ati

— 52 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hamr-ı rûy-i yâr ile sekran olan anlar bizi
Katresin bahr eyleyip umman olan anlar bizi
Câhil anlamaz zül-irfan olan anlar bizi
Vâkıf-ı esrar olup hayran olan anlar bizi

Anlamaz hayvan olan hayran olan anlar bizi

Halkın artık eksiğine kıylimiz yoktur bizim
Kimseye ta'netmeye hiç dilimiz yoktur bizim
Lâmekândan gelmişiz biz ilimiz yoktur bizim
Bu fenâ gülzara hergiz meylimiz yoktur bizim

Her seher bülbül gibi nâlân olan anlar bizi

Sırr-ı vasl-ı yâri yol azanlara açılmazız
Biz hakikat şemsiyiz revzenlere açılmazız
Biz rical esrarını şol zenlere açılmazız
Zahid-i lifaf olan rehzenlere açılmazız

Âçılan güller gibi handan olan anlar bizi

Sanmanız zahit gibi havf ü rica aptalıyız
Gezmişiz andan şeha bezm-i likaa aptalıyız
Tekye-i iklim-i lâhutta bekaa aptalıyız
Baş açık yalın ayak rah-ı fenâ aptalıyız

Ref'edip ten cüppesin üryan olan anlar bizi

Mısrîya şehr-i fenâye uğradı râhım bugün
Şems-i ruy-u yâr ile bedr oldu çün mahım bugün
Kuluna rahmeyleyip kıldı nazar şahım bugün
Lî maallah sırrına mahremdir İbrahim bugün

Ol serâ-yi vahdete mihman olan anlar bizi

— 53 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün

Yakın yalanlı külhanı, atın firengi temreni
Çoktan arardım ben bunu ya siz beni ya ben sizi

Çün gördünüz kim tınmazam sağ u sola bakınmazam
Sanırsınız dayanmazam ya siz beni ya ben sizi

Geldik işin tâ ucuna eriştik âhir gücüne
Bâtıl olur kim gocuna ya siz beni ya ben sizi

Şemsin yanında zerreler bahrin içinde katreler
Zılden şecer etmez hazer ya siz beni ya ben sizi

Hor hor uyurken başınız Mısrî'yi ol vakt aşınız
Bulun ziyan ü ıssınız ya siz beni ya ben sizi

— 54 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Kasap elinde koyunum ya sen beni ya ben seni
Cellât önünde boyunum ya sen beni ya ben seni

Irz ü vekaar mal ü menal yağma olundu cümlesi
Soyunmuşum bu yolda ben ya sen beni ya ben seni

Cisme bugün kırk erbaîn oldu tamam Deccâl lâin
Kıldı beni Rabb'im emin ya sen beni ya ben seni

Vallâhi senden korkmazam da'vayı bâtıl kılmazam
Hak'tır sözüm yorulmazam ya sen beni ya ben seni

Vardı çıkalı göklere bin altı yüz doksan bire
Bindim seninçün bir yere ya sen beni ya ben seni

Mehdî benim adlimdürür İsa benim fazlımdürür
Âhir amel katlimdürür ya sen beni ya ben seni

Meydana çık gel ey kaba avret gibi giyme kaba
Ben Mısrî'yem giydim abâ ya sen beni ya ben seni

— 55 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Zühdünü ko aşka düş ehl-i cenan etsin seni
Pîr aşkına kulluk et canına can etsin seni

Bir zaman bülbül gibi efgaanın ağdır göklere
Şol kadar kıl naleyi kim gülsitan etsin seni

Âr u namusun bırak şöhret kabasından soyun
Gey melâmet hırkasın kim ol nihan etsin seni

Yüzünü yerler gibi ayaklar altında ko kim
Hak Teâlâ başlar üzre âsüman etsin seni

Verme rahat nefsine daim gaza-yı ekber et
Kâbe-i dil fetholup dârül-eman etsin seni

Gel Niyazî'nin elinden bir kadeh nuş eyle kim
Mahvedip nam ü nişanım bî-nişan etsin seni

— 56 —

Gönülleri duruldur
Erenlerin halveti
Ölüleri diriltir
Erenlerin halveti

Yaka yaka kül eder
Her dikeni gül eder
Hak'tan yana yol eder
Erenlerin halveti

Sıdk ile giren kişi
Âh ü zâr olur işi
Gözden akıtır yaşı
Erenlerin halveti

Toygurur ol illeri
Tiz geçirir belleri
Yakın eder yolları
Erenlerin halveti

İçine bir kez od salar
Nefsin sıfatından yakar
Canın gözünü açar
Erenlerin halveti

Seni sana bildirir
Ağlar iken güldürür
İrfan ile doldurur
Erenlerin halveti

Niyazî sen var yüri
Sanma bunu zahiri
İçeriden içeri
Erenlerin halveti

— 57 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bârekellâh gülsitan-ı bülbülandır Aspozi
Cenneti tezkir eder âlî-mekândır Aspozi

Mu'tedil eb ü hevâ hem müctemi' envâ-ı zevk
Mecmu-ı bezm-i safâ-yı ârifandır Aspozi

Ab-ı hayvanı beğenmez hasletindedir Mesîh
Aktığınca sanki bir ruh-ı revandır Aspozi

Came-i hadrasın eyyam-ı rebi'de kim geyer
Şüphesiz menzil-gehi Hızr-ı zamandır Aspozi

Her taraf pür-meyve-i şirin-leb-i dildar misal
Yeşil atlasla donanmış nev-civandır Aspozi

Bimidat elması üzre nakş olur ebyatı sürh
Lâcerem sün'-e Huda'ya bir beyandır Aspozi

Ol sebepten ehli pür-akl ü zekâ vü ma'rifet
Mahzen-i ehl-i ulûm u kâmilândır Aspozi

"Cnneti min tahtıhel enhârı tecri" dense hûb
"Hâzihi cennati adnin" den nişandır Aspozi

Ey Niyazî ger dokunmayaydı hiç dâd-ı fenâ
Kim demezdi ona firdevs-i cinandır Aspozi

— 58 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Bir yüze duş oldu gözüm yüz bin gezer divanesi
Olmuş cemali şem'inin ayla güneş pervanesi

Kendi sunar dolu dolu peymaneler âşıklara
Bir kez elinden nuş eden olur ebet mestanesi

Şunlar ki tatmadı ezel bezminde onun cür'asın
Tatmaya dahi bunda ol aşk ehlinin bigânesi

Her bir kuru lâf ehli dahil olunmaz bu meclise
Ol câna kıymaz nice gel desin ona cananesi

Aşk ehli ayılmaz ezelden tâ ebet serhoş olur
Pes nice ayılsın ki daim devreder peymanesi

Bir mülke malik eylemiş uşşakını ol padişah
Mülk-i Süleyman onların yanında bir viranesi

İki cihanda Mısrî'ye devlet dahi izzet yeter
Gördükçe yârin sunduğu cevherlerin her danesi

— 59 —

Zevale gün salındı
Kal'a-i Van alındı
Bâtıl vücut dolundu
Vücud-ı Hak bulundu

Vücud-ı insana can
Muhakkak oldu sultan

Şeytanı sürdü Rahman
Levhiten ol silindi

Bir mahfî settar idi
Kattal ü cebbar idi
Cazu vü mekkâr idi
Cazuluğu bilindi

Tevbe ederdi hayre
Niyet ederdi şerre
Küp olmuş idi hamre
Hamrin küpü delindi

Sevmezdi ol beşeri
Âm idi hep zararı
Ehl-i Hakkın ciğeri
Dilim dilim delindi

O zalimin elinden
Çıktı çoğu yolundan
Cüda düşüp ilinden
Defterleri çalındı

Yezid-i bed-nam idi
İlimde haham idi
İt idi bel'am idi
Taşra dili salındı

— 60 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Mevâlidin sana her fasl ü babı
Kitabün fi kitabün fi kitabî

Senin vaslında vardır her birinde
Cevabün fi cevabün fi cevabî

Dahi dareyn ile berzah yüzünde
Nikaabün fi nikaabün fi nikaabî

Ulûm ü suret ü ma'na hakikat
Şarabün fi şarabün fi şarabî

Evcinden serime daim erişir
Hitabün fi hitabün fi hitabî

Ki sen ben o demekten geçine yok
Hisabün fi hesabün fi hisabî

Hemin zat ü sıfat esmanı bilmek
İkaabün fi ikaabün fi ikabî

Sıfat ü zâtın ismin cehli ey dost
Sevabün fi sevabün fi sevabî

Bulardan görenen Hakk'ın vücudu
Serabün fi serabün fi serabî

Niyazî **cism ü kalb ü ruh ki denür**
Cenabün fi cenabün fi cenabî

K

— 61 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey gönül gel olmagıl Hak'tan ırak
Tende canın var iken eyle yerak

Dünyeden ölmezden evvel et sefer
Hiç edinme bir makamda pes durak

Yoksa bu fırsat bize baki değil
Menzil al düşmezden ortaya firak

Gel bu ırz u namusu kıl tarümar
Ger yola girdinse var ârın bırak

Halkın uslu demesinden sana ne
Âkıl isen adını Mecnun'a tak

İlmine mağrur olursan olma hiç
Issı vermez sana ne kara ne ak

Gir sakın çıkma izinden mürşidin
Her ne emrederse sakın olma ak

Bir eline göz yaşından al âsa
Bir eline dert od'undan yak çerak

Ey Niyazî tutar isen pendimi
Diye sana istediğin işte bak

— 62 —

Me'ûlü mefâilün mef'ûlü mefâilün

Hak ilminde bu âlem bir nüsha imiş ancak
Ol nüshada bu âdem bir nokta imiş ancak

Ol noktada gizlidir nice nice bin derya
Bu âlem o deryadan bir katre imiş ancak

Âdemliğini her kim bulduysa odur âdem
Yoksa görünen suret bir gölge imiş ancak

Bu zevki eyler herkes bulmaz velî her nakes
İren ana âdemde bir fırka imiş ancak

Kim ol deme buldu yol vasletti Niyazî ol
Naci denilen fırka bu zümre imiş ancak

Fef'ûlü mefâilün mef'ûlü mefâilün
Âdemde olan esrar bu demde imiş ancak

— 63 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Zahida suret gözetme içeru gir cana bak
Veçhi üzre gör ne yazmış defter-i Rahman'a bak

Mushaf-ı hüsnünde yazmış Kulhüvallâh ayeti
Ger inanmazsan geru var mekteb-i irfana bak

Çeşmini gösterdiğince âşıkın canın alır
Leblerin açtıkça can nefh eyleyen canana bak

Zülfünün her bir telinde bağlı bir Mecnun'u gör
Hattının ilindeki yüz bin meh-i tabana bak

Âteş-i ruhsar ile yanmış kararmış çehresi
Harf libasından soyunan nokta-i üryana bak

Hep mülâzim kulluğunda bu cihanın şahları
Kapusunda padişahlar kul olan sultana bak

Âlem anın hüsnünün şerhinde olmuş bir kitap
Metnin istersen Niyazî suret-i insana bak

— 64 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Diyar-ı dâr-ı dünyada Hüda'ya baki dârım yok
Derunum özr-i sevdada bu dâr içre kararım yok

Sunuldu hamesi yârin dürüldü defteri varın
Kırıldı şişesi ârın bu yolda ihtiyarım yok

Kazadır başıma geldi beni senden cüda kıldı
Diyar-ı gurbete saldı acep halim soranım yok

İlâhî yine hasrette firak u nâr-ı firkatte
Koma Mısrî'yi gurbette efendim iktidarım yok

— 65 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Köstebektir köstebektir köstebek
Ol münâfıklar vezîr olsun ya bek

Kâfirin yeri cehennemdir velî
Derk-i esfelde münâfık oldu sek

Hem Sırat üzre geçen mü'minleri
Şaşırandan dağdaki hınzır da yek

Nushuna çi fâide diyenlere
Ger nasihat eylesen tâ haşre dek

Eylemez Deccâl'a te'sir eylemez
Kıl feragat anlara çekme emek

Menn ü selvayı Yahudi istemez
İstediği ya basal ya mercimek

Sükkeri olan gıdayı neylesin
Aklı fikri bekrinin tuzlu semek

Üstüvayı arş-ı şer'î istemez
Çingene çuldan kara çadır gerek

Çenginin çengi ana Kur'an yeter
Canına kelp urduğu nan ü nemek

Doğru yoldan taşra gitme Mısrîya
Enbiya çekti bu derdi sen de çek

Çün kitabullahtır hablü'l-metin
Pek yapış bu arvetü'l-vüskaaya pek

— 66 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ârifin mutlak kelâmın tutmaya irfan gerek
Sırr-ı muğlâktır gönülde zevk ile vicdan gerek

Bir hazinedir tasavvuf malik olmaz her hasis
Bulmaya anı dü âlemde beyim sultan gerek

Dürr-i yekta kanını âlemde bulmak isteyen
Bulmaz anı nehr içinde bahri bi-pâyân gerek

Ma'rifet da'vasın eden müddei bilmez mi kim
Dildeki da'vaya elde hüccet ü bürhan gerek

Ârif oldur halkı başına üşürmek istemez
Gönlü cümle halk içinde hâk ile yeksan gerek

Kibr ü cibin illetinden kurtulup sağ olmaya
Bil tabibin ma'nide şeyhim senin Lokman gerek

Şöhret emn-i ma'rifet kenzini bulmaktır muhal
Varlığın şehri senin baştan başa viran gerek

Ölmeden evvel ölüp kabre girip haşre çıkıp
Malikülmülk'ün şuhudunda gönül hayran gerek

Nefs Tamusunu Sıratı şer ile bunda geçip
Kalp evi hep huri gılman ravza-i rıdvan gerek

Söyleyip işittiği dahi görüp fikrettiği
Üstüvayı arş-ı sırda hazret-i Rahman gerek

Her kaçan tûtîlere fethi dehan ettikte ol
Lezzetinden tûtîler sözlerine iman gerek

Geh hamuş olup dilinden kimse almaya cevap
Geh açılıp şad olup güller gibi handan gerek

Gâh ins ü gâh haşyet gâh rü'yet geh sucut
Gâh sahv ü gâh mahv ü geh vücut geh can gerek

Terk edip cümle kuyudatı erişe sarfe ol
Sarfe erse bir gönül içi anın umman gerek

Aradan iskaat edip cümle izafatı heman
Hak vücudu aşikâre gayrisi pinhan gerek

Çünkü âridir izafetten vücudu dilberin
Zevki küllî isteyen âşık dahi üryan gerek

Mısrîya terki izafat etmeye lâyık olan
Küllü insanın içinde binde bir insan gerek

— 67 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Derviş olan âşık gerek, yolunda hem sadık gerek
Bağrı anın yanık gerek can gözleri açık gerek

Alçaktan alçak yürüye toprak içinde çürüye
Aşk ateşinde eriye altın gibi sızmak gerek

Zikr-i Hakk'a meşgul ola yana yana ta kül ola
Her kim diler makbul ola tevhide boyanmak gerek

Eyven kişi yol alamaz maksudunu tez bulamaz
Yoğ olmayan var olamaz varını dağıtmak gerek

Dervişlerin en alçağı buğday içinde burçağı
Bu Mısrî gibi balçığı her bir ayak basmak gerek

— 68 —

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Salikin mürşidine hizmet-i şahane gerek
Eşiğine koya başın diye şahane gerek

Gice dünya ile ukbayı dahi etmeye âr
Bu yolun mihnetine ol kati merdane gerek

Namurat olmaya talip ola kim meydan ala
Dahi halk içre adı âkıl ü divane gerek

Dahi Musa gibi Hızr'a gemisin deldire ol
Eski divarı yıkıp hem katli oğlane gerek

Kimi sağ olsa anı gasbeder emmare-i nefs
Yeni divar beyim eskiye virane gerek

Eğer öldürmese oğlanı sonu fasit olur
Bu bağın bülbülü aşk od'una pervane gerek

Ey Niyazî bu yola kim gire kurban ede can
İyd-i ekberdir ana vuslat-ı canane gerek

L

— 69 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Gel ey bahr-i hakaayikta talep kılmayan esdafı
Gel ey gevherlerinden hem haberdar olmayan gönül

Gel ey aşk od'una pervane gibi canın atmayan
Gice gündüz işi bülbül gibi zar olmayan gönül

Tükendi ömrün ey gönül heba yarlarde gafletle
Gel ey ömrü tamam olunca bidar olmayan gönül

Sudan bir ibret almadın niçin daim akıp çağlar
Gel ey vahdet denizini talepkâr olmayan gönül

Erişti cümle menzile yol ehli sen düşüp kaldın
Seni nidem bu yollarda bana yâr olmayan gönül

Kamunun derdine derman sen imişsin bu âlemde
Niyazî dertmendin derdine çar olmayan gönül

— 70 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Padişaha aşkını hem-hane kıl
Masiva-yı aşkının bigâne kıl

Zikr-i fikrinle beni pür-nur edip
Mest ü medhuş eyleyip divane kıl

Benliğimdir senden ayıran beni
Varlığım şehrini yık virane beni

Mürg-ı ruhun meylini kes gayriden
Şol cemalin şem'ine pervane kıl

Gönlümü mir'at-i veçh-i zat edip
Ol tecellile beni mestane kıl

Cezbe-i feyzin şarabın doldurup
Bu Niyazî bendeni meyhane kıl

— 71 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Varlığın mahveyleyip meydane gel
Lâ vü illâdan geçip merdane gel

Gel hakikat ilmini sen de oku
Bir kadem bas mekteb-i irfane gel

Zulmete Hızr ile gir gevher çıkar
Âb-ı hayvandan için hem kane gel

Şer-i başa taç edip İskender ol
Geç otur taht-ı dile şahane gel

Sakla sırrı deme her nadane gel
Küntü kenzin sırrını duydunsa ger

Vahdetin meydanı sırrı var iken
Kester içre girme sen zindane gel

Ey Niyazî baş açık divanesin
Nice bir divanesin uslane gel

— 72 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bu fenânın izz-i cahı ayş ü nuşu bir hayal
Görmedim bir izzetin kim bulmaya âhir zeval

Günbegün eksilmede her ehl-i fazl ü ehl-i hal
Gitmede zevki cihanın gelmede daim melâl

Nice erbab-ı ulûmu kıldı bizde mevt ırağ
Her birinin iftirakı kıldı bizi kelhelâl

Gerçi insana kalır bin hasret ü dert ile gam
Gittiğince dünyeden her ehl-i fazl-ı zülkemal

Lik gittikte azizim şeyh Muhammed dünyeden
Kalbimizi yaktı derdi kaddimizi kıldı dal

Ruh idi cism içre gûya şehr-i Uşşak'ta O pir
Âlem-i ervaha uçtu eyleyip azm-i visal

Âh ü vah-ü firkat ü hicrana yanmakta dilim
Gözlerim kan ile doldu bir bakaa gam üstü al

Nidelim çün "küllü şey'in hâliki" dedi Huda
Diyelim elhükmü lillâhil kebîrül muteal

Hüsn-i hatmine Niyazî dedi tarihin anın
Allah Allah dedi ve kıldı bekaaya irtihal

— 73 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hava ise yeter gönül gel Allah'a dönelim gel
Seva ise yeter ey dil gel Allah'a dönelim gel

Nice bir sevelim gayri nice bir olalım ayrı
Analım vuslatı yâri gel Allah'a dönelim gel

Bize Haktan gel olmadan ecel kösü çalınmadan
Canın Azrail almadan gel Allah'a dönelim gel

Özenmez misin ol yâre ki aldanmışsın ağyare
Seni azdırmış emmâre gel Allah'a dönelim gel

Talep kıl her seher gâhi yürekten eyle gel ahı
Sevenler buldu Allah'ı gel Allah'a dönelim gel

Soralım gel bilenlere gülü bûyun direnlere
Visaline irenlere gel Allah'a dönelim gel

Niyazî'ye olup haldaş olursun yoluna yoldaş
Döküp gözlerimizden yaş gel Allah'a dönelim gel

— 74 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey gönül gel Hakk'a giden rahı bul
Ehli dert olup derun-ı ahı bul
Canın ilindeki şems ü mahı bul
Âdem isen sümme vechüllahı bul
Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

Devlet-i dünyaya mağrur olma sen
Lezzet-i cahına mesrur olma sen
İzzetim buldum deyü hor olma sen
Âdem isen sümme vechullah'ı bul
Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

Gerçi Allah'a ibadet de güzel
Zühd ü takva vü kanaat de güzel
Halvet ehline keramet de güzel
Âdem isen sümme vechullâh'ı bul
Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

Ol sana açmışdurur daim gözün
Sen yetürmişsin ha ararsın özün
Bi-cihet göstermiş eşyada yüzün
Âdem isen sümme vechullâh'ı bul
Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

Ârife eşyada esma görünür
Cümle esmada müsemma görünür
Bu Niyazî'den de Mevlâ görünür
Âdem isen sümme vechullâh'ı bul
Kande baksan ol güzel Allah'ı bul

— 75 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Âşina-yı aşk olandan ah ü zâr eksik değil
Küşte-i bahre demadem rûzigâr eksik değil

Ol cemal-i mutlakın aşkında arttıkça niyaz
Ol kadar naz artırır bir gülizar eksik değil

Yeri cennet baktığı didar olursa âşıkın
Vechi nurundan anı yakmaya nâr eksik değil

Bu nişanı âşıkın rahat olur gam dirilir
Hayret-ender-hayreti leyl ü nehar eksik değil

Şem'i aşka Mısrîya yandır özün yoğ il müdam
Âşıka her yokluğun üstünde var eksik değil

— 76 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Merhaba ey peyk-i mutlub-ı Celil
Merhaba ey gamz-ı mahbub-ı Cemil

Sen tabipsin nice yıldır yolunu
Gece gündüz muntazırdır bu alil

İntizarım hadden aştı ey Kerim
Eşiğinde durmadan oldum zelil

Geh saba vü geh nesim ile sana
Gönderem dedim bu canı ey Halil

Sana tefviz olduğuyçün emr-i feyz
Olmadı yâr eline kimse delil

Canı canana tez ilet kim benim
İntizarım çekmeye sabrım kalil

Gel Niyazî'nin vücud-ı harfini
Levh-i âlemden yed'i fazlınla sil

— 77 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

İster isen bulasın cananı sen
Gayre bakma sende iste sende bul
Kendi mir'atında gözle anı sen
Gayre bakma sende iste sende bul

Her sıfat kim sende var izle anı
Gör ne sırdan feyz alır gözde anı
Erişince zatına özle anı
Gayre bakma sende iste sende bul

Kenz-i mahfî âşikâr hep sendedir
Yaz ve kış leyl ü nehar hep sendedir
İki âlemde ne var hep sendedir
Gayre bakma sende iste sende bul

Men aref sırrına er, ko gafleti
Gör ne remzeyler bu insan sureti
Haşr ü neşreyle Tamuyu Cenneti
Gayre bakma sende iste sende bul

Haşr-i sûru halin inkâr eyleme
Gülşen iken yerini hâr eyleme
Enfüsü âfakı bil âr eyleme
Gayre bakma sende iste sende bul

Zat-ı Hakk'ı anla zatındır senin
Hem sıfatı hep sıfatındır senin
Sen seni bilmek necatındır senin
Gayre bakma sende iste sende bul

Sureti terk eyle mana bula gör
Ko sıfatı bahri zata dala gör
Ey Niyazî şark u garba dola gör
Gayre bakma sende iste sende bul

M

— 78 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Evvelimde değmez idi ah ü efgaanım benim
Gice gündüz bilmez idi zârı giryanım benim

Düştü aşk od'u bu cana yaktı kül etti beni
Kül olunca yanmaz oldu nârı suzanım benim

Hâr u haşak-ı enaniyet yanalı aşk ile
Arş u kürsîden geniş açıldı meydanım benim

Ar ü namus şişesin yerlere çalıp kırmadan
Vech-i Hakk'ın olmadı her yüzde seyranım benim

Rahat ile istedim vaslını kahretti bana
Derde düşüp ağlayınca güldü cananım benim

Top ile çevkânı sundu bana canan lütfile
Bendedir amma görünmez top u çevkânım benim

Hayret ender hayrete şöyle düşürdü gönlümü
Şerh olunmaz bu dil ile şimdi hayranım benim

Âlem ol veçhi âmâdır hayret andandır bana
Bu vücudum aybın örttü mihr-i rahşanım benim

İptida azmeyleyince bu cihan iklimine
Bir libasım yoğ idi kim örte üryanım benim

Hep birer kaftan verildi dostlarıma hem bana
Anların dahi durur eskidi kaftanım benim

Suya vardık anlar ile kapların doldurdular
Ben de vardım testimi mahvetti ummanım benim

Derler imiş halka-i zikre girip dönmez niçin
Ben dönerdim lik gözden mahfî devranım benim

Halk bir kez dönmeden ben nice kez devreyledim
Bilmediler devrimi yanımda yâranım benim

Yâr ile ahdeyledim dağılıp cem olalım
Tâ ezel budur anınla ahd ü peymanım benim

Anın için gâhı cem'im ki perişan tâ ebet
Döndü kaldı üstüme cem'i perişanım benim

Döndürür daim mu'it ismi takaazası beni
Nokta-i zatım değil surette cevlânım benim

Devre-i arşiyyeden her kim haberdar olduysa
Ol duyar ancak Niyazî ilm ü irfanım benim

— 79 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Âdetim budur ezelden kevnde bir şan olurum
Dirilip geh cem olup gâhı perişan olurum

Bu cihanın halkına bir bir yolum uğrar benim
Cem edip bunca kumaşı bir bezistan olurum

Geh sehab ü geh matar gâhi doluyum gâhı kar
Geh nebat ü gâhi hayvan gâhi insan olurum

Geh Nasara geh Yahudi gâhi Tersa geh Mecus
Gâhi Şia gâh olur Sünnî Müselman olurum

Gâhi abit gâhı zahit gâhi fiska düşerim
Gâhi arif gâhi ma'ruf gâhi irfan olurum

Gâh olur bakır kalay ve gâh olur altun gümüş
Gâh olur âlemde her ma'denlere kân olurum

Gâh olur benden hakir hiç kimse olmaz dünyede
Gâhi Kaf'tan Kaf'a hükmeden Süleyman olurum

Nal ile tırnak arasında yerim geh dar olur
Gâhi arş-ı kürsîden yek âli meydan olurum

Gâh olur bu hırmen-ı âlemde ben bir daneyim
Geh kamuyi cami olmuş ulu harman olurum

Gâh olur mevcut ü ma'dum geh vücuduyle adem
Geh tecelliyle ayan u gâhi pinhan olurum

Gâhi dünya gâhi ukba gâhi mahşer geh Sırat
Gâhi berzah gâhi cennet gâhi niran olurum

Gâhi malik gâhi ateş gâhi zakkum geh cahim
Gahi huri gâhi gılman gâhi rıdvan olurum

Gâhi zerre geh güneş gâhi kamer gâhi nücum
Gâhi arz ü geh sema geh arşı Rahman olurum

Bunca suretler libasın gâh bir bir giyerim
Geh soyunup cümlesinden şöyle uryan olurum

Şimdi kesrette olan adım Niyazî söylenür
Âlemi vahdet içinde sırr-ı Yezdan olurum

— 80 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Ey kudret ıssı padişah lütfeyle açıver yolum
Bağlandı her yanım şeha lütfeyle açıver yolum

Şol ism-i zatın hakkıçün cümle sıfatın hakkıçün
İzz ü şanın hakkıçün lütfeyle açıver yolum

Ol ismi azam hakkıçün ol nûr-ı ekrem hakkıçün
Ol Fahr-ı âlem hakkıçün lütfeyle açıver yolum

Lütfunla insan eyledin vaslınla handan eyledin
Hicrinle hayran eyledin lütfeyle açıver yolum

Saldın şikâre çün beni âdem olup bulam seni
Bağladı dünyayı denî lütfeyle açıver yolum

Şaşırdı bizi nefsi bed eyledi her yolları set
Ey lütfu çok senden medet lütfeyle açıver yolum

Bu can yine vuslat diler sen şah ile vahdet diler
Varmaya dil nusret diler lütfeyle açıver yolum

Her kande kâmil görürüz bakıp ana yerinürüz
Dönüp sana yalvarırız lütfeyle açıver yolum

Kavilde nola yârına kim sana doğru yol bula
Sensin kamu derde deva lütfeyle açıver yolum

Zikrin enis et bu dile erişe tâ dilden dile
Yol göstere ilden ile lütfeyle açıver yolum

Nitsün Niyazî dertment etmiş anasır kayd ü bent
Bilmem ilâhî gayri fent lütfeyle açıver yolum

— 81 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Doğdu ol sadr-ı risalet bastı ferş üzre kadem
Saldı ol nur-ı nübüvvet pertevin fevkal'ümem

Çalınıp tablı beşaret geldi şahı enbiya
Gulgule doldu cihana kondu ol sahip alem

Nur-ı veçhinden alındı encüm ü şems ü kamer
Bahr-i ilminden bilindi hikmet-i levh ü kalem

Merhaba ya Mustafa ey nur-ı aynı asfiya
Merhaba ey sâhibül-mi'râç-ı fiddacil zulem

Gelmeseydin âleme sen halk olunmazdı cihan
Dostluğuna yaratıldı ey Nebiyyü muhterem

Biz günahkâr ümmete sen şahı irsâl eyledi
Hamdulillâh sana ümmet eylemiş ol zikerem

Ya Resulâllah şefaat kıl Niyazî bendene
Şol zaman kim baş açık yalın ayak kan ağlayam

— 82 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Ayağı tozunu sürme çekelden gözüme canım
Görünür oldu her gâhi gözüme veçhi cananım

Niçin sevmeye can anı ki anda buldu cananı
Yıkıldı kal'a-i fikrim yapıldı dinim imanım

Çü bildim veçhi cananı kamuda sezdim Allah'ı
Fenâyım Hak'ta vallahi, ne bilim kaldı ne zatım

Ki bildim cümle Hak imiş arada gayri yok imiş
Biküllî anda gark imiş ne ben varım ne irfanım

Bulundu bir ten ü bir can bu milki ettiler seyran
Niyazî'den görünen ol ben ancak ad ile sanım

— 83 —

Fa'lün feûlün fa'lün feûlün

Aşkın meyine ben kana geldim
Şevkim od'una hoş yana geldim

Şem'i tevhidi gördüm yakılmış
Gitti kararım pervane geldim

Halka-i zikri kurmuş âşıklar
Ben de sahnında cevlâna geldim

Mecnun'um bugün Leylâ derdinden
Neylerim aklı divane geldim

canânın

Derdi canın açtı yâreler
Bağrım üstünde dermane geldim

Ümmü Sinanın hâkipayine
Sürmeye yüzüm sultana geldim

Yâremi bildim yârimden imiş
Bunda Niyazî **Lokman'a geldim**

— 84 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ol menem kim vâkıf-ı esrar-ı ilmi âdemim
Kâşif-i genc-i hakikat hem hayatı âlemim

Bende mahfî oldu gaybülgaybin esrarı hemin
Bendedir sırr-ı emanet ana kenzi mübhemim

Ben cemal-i Hakkı cümle şeyde zahir görmüşem
Bu merayaya anınçün baktığımca hurremim

Her sözüm miftah-ı küfli küntü kenz olmuşdürür
Hemdemim İsa ile her bir nefeste mahremim

Cümle mevcudatı verdim ben vücudu vahide
Zat-ı esma ve sıfatın ile hâlâ yekdemim

Yerde gökte her ne ki var bağlıdır başı bana
Âşikâre vü nihane ben tılsım-ı a'zamım

Ben o Mısrî"yım vücudum şehrine şah olmuşum
Hadisim gerçi veli ma'nida sırr-ı akdemim

— 85 —

Ol cihanın fahrinin sırrına kurban olayım
Hutbe-i levlâk ayetin şanına kurban olayım
Kaab-ı kavseyni ev ednasına kurban olayım
Ben anın ilm ile irfanına kurban olayım
Ben anın esrar-ı mi'racına kurban olayım

Ol Ebubekr ü Ömer Osman Ali dört yâridir
Ol risalet bağının anlar gül ü gülzarıdır
Cümle eshab-ı hidayet rahının envarıdır
Ben anın âli'ne eshabına kurban olayım
Ben anın ashab ü ahbabına kurban olayım

Ol Hasan hazretlerine zehr içirdi eşkiya
Hem Hüseyn oldu susuzluktan şehid-i Kerbelâ
İkisidir aslı nesli cümle âli Mustafa
Ben anın âl'ine evlâdına kurban olayım
Ben anın evlâd ü ensabına kurban olayım

Cümle ümmetten hayırlıdır o şahın ümmeti
Ümmetine cümleden artık eder Hak rahmeti
Enbiya anınla buldu bunca lütf u izzeti
Ben anın lütfuna ihsanına kurban olayım
Ben anın enva-ı eltafına kurban olayım

Her ne denlü enbiya ü mürselin kim geldiler
Ümmeti olmaklığı Hak'tan temenni kıldılar
Evliya ana Niyazî **kul u kurban oldular**
Ben anın ayağının tozuna kurban olayım
Yoluna gidenlerin izine kurban olayım

— 86 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Hüdanın sun'una âyine âlem
Düşüptür sânün mir'atı âdem

Odur âdem ki nefsin tanımıştır
Oluptur Hızr ü İlyas ile hem-dem

Ne görürse iyi kim zir ü bâlâ
Görür öz nefsini her baktığı âdem

Eğer râî eğer mer'î ve mir'at
Kamunun aslıdır Âdem'deki dem

Nefistir bahr-ı zat ancak hurufu
Anın emvacı bile şad ü hurrem

Gör imdi bahri kândan bunca emvaç
Olur zahir gider yine kalır yem

Bu âlemde bahirdir hem mevalit
Anın emvacıdı şek ile demem

Hezaran mevc-i bir anda yoğ edip
Eder emsalini tecdit demadem

Acep misli demek gayri demek mi
Yahut ayni mi ya cem'i mi desem

Bilen ayn ü bilmeyen gayrı demek
Budur şâfi cevap Vallâhü a'lem

Özü evvelkidir suretdürür gayr
Ki yani can odur terkip o demem

Ki zira can bir oldu çok suret
Budur kavl-i muhakkak hem müsellem

Desen niçin bilinmez hâl-i ûlâ
Çün oldur sonra niçin der ki bilmem

Tegayyürden bilinmezlik zuhuru
O birliktendürür dediği bilsem

Niceyse neş'e-i ûlâda gönlü
O zevki arzular sânîde bikem

Talep ol çünki zevk-i hükm-ü candır
Cahil terkibinin hükmü ol epsem

Kamu bir noktadır ilim ancak ey dost
Çoğaldıkça dolar kalbe hem ü gam

Niyazî **taht-ı bâda nokta oldu**
Ali'nin sırrına olalı mahrem

— 87 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

İbn-i vaktem ben ebülvakt olmazam
Abd-i mahzem ben tasarruf bilmezem

Ânı daimdir hakikat güneşi
Ânın ben gitmezem ben gelmezem

Meryem içre ben doğurdum bir gulam
Hem bugünde bir gülüm kim solmazam

Ben doğurdum atasız İsayı hem
İttisalim var ana ayrılmazam

Sanma kim Mehdi benim Mehdi odur
Âdı Yahya'dır anın yanılmazam

Vasfıdır esma-i hüsna cümleten
Bu sözü ispata âciz kalmazam

Sırrile bana içimden söylenir
Mısrîya ben doğmazam ben ölmezem

— 88 —

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Bir kimse mi yok acep ona sînemi yarem
Şerh ide ana hali sinemdeki yarem

Ol veçhile ki can ü dil-i pür-talep olsa
Dese ne zaman âğıra işbu dili kaarem

Çün nefsini bilen kişi Allah'ı bilirmiş
Bu ma'niye yok bende ilâcım n-ola çarem

Terk eylese hem âr ile namusunu ol er
Ol vakt o yürek yaresine merhemi sarem

Dertsizlere diken görünür gerçi Niyazî
Pervaneye od bülbüle daim gül-i zarem

— 89 —

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Canane görünür bana cana neye baksam
Kâşane görünür heme viraneye baksam

Mest olup ayağım nere bastığımı bilmem
Her bâr ol iki gözleri mestaneye baksam

Mahbup sevişinden bizi men eyleme vâiz
İşitmez olur kulağım efsaneye baksam

Cümle bu cihan ol sanemin veçhidir el-hak
Ger mescid ü ya deyre ya büthaneye baksam

Her zerre Niyazî heme hurşid-i münevver
Her katre hemin lücce vü derya neye baksam

N

— 90 —

Failâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Tende canım canda cananımdır Allah hû diyen
Dilde sırrım serde subhanımdır Allah hû diyen

Dest-i kudretle yazılmış yüzüne ayat-ı Hak
Gönlümün tahtında sultanımdır Allah hû diyen

Cümle a'zadan gelir zikr-i enel-hak nâresi
Cism içinde zâr-ı efgaanımdır Allah hû diyen

Giceler tâ subh olunca inletir bu dert beni
Derdimin içinde dermanımdır Allah hû diyen

Yire göğe sığmayan bir müminin kalbindedir
Katremin içinde ummanımdır Allah hû diyen

Kisve-i tenden muarra seyreder bu gökleri
Çark uran aptal-ı uryanımdır Allah hû diyen

Her kişiye kendiden akrep olan dost zatıdır
Ey Niyazî dilde mihmanımdır Allah hû diyen

— 91 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Gel ey gurbet diyarında esir olup kalan insan
Gel ey dünya harabında yatıp gaafil olan insan

Gözün aç perdeyi kaldır duracak yer mi gör dünya
Kati Mecnun'dürür bu ki gönül verip duran insan

Kafeste tutiye sükker verirler hiç karar etmez
Acep niçin karar eder bu zindana giren insan

Ne müşkül hal olur gaflette yatıp hiç uyanmayıp
Ölüm vaktinde Azrail gelince uyanan insan

Kararmış kalbin ey gaafil nasihat neylesin sana
Hacerden katıdır kalbi öğüt kâr etmeyen insan

Bu derdin çaresin bul sen elinde var iken fırsat
Ne ıssı sonra âh ü zâr edip hayfa diyen insan

Niyazî bu öğüdü sen ver evvel kendi nefsine
Değil gayriye andan kim tuta her işiten insan

— 92 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehâ yüz döndüren senden kime tutsa gerek yüzün
Gözün yuman cemalinden kime açsa gerek yüzün

Seni terk eyleyen insan bulur mu cismine ol can
Yüzünde ayeti Rahman görür her kim siler tozun

Saçınla kirpiğin kaşın heme evsafı nakkaşın
Şüphem yoktur ayaktaşın kim ileri süre izin

Buyurdu Hak ki Kur'an'da ideler Âdem'e secde
Div ü şeytan o kim bunda kabul etmez Hak'ın sözün

Kaşın mihrabını şimdi Niyazî kıble edindi
Kati çalıştı süründü yönelince sana özün

— 93 —

Mefâilün mefâilün feûlün

Gönülden zikre eyle iştigaali
Zikirden gayri işgaali nidersin

İbadet acısın bu nefse tattır
Amelden olmagıl hali nidersin

Amel oldur ki anda ola ihlâs
Hulûs olmayan a'mali nidersin

Yöneldi gör Hak'a akl ü hayali
Bu halden gayri ahvali nidersin

İç ol zehri ki bal olsun sonunda
Sonunda zehr olan balı nidersin

Dirip dünyayı cem etme önünde
Seninle kalmayan malı nidersin

Ko mekri aldatıp gezme bu halkı
Bu mekr ü fitne vü âli nidersin

Gönül ikbali halka olma mağrur
Gönülsüz olan ikbali nidersin

Riya ile bu halkı gel azıtma
Ko tac ü hırka vü şah nidersin

Kuru lâf ile maksuda erilmez
Yürü hal ehli ol kaali nidersin

Fena ender fenâya erdin ise
Feragat ehli ol hali nidersin

Ko halkı nefsin ıslah eyle evvel
Salâh ehli ol idlali nidersin

Niyazî isteyen Hakk'ı bulurmuş
Gel imdi iste ihmali nidersin

— 94 —

Feilâtün mefâilün feilün

Ey kerim Allah ey gani sultan
Dertliyiz senden umarız derman
Lütfuna had yok ihsana pâyân
Dertliyiz senden umarız derman

Gerçi kullarda masiyet çoktur
Rahmetin Mevlâm dahi artıktur
Gayriden bize hiç medet yoktur
Dertliyiz senden umarız derman

Gel demez isen biz günahkâre
Bir âdem kaadir mi ki yola vare
Çare yok senden olmasa çare
Dertliyiz senden umarız derman

Şu dem ki senden bir heda geldi
Fayz-i akdesten aşina geldi
Bir cefasına bin safa geldi
Dertliyiz senden umarız derman

Bu Niyazî çü zikrine düştü
Dün ü gün gönlü fikrine düştü

Zatına ire şükrüne düştü
Dertliyiz senden umarız derman

— 95 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Gel ey bâd-i sabâ lütfeyle bir dem
Haber ver bize canan illerinden
Beşaretle bizi kıl şad ü hurrem
Haber ver bize canan illerinden

Aradım nice yıl kevn ü mekânı
Bulunmadı anın nam ü nişanı
Acep nice bulur isteyen anı
Haber ver bize canan illerinden

Seherde açılan güllerde midir
Yahut efgaan eden dillerde midir
Akan suda esen yellerde midir
Haber ver bize canan illerinden

Ol ilden azmedince bu cihane
Tamu'ya uğrasan döner cinane
Teselli ver kulûb-ı âşıkaane
Haber ver bize canan illerinden

Harim-i Kuds-i lâhuta varırsın
Saray-ı has-ı cananı görürsün
Yine azmeyleyip bunda gelirsin
Haber ver bize canan illerinden

Nesim-i feyz-i akdes bahr-i cudun
Havadisten mukaddestir vücudun

Cemal-i zat-ı şühudun
Haber ver bize canan illerinden

Eğer bir can ise hüsnün bahası
Nice bin can anın olsun fedası
Niyazî'nin kadimi aşinası
Haber ver bize canan illerinden

— 96 —

Müstef'ilün faûlün müstef'ilün faûlün

Nadanı terk etmeden yâranı arzularsın
Hayvanı sen geçmeden insanı arzularsın

Men arefe nefsehu fakat arefe rabbehu
Nefsini sen bilmeden sübhanı arzularsın

Sen bu evin kapısın henüz bulup açmadan
İçindeki kenz-i bi-pâyânî arzularsın

Taşra üfürmek ile yalazlanır mı ocak
Yüzün Hakk'a dönmeden ihsanı arzularsın

Dağlar gibi kuşatmış benlik günahı seni
Günahını bilmeden gufranı arzularsın

Cevizin yeşil kabını yemekle tat bulunmaz
Zahir ile ey fakıh Kur'ân'ı arzularsın

Şerbeti sen içmeden sarhoş ü mest olmadan
Nice Hakk'ın emrine fermanı arzularsın

Gurbetliğe düşmeden mihnete sataşmadan
Kebap olup pişmeden büryanı arzularsın

Yabandasın evin yok bir yanmış ocağın yok
Issız dağın başında mihmanı arzularsın

Bostanı bağı gezdim hıyarını bulmadım
Sen sükût ağacından rummanı arzularsın

Başsız kabak gibi bir tekerleme söz ile
Yunus'leyin Niyazî irfanı arzularsın

— 97 —

Müstef'ilün feûlün müstef'ilün feûlün

Canını terk etmeden cananı arzularsın
Zünnarını kesmeden imanı arzularsın

Şol uşakçıklar gibi binersin ağaç ata
Çevkân ile topun yok meydanı arzularsın

Karıncalar gibi sen ufak ufak yürürsün
Meleklerden ileru seyranı arzularsın

Topuğuna çıkmayan suyu deniz sanırsın
Sen katreyi geçmeden ummanı arzularsın

Var sen Niyazî yürü atma okun ileri
Dert ile kul olmadan sultanı arzularsın

— 98 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Yine firkat nârına yandı cihan
Hasreta gitti mübarek ramazan...
Nur ile bulmuştu âlem yeni can
Firkata gitti mübarek ramazan

İndi Kur'an sende ey nuru güzel
Leyle-i kadrinde ey kadri güzel
Gitti ey tehlili tekbiri güzel
Elveda gitti mübarek ramazan

Gâh tespih ü sena vü zikrile
Gâhı tahmid ü dua ü şükrile
Can bulurdu mürde diller nurile
Hasreta gitti mübarek ramazan

Bu ay içre bağlanır dedi Resul
Cinn ü şeytan etmeye asla füzul
Hep dualar bunda olurdu kabul
Firkata gitti mübarek ramazan

Cem olup Hakk'a münacat edelim
Nur-ı Kur'an ile doğru gidelim
Bilmedin kadrin Niyazî nidelim
Diriga gitti mübarek ramazan

— 99 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Elâ ey mürşid-i âlem haber ver ilm-i Mevlâ'dan
Eâl ey mani-yi âdem haber ver remz-i esmadan

Ne sırdır Âdem-i Havva ne sırdır allemül-esma
Ne sırdır Sidre vü Tûbâ haber ver arş-ı âlâdan

Nedir dillerdeki ilmin nedir hem remz-i Zülkarneyn
Ne yerdir mecmeul-bahreyn haber ver Hızr ü Musadan

Ne yerdir merkez-i edna nedir ya halka-i vusta
Bilinmez zerre-i kübra haber ver sen bu sugradan

Kimindir feyz ü hem ihyâ ne sırdır hem dem-i İsa
Nedir Meryem'deki derya haber ver dürr-i yektadan

Nedir Kur'an'ın esrarı nedir esrarın envarı
Nedir Mehdi'nin etvarı haber ver sırr-ı esradan

Nedir Mısrî nedir Ken'an Selim kimdir vü kimdir an
Haber verdi bunu Kur'an haber ver seb'i kurradan

— 100 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey bu cümle kâinâtın aslını bir can eden
Âdemi kudretle ol sana sevüp canan eden

Allemül-esma ile hem tac-ı kerremna ile
Arş-ı âlâda melekler cem'ine sultan eden

Vechi âdemle cihan fanusunu tenvir edüp
Künhü zatına o veçhi hüccet ü bürhan eden

Evvelin âdem sonun hâtem kılıp bu âlemin
Hâtemi Mahmud-ı cennet zübde-i insan eden

Nokta-i perkârı âlem Ahmed'in zatın kılup
Sırrını kutbu hakikat mazhar-ı Rahman eden

Enbiya vü evliya hep mazhar-ı envar-ı Hak
Mustafa'da her şüunun cem edip berşan eden

İsm-i resm-i mahviken bu âciz ü biçarenin
Namını Mısrî verüp dillerde âd ü sân eden

— 101 —

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Aldın mı gönül hüsnile yekta haberin sen
Duydun mu hem ol Yusuf'ı ziba haberin sen

Ya'kup veş ol didelerin görmez olunca
Ağladı mı ta sorsan o bina haberin sen

Yusuf yoluna ağlayan ancak deme Ya'kup
İşittin anın oldu Züleyha haberin sen

Kays'ı nice yıl ağlatıp inletmedi mi aşk
Alsan n-ola bir doğruca Leylâ haberin sen

Dağlar dahi dayanmaz anın yüzüne karşı
Âlemlere sor Tûr ile Musa haberin sen

Her kande anın zerre-i hüsnün görene sor
Ola duyasın hasret ile tâ haberin sen

Sular gibi yüzün yere sür kalma yolunda
Alçakta alursun yürü derya haberin sen

Âlemde nice yüz bin olur aşka giriftar
Gel sorma o mecnunlara dânâ haberin sen

Bülbüllere sorma yürü var halet-i aşkı
Pervaneden al gizlice tenha haberin sen

Hevhit sanur (lâ) ile ispat-ı vücudu
Sorma güzelim anlara illâ haberin sen

Her kim bu yola sıdkile girmezse yoğ olmaz
Yoğ olmayacak Yusuf'un umma haberin sen

Lahut ile nasutu gönül anladı ise
Mısrî ana sor Kaaf ile ankaa haberin sen

— 102 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Gül müdür bülbül müdür şol zâr ü efgaan eyleyen
Ten midir ya can mıdır hem arşı seyran eyleyen

Nr ü bâd ü ab ü hâk'in gel haber ver aslını
Kim bularım her birini emre ferman eyleyer

Âteşin germiyeyyetinin sırrını duyur bize
Ki hilâf üzre anı kimdir gülistan eyleyen

Yelde kimdir geh nesim ü geh saba zevkin veren
Gâhi hısmile nice beldanı viran eyleyen

Kimdir anı bana göster şol sularda durmayıp
Ruz u şeb yüz üstüne aşk ile cevlân eyleyen

Hâk ne ma'dendir biter andan maadin geh nebat
Kimdir anı gâhı hayvan gâhı insan eyleyen

Ay ü gün yıldızları kim döndürür ver gil haber
Hem ne seyr için dönerler bunca devran eyleyen

Bade birdir saki bir meclisteki yâran da bir
Badenin keyfiyyetini kimdir elvan eyleyen

Kiminin mescitte boynun eğdirip zahit kılan
Kimini meyhanede sarhoş u sekran eyleyen

Zahidin benzin sarartup ağlatan kim hem nedir
Kâfirin küfrü dahi fâsikte isyan eyleyen

Halktan ayırmış gözün pinhane çekmiş özünü
Ne arar kendini halktan böyle pinhan eyleyen

Görse mahhub-u gönül bi ihtiyar mail olur
Ehl-i dert uşşakı kimdir zâr ü giryan eyleyen

Kim bu sırdan kimini mahrum edüp cahil eden
Kimini mahrem edinüp ehl-i irfan eyleyen

Vahdet ehli cümlede bir yüzü seyran ettiler
Lîk görmez ol yüzü kesrette tuğyan eyleyen

Ey Niyazî kim vücudun terk ederse öldürür
Cümle yüzler içre ol bir yüzü seyran eyleyen

— 103 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Kim ki candan geçmez ise din bize yâr olmasın
Âr ü ırz ile gelüp şıklara bâr olmasın

Gam yükün âşık olan daim çeke gelmişdürür
Duymayan dost derdine aşka giriftar olmasın

Dert uyutmaz rahat etmez gece gündüz âşıkı
Şol ki bülbüldür güle karşı nice zâr olmasın

Zevk-ı taatle kimesne hali aşkı anlamaz
Talib-i sadık isen belinde zünnar olmasın

Remz-i Hakk'a mahrem olmak değmenin kârı değil
Kim dilerse aşk ile yâr olsun ağyar olmasın

Zerrece aşk od'u kimde olsa yakar varlığın
Aşk od'u ister ki Hak'tan gayri hiç var olmasın

Cümle efkârın hurufun cem edüp tevhit ile
Nokta-i vahdette haşr ol gayri efkâr olmasın

Ey Niyazî hali aşkı herkese faş eyleme
Sırr-ı Hak'tır ana bigâne haberdar olmasın

— 104 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

İlim bahr-i vücut esdafının dürdanesiyim ben
Maarif kenz-i dil vessafının viranesiyim ben

Benim ilmim katında müctehitler âciz oldular
Veli ilm-i ilâhinin deli divanesiyim ben

Birer hale cihanın halkı bir bir razı oldular
Benim bir hale meylim yok Hak'ın bilmem nesiyim ben

Biküllî âlemin halkı bilürler bende bir dert var
Bilinmez sevdiğim kimdir nenin mestanesiyim ben

Eğerçi suret-i âhırda geldim âlem-i mülke
Ne maziyim ne müstakbel her anın anesiyim ben

Yetürdüm benliği benlik bana Hak benliğindendir
Tekellümle hitab-ı gıybetin kârhanesiyim ben

Ne Mısrî'yem ne Mehdi'yem ne İsa'yem ne insanem
Bu yanan daimî şem'in veli pervanesiyim ben

— 105 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey bu gönlüm şehrini bin kahrile viran eden
Biduhan odlar yakup bu sinemi kulhan eden

Ehl-i âlem derdinin mislin görür rahat bulur
Cins ü misli olmayan derde beni dükkân eden

Bir bahirdir sahili yok mevci olmaz münkesir
Leylinin fecrin getürmez gökteki devran eden

Akl-ı fikrim zevrakı yollarda kaldı ser-nigûn
Belki cümle akl ü fikri bende sergerdan eden

Kimine meydan eden bu âlemin her köşesin
Mısrîya uçtan uca her köşeyi zindan eden

— 106 —

Mef'ûlü mefâilün mef'ûlü mefâilün

Sevdim seni hep varım yağmadır alan alsın
Gördüm seni efkârım yağmadır alan alsın

Aldın çü beni benden geçtim bu can ü tenden
Aklım dahi her varım yağmadır alan alsın

Ben varlığımı attım dost varlığına yettim
Her usluya bazarım yağmadır alan alsın

Geçtim ben ad u sandan çıktım ben o dükkândan
Hep ırz u vekaarım yağmadır alan alsın

Geldi dile dildarım buldum gül ü gülzarım
Şimden geru hep varım yağmadır alan alsın

Sen gaaib ü hazırsın her halime nâzırsın
Ahval ile etvarım yağmadır alan alsın

Çün buldu gönül yârim terk eyledim ağyarım
İman ile zünnarım yağmadır alan alsın

Mısrîye vücub u imkân bir oldu kamu a'yan
Taat ile ezkârım yağmadır alan alsın

— 107 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Teşne-i bahr-i muhit olan dile reş neylesin
Tûti-i sükker-feşan uftadeye keş neylesin

Cür'a-i sahba-yı zat-ı nuş edüp temkin bulan
Âfitap olan gönül telvin-i meh-veş neylesin

Ârifin esrarı settar olduğun etme acep
Tanedir zahit denilen div ü serkeş neylesin

Âdemin vechinde Hakkı görmedi iblis lâin
Sureta gördüğü bir şekl-i munakkaş neylesin

Can Niyazî **ehl-i aşka nazikâne va'zeder**
Ehl-i nefs olan işitmez dil-i mağşuş neylesin

— 108 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Gözlerini n-oldu bidar eyledin
Âh ü efgaanı sana yâr eyledin
Aşk od'uyle içini nâr eyledin
N-oldu bülbül işini zâr eyledin
Ne sebepten azm-i gülzâr eyledin

N-oldu ağlarsın ne eylersin talep
Bu tükenmez derdine n-oldu sebep
Güldeki didarı mı gördün acep
N-oldu bülbül işini zâr eyledin
Ne sebepten azm-i gülzâr eyledin

Bu fenâ gülzare talipsen eğer
Hiç bekaası yoktur anın tez geçer
Bu fenâ içre bekaa duydum meğer
N-oldu bülbül işini zâr eyledin
Ne sebepten azm-i gülzâr eyledin

Ber-karar olup biraz eğlenmedin
Daim ağlarsın durup dinlenmedin
Kimse bilmez halini anlatmadın
N-oldu bülbül işini zâr eyledin
Ne sebepten azm-i gülzâr eyledin

Bunca hasretten di canım ne sezer
Firkatin günden güne artıp gider
Lütfedüp var gel Niyazî'**ye haber**
N-oldu bülbül işini zâr eyledin
Ne sebepten azm-i gülzâr eyledin

— 109 —

Mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün

Derd-i Hak'a talip ol dermane irem dersen
Mihnetlere ragıp ol âsâna irem dersen

Aşk yolu belâlıdır her kârı cefalıdır
Canından ümidin kes canana irem dersen

Od yak sineni çâk et su gibi özün pâk et
Yüzün yere sür hâk et ummana irem dersen

Bu yolu bil andan gel deryayı bul andan dal
Ka'rına erüp el sal dergâna irem dersen

Pirinle olan ahdi güt nen var ise ko git
Bildiklerini terk et irfana irem dersen

Sabretmede Eyyup ol gam çekmede Yakup ol
Yusuf gibi mahcup ol Ken'ana irem dersen

Terk et kuru davayı hem ucb ile riyayı
Mısrî ko o sevdayı sübhana irem dersen

— 110 —

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Ey bülbül-i şeyda yine efgaana mı geldin
Azm-i gül edüp zâr ile giryana mı geldin

Pervane gibi ateşe daim can atarsın
Evvelde bu aşk od'una sen yana mı geldin

Yağmur gibi yağarsa belâ sen baş açarsın
Can vermeye dost yoluna kurbana mı geldin

Her şey çalışır bir sıfatı eyleye ma'mur
Sen cümle sıfat iline virana mı geldin

Vechi ahadiyet ki şu eşyada görünmüş
Bu kereste ancak anı seyrana mı geldin

Bir kimse senin olmadı hiç razına mahrem
Bilmem bu cihan içine yek-dane mi geldin

Bu hasta Niyazî'ye şifa remzin edersin
Derde düşenin derdine dermana mı geldin

— 111 —

Müstef'îlün fâilün müstef'îlün fâilün

Hak yolunun rehberi nefsidürür kâmilin
Dil tahtının serveri nefsidürür kâmilin

Nefsini mat eyleyen def'i memat eyleyen
Nefh-i hayat eyleyen nefsidürür kâmilin

İsteyü git âdemi âdemde bul Âdemi
Sırr-ı nefahat demi nefsidürür kâmilin

Sûre-i necmi oku gel anla vahy-i Hakı
Bilesin ol mantıkı nefsidürür kâmilin

Ruhulkudüs demini âdemde iste anı
Gönlün ol imiş canı nefsidürür kâmilin

Mâye-i zat denilen feyzi necat denilen
Âb ü hayat denilen nefsidürür kâmilin

Diri kılan tenleri zinde eden canları
Kaldıran ölenleri nefsidürür kâmilin

Mevtaya etse nefes her yandan dinlenir ses
Haşreden ey hak-şinaş nefsidürür kâmilin

Niyazî'yi can eden zerresini kân eden
Katresin umman eden nefsidürür kâmilin

P

— 112 —

İster isen ma'rifette olasın âlicenap
Ehl-i irfan eşiğinde yüzünü eyle türap

Çok da verme kendini dünyaye bir dem çek elin
Döndüremezsin beyim kati ağırdır bu dolap

Bu harabı niceler çalıştı mağmûr etmeye
Bir yanın ta'mir ederken bir yanı oldu harap

Çok seğirtti gaflet ehli bu serabı su sanıp
Bulmadılar hiç biri bu sahrade bir katre ap

Bir zaman yüz verme dünya ehline uzlette ol
Akl ü fikrin bir yere cem et yüzüne çek nikaap

Göz kulak dil kapuların bağla muhkem bir zaman
Ola kim Hak'tan yana gönlünden ola feth ü bap

Ger ölümden kurtulam dersen yürü var âşık ol
Döne döne aşk od'uyle cism ü canı kıl kebap

Gir bu dert meyhanesine koma elden kâseyi
Hiç yürek kanından özge âşığa yoktur şarap

Himmetin daim bu olsun kim Hak'ı anlayasın
Hakk'ı bilmekten yeğ olmaz iki âlemde savap

Ger azab-ı âhiretten bulmak istersen halâs
Ârif ol ki cehl od'undan kopusar cümle azap

Bu Niyazî kendiden demez bu sözü ey peser
Hep anı söyler duyarsın gökten inen dört kitap

— 113 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Aç gözün dildare bak ref oldu yüzünden nikaap
Zulmeti sürdü çıkardı ara yerden afitap

Şol (Sakahüm rabbühüm) hamrın lebinden içe gör
Katresin nuş eyleyen uşşak ebet görmez azap

Otuz iki harf bildin dört kitabın aslıdır
Safha-i vechinde yazılmış kamu bi-irtiyap

Mekteb-i irfane gir oku bu ilmin aslını
Gör ki nice derc oluptur bu ilimde dört kitap

Her ne okursan çün otuz ikiden taşra değil
Yüzünün metnini şerh eder okuyan fasl ü bap

Her ne söz ki söylenir âlemde Türk ü yâ Arap
Tut kulağın kim sanadır cümle dillerden hitap

Her ne kim görür gözün andan cemal-i yâre bak
Çünkü gitti ey Niyazî kalmadı asla hicap

R

— 114 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Nazar kıldıkça insana gönül hayrana dolanur
Aceptir kimi Hak ister kimi butlana dolanur

Gel ey dertsiz kişi dervişliğe sa'yeyle gel bunda
Bu hal ile olursun bil işin husrana dolanur

Nedendir kani olmuşsun murad-ı nefse dalmışsın
İçine hırsı almışsın işin şeytana dolanur

Yeter çalındın ey hace fenâ mülkün metaına
Çok uzatma ki Azrail gelür bu cana dolanur

Gönül verme bu dünyaya başını verme gavgaaya
Kazandığın amel bir gün gelür mizana dolanur

Başı devletlû kul olur Hak'ı bulmuş ola sırrı
Gözü gönlü dil ü canı kamu subhane dolanur

Niyazî kulunun ya Rab vücudu zenbini hor et
Mülâzimdir kapunda ol sana ihsana dolanur

— 115 —

Feilâtün feilâtün feilâtün feilün

Esicek bad-ı saba akl ile san şane değer
Zire ol esrar-ı dil zülf-ü perişana değer

Zülf-ü müşkiyle muattar olur ol demde dimağ
Geçer andan gönüle hem yetişir cana değer

Leb ü dendanı hevasiyle akan göz yaşının
Birisi mânide bin lü'lü-ü mercana değer

Gam-ı hecri ile ahı ana âşık olanın
Çıkar eflâke iner ta yedi nirana değer

Yüzünün mihrine karşı dolaşan dürlerinin
Birinin nuru nice mihri dirahşana değer

Eşiğinde baş urup sıdk ayağın pek basanın
Başı arşa ayağı kürsi-i Rahmana değer

Lemnielmülk nidasın işiten can kulağı
Anı canından işitir yine canana değer

O nidayı işitir (men arefe) vâkıf olan
Lîk ol ma'rifeti sanma her insana değer

Sana bir cezbe Niyazî ki o dosttan yetişe
Külli şey' ins ile cinne olan ihsana değer

— 116 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Halk içre bir ayineyim herkes bakar bir an görür
Her ne görür kendi yüzün ger yahşi ger yaman görür

Şol cahil ü nadanı gör örten Hak'ı inkâr edüp
Kâmil olan kâmillerin her bir sözün bürhan görür

Medh ile zemmi âlimin kıymette bir hâr dildürür
Hâr odürür harmanda ol buğdayı kor saman görür

Tuttu rikâbın arifin nice salâtîn evvelin
Kâmil olan sultanı gör dervişi ol sultan görür

Dervişi Hak yakmış iken yakan sultana bak
Hammam içinde dilberi görmez gözü külhan görür

Dedi ulular levni ma levni anadır şüphesiz
Kana boyanmış göz hemin Nil ü Fıratı kan görür

Ol dilberin mehdi adı sükkerdürür halka tadı
Mısrî çeker bu mihneti ol rahatı Rahman görür

— 117 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Rumiz-ı enbiyay-ı vâkıf-ı esrar olandan sor
Enelhak sırrını candan geçüp berdar olandan sor

Yürü var ehli tecridi alâik ehline sorma
Anı can ü cihanı terk edüp deyyar olandan sor

Gehi kahr ü gehi lütfun kemalin bilmek istersen
Fenâ ender fenâda yoğ olup hem var olandan sor

Dilâ bu Mantıkuttayr'i fesâhat ehli anlamaz
Anı ancak ya Attar ü yahut Tayyar olandan sor

Anadan doğma gözsüzler kemahi görmez eşyayı
Niyazî vechi dildarı ulül'ebsar olandan sor

— 118 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Kim ki aşkın dârına berdar olur
Cümle uşşak içre ol serdar olur

Bunda uşşakı yakan od âkıbet
Nâr-ı İbrahim gibi gülzar olur

Bunda ağyar kesretinden kurtulan
Vahdet illerinde vasl-ı yâr olur

Korkma Tâmudan eğer âşık isen
Bülbül olanın yeri gülzar olur

Cennet-i irfana dahil olanın
Kande baksa gördüğü didar olur

Gözsüz olanlar o yüzü göremez
Anı gören hep ülül'ebsar olur

Dünyenin lezzatına aldanma kim
Bir gün ola cümle zehrimar olur

Sen gerekse ol cihanda padişah
Bir beş on günde o tarümar olur

Tac ü tahtı kulluğuna ol şehin
Verir isen devletin tekrar olur

Ger kabul oldunsa şah oldun ebet
Kande böyle asılı bazar olur

İllâ tac ü tahta olmaz vaslı yâr
Âdet odur ana can isar olur

Kim ki kendin yoğ ederse Mısrîya
Yokluğun ta gaayetinde var olur

— 119 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Kırup bin pare eden şişe-i kalbi celâlindir
Yine her paresinden görünen ruy-ı cemalindir

Anınçün tığını çeşmin demadem eksik etmez kim
Yorulup yolda kalmaya o kim azm-i visalindir

Nicesi baksun etrafa ya ahkafe yahut kafe
Şu anka kim anın gönlü nazargâh-ı hayalindir

Bulunmaz lâmekânıdır bilinmez bi-nişanıdır
Hemin ancak sana kuldur senin ehl ü ayalindir

Dağıldı "mim" "sad" ve "ra" bozuldu nispet-i suğra
Benim bu nispetim şimdi ne mahımdır ne salindir

— 120 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Âteş-i hecrinle can durmaz figaana başlar
Kaynayıp akar ol ateşle gözümden yaşlar

Zerresini zahir olaydı ger beni yakan od'un
Âlemi uçtan uca yaka idi hep ateşler

Harfe savre dokunaydı bu iniltim şemmesi
İnler idi yer ve gök dağlar ile hep taşlar

Âteşim yaşım iniltim can içinde gizlidir
Zahirimde yok içimde hâsıl oldu yaşlar

Bi-kesim bu âlem içre sırrıma yok mahremim
Bilmedi derdim benim ne kavm ü ne kardaşlar

Hâlime haldaş olan hem sırrıma sırdaş olan
Cümle dağıldı başımdan kalmadı hallaşlar

Mahv ü sarfe düştü çün dil bunda ben oldum garip
Yalnız kaldım tükendi kalmadı yoldaşlar

Vech-i mutlak günde yüz bin çehreden yüz gösterir
Yerde gökte anı yazar cümle-i nakkaaşlar

Nicesi takat getirsin ana karşı Mısrî kim
Adın işitmekle düştü halka bu savaşlar

— 121 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Nice bir mekr ü hile nikbet-i Deccal nice bir
Nice bir ey dîni yok mezhebi yok dal nice bir

Nice bir adl ü katil fitneyi ihya edesin
Beni öldür sunayım boynumu gel çal nice bir

Hâkimi şer'î kendine uydurdun ise
Hâkimin hükmü yeter fitne ile âl nice bir

Hâzırım ben hünerim var ise gel görüşelim
İlm-i ledün okuyan gönlünü gel sal nice bir

Şerr-i Deccal'ı def'i mümkün ola mı söz ile
Mısrîya var ise halin o yeter kal nice bir

— 122 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Hasret-i İsa inüp gökten tamam etti zuhur
Ger sen idrâk eylemezsen belki sendedir kusur

Dirilüp ecbezzinüpten cümle mevta serteser
Na'ra-i İsrafil oldu cümleye çalındı sur

Bir kabirden bin Muhammed her birisi yüz bin
Baş olup gitti önünce (zalike yevmünnuşûr)

Enbiyanın asumanı Hak gibidir sözleri
Evliyanın sözleri tezyindürür etme gurur

Mısrîya her sözünü Hak'tan işit Hak söyle kim
Ric'at ile baksalar da görmeye kimse fütur

— 123 —

Fâilâtün mefâîlün fa'lün

Erimiz erdir pirimiz pirdir
Kaaremiz nurdur yerimiz Turdur

İsteyen yâri izlesin piri
Pirden ayrılan Hak'tan ayrudur

Pirdir envarım Hak'tır etvarım
Düşmanım bi-şek Hak'tan ol durdur

Şol ki süfyânî arttı tuğyanî
Oldur şeytanî bir gözü kördür

Azdırır halkı bezdirir Hakk'ı
Kizbi çok sıdkı binde bir yoktur

Hakk'a kul ol kul olasın makbul
Dil Müselmânı şahidi zurdur

Mısrî'nin dinde izzeti zinde
Cümle milletten hamzevi hordur

— 124 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bilenler vechi cananı bu cism ü canı neylerler
Görünse şemsin envarı meh-i tâbânı neylerler

Bugünkü cennet-i irfana dahil olsalar uşşaak
Yarınki va'd olan huri veya gılmanı neylerler

Bugün âmâ olan yarın dahi âmâ olur elbet
Açа gör can gözin kim bî-basar nadanı neylerler

Sülûk ehline insan sohbetin bulmakdurur maksut
O sohbet kim bulunsa sohbeti hayvanı neylerler

Gönül duymazsa vicdan ile Allah'ı hakikatçe
Mücerret dildeki ilmi vü ya irfanı neylerler

Ne hâsıl şol ibadetten riya içip ola anda
Gider şirki gönülden Hakk'a kim tuğyanı neylerler

Salâtın ehl-i irfan kıblesidir sümme veçhullah
O veche kul olanlar taati noksanı neylerler

Niyazî (Küntü kenz)in sırrını kendinde buldunsa
Süleyman tahtını ya hikmeti Lokman'ı neylerler

— 125 —

Mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün

Ya Rab bize ihsan et vuslat yolunu göster
Surette koma can et uzlet yolunu göster

Eyledi heva gaaret oldu işimiz âdet
Dergâhın ola gayet kudret yolunu göster

Nefsimi havadan kes kalbimi riyadan kes
Meylimi sevadan kes halvet yolunu göster

Candan sana talip kıl her taaate ragıp kıl
Bir pire musahip kıl hizmet yolunu göster

Ta'lim edüp esmayı bildir bize eşyayı
Duymaya ev ednayı hikmet yolunu göster

Hâr içre biter gülzar zâr içre doğar envar
Her şeyde tecellin var rü'yet yolunu göster

Şu kim ola vuslette halvet bula halvette
Bu Mısrî'ye kesrette vahdet yolunu göster

— 126 —

Müstef'ilün müstef'ilün fâilün

Oldu yüzün subh-i senin ey nigâr
İn fecere, yenfecere enficar

Kalmadı bu dilde seni göreli
İsta'bere, yesta'bere istibar

Lütfedüp etme beni bin cevr ile
İhtebere yehtebere ihtibar

Sana atâlar yaraşur bendene
İftekare yeftekare iftikaar

(Mısrî) nin her şeyi yolunda olur
İnteşere yenteşirü intişar

Sende çü cem oldu hüsün şivesi
İktesare yektesirü iktisar

Yetmiş sekize vardı yaş eyledin
İhteyere yahteyare ihtiyâr
Etme Niyazî gedâyı medet
İntezare yentazirü intizâr

— 127 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Bu halvete bakma güzaf zevk u safa halvettedir
Halvetle kıl içini saf nur u ziya halvettedir

Nefsimi sana bildirir ölmezden evvel öldürür
Yokluk yolunu doğurur fark u fenâ halvettedir

Derya olup durmaz çoşar dalgalanup baştan aşar
Kendisini bilmez şaşar aşk-ı heva halvettedir

Encüm ile şems ü kamer ateşlere düşmüş yanar
Yer oturup gökler döner arz ü sema halvettedir

Aç gözünü ibretle bak birdir kamu yakın ırak
Deprenmez olur dudak vasl-ı likaa halvettedir

Firkatte vuslet isteyen mihnette rahat isteyen
Vuslatta işret isteyen ıyş ü bekaa halvettedir

Terk et Niyazî sen seni bir eyle gel can-ı teni
Duyam diyen Hak sırrını sırrı Hüda halvettedir

— 128 —

Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

Vallahi Deccal senin emeklerin hebadır
Çalıştığın sihr ile ha bir kuru inadır

Muhittir Allah seni her işin ol halk eder
Mekr-i Hüdadan sakın bal sandığın belâdır

Müstedricin keydini keydin içinde gözet
Kazma derin kuyuyu boyunca var kazadır

Hasmını da bir gözet var mı sana hilesi
Bi-hud olandan sakın kim sahibi Hüdadır

Yaprağı yer dud-u (kazz) güle güle dut ağlar
Yaprağını tut bulur dudun sonu fenâdır

Dud-i kazzın askeri her ne kadar çok ise
Beyzaya girince ol asker ona gıdadır

Çamurda sen Mısrî'yi çok gördükçe basma kim
Mazluma sen kıyarsan Allah sana kıyadır

— 129 —

Mef'ûlü mefâîlün mefâîlü feûlün

Esma-i ilâhiyede bihad hünerim var
Her demde semavat-ı hurufa seferim var

Gönlüm göğünün yıldızının hiç adedi yok
Her burçta benim bin güneşim bin kamerim var

Âlimlere ebced hocası olmak olur âr
Âdi görenin ebcede âli nazarım var

Arş-ı semavatı ulûmun budur elhak
Hem dahi zemininde tükenmez güherim var

Bununla bir oldu dem-i İsa ile Mısrî
Gönlüme dahi ne gelür ü ne giderim var

— 130 —

Müfteilün fâilün müfteilün fâilün

Derviş olan kişinin sözleri ümran olur
Salik-i Hak olanın rahına bürhan olur

İlm-i ledün dersini arif olan kişiler
Hasta dil olanların derdine derman olur

Her seher efgaan edüp bülbülü hayran eder
Dide-i giryan edüp sinesi büryan olur

Beyt-i dil-i pâk olur zikr-i Hakı işiten
Sabr-ı kararı gider işleri devran olur

Şem-i cemale döner pervanesi âşıkın
Zanneder ol cahilun devrile isyan olur

Münkiri dahl eder kim ki sözümüz demez
Yine işi anlara lütf ile ihsan olur

Sanma Niyazî **özün derviş oluptur senin**
Derviş olan kişiler şöylece sultan olur

— 131 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

İnile ey dertli gönül inile
Ehl-i derdine inleyecek çağıdır
Gel tımar et yaranı sen aşk ile
Yaraların onulacak çağıdır

Şol ki gafletle yatup etmez tarep
Gövdesinde yok mu ola can acep

İşte vahdet gülleri açıldı hep
Bülbülün efgaan edecek çağıdır
Sen nedim idin ezel ol şah ile
İmtihan için gelüpsün bu ile

İnlemek sana yaraşur dert ile
Hem gözün kan ağlayacak çağıdır
Yok kararı gönlümün bilmem neden
Kasteder bin pare ola bu beden

Var ise gitmek gerek bu areden
Aslına azmeyleyecek çağıdır
Ey Niyazî dünyede eyler huzur
Şol kişi kim olmaya ehl-i gurur
Hakk'ı anla etmeden bundan ubur
Mevtin elçisi gelecek çağıdır

— 132 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Kandedir cehl ile zulmet nefs sa'banındadır
Kandedir ilm ile hikmet bil anı canındadır

Zulmet-i cehli bırak sen iste nur-ı hikmeti
Cennetin zevkin dilersen cümle irfanındadır

Sureta bu harman-ı âlemde sen bir danesin
Ma'ni yüzünde ne kim var cümle harmanındadır

Zahira ahkâmı eflâkin veli mahkûmusun
Batınen ay gün felekler cümle fermanındadır

Al ele çevgân-ı zikri hem süvar ol nefsine
Kapa gör tevhit topunu çünkü meydanındadır

Saykal ur mir'at-ı kalbe taşraya bakmayı ko
Sen sana bak cümle âlem halkı divanındadır

Belki veçh-i Hakk'a mir'attır özün bir hoş gözet
(Men aref) sırrındaki ma'den senin kânındadır

(Küntü kenz)en remzini buldunsa sen de Mısrîya
(Küllü yevmin hû) yi anla kim senin şanındadır

— 133 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Kûs-ı rihlet çaldı mevt ammâ henüz can bihaber
Asker-i a'daya lerze düştü sultan bihaber

Günde bir taşı binayı ömrümün düştü yere
Can yatur gaafil binası oldu viran bihaber

Dil bakasın dost fenâsın istedi mülkü tenin
Bir devasız derde düştüm ah ki Lokman bihaber

Bir ticaret kılmadım ben nakd-i ömr oldu heba
Yola geldim lîk göçmüş cümle kervan bihaber

Çün "gel" oldu yalınız girdim yola tenha garip
Dide giryan sine büryan akl hayran bihaber

Azığım yok yazığım çok yolda türlü korku var
Yolum alursa n-ola ger div ü şeytan bihaber

Yol eri yolda gerektir çağ ve çıplak aç ve tok
Mısrî'ya gel dedi sana çünkü canan bihaber

— 134 —

Mefâilün mefâilün feûlün

Hakın kullarını bazı kul eyler
Anı kul eylemez yine ol eyler

Alan veren odur bazar içinde
Kimin bay ü kimini yoksul eyler

Kiminin bakırını eder altun
Kiminin altun kara pul eyler

Kimini güldürür daim cihanda
Kiminin ah ü efgaanın bol eyler

Kiminin sevdiğin alur elinden
Kiminin erini alır dul eyler

Kimine istemezken verir evlât
Kimi ister ana yad oğul eyler

Kimi bulmaz giye çuldan abâyı
Kiminin atına atlas çul eyler

Kiminin tatlı balın eder acı
Kiminin acısın tatlı bal eyler

Kimin bülbül eder güle kılur zâr
Kimin pervane veş yakıp kül eyler

Eder ak güneşi geh kara balçık
Kara balçığı açar gâh göl eyler

Kimi İsa nefestir eder ihya
Kimi Deccal olup sağa ol eyler

Çürüğü sağ edüp sağı çürük hem
Solu sağ ve sağı gâhı sol eyler

Ayağı baş başı eder geh ayak
Dili kulak kulağı hem dil eyler

Fili gâhi karınca kursağına
Koyup karıncayı gâhi fil eyler

Çıkarır gâhi yoldan nice yolcu
Gehi yolcuyu göstermez yol eyler

Gehî ıssız harabı şenlik edüp
Gehi şenliği dağıtup yıl eyler

Anasır ipliğin tığ iğnesinden
Geçirüp onu bu bunu ol eyler

Yeli gâhi letafetle eder od
Odu gâhi kesafetle yel eyler

Suyu dondurup eder taş ve toprak
Taşı toprağı akıtup sel eyler

Huruf-ı cerre gibi cümle eşya
Biribirine uzanup el eyler

Eder âkılleri çok işte âciz
Eder öyle bir iş san âkıl eyler

Bu sözün Yunusu Mısrî değildir
Lûgaz bunda muammasın ol eyler

— 135 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey sanem n-oldun cana kastin var
Bağrımı deldin kana kastin var

Başım önünde çevgân elinde
Çalmadan gayri ya ne kastin var

Tîg-ı gamzenle doğradın bağrım
Cism ü canı kurbana kastin var

Onmadık başım kavgaaya saldın
Padişâhım seyrana kastin var

Beni gör n-oldum sararup soldum
Vaslın umarken hicrana kastin var

Bu vücudumu odlara yaktın
Ben de bildim bir yana kastin var

Bu Niyazî ağlattığından
Anlanur kim ihsana kastin var

— 136 —

Müstef'ilün fâilün müstef'ilün fâilün

Aşkın kime yâr olur daim işi zâr olur
Dinmez gözünün yaşı yanar içi nâr olur

Sevdâ-yı zülfün kimin takılsa gerdanına
Mansur gibi âkıbet yolunda berdar olur

Leylâ-yı âşkın senin her kimi Mecnun eder
Firkat od'una yanup her gice bimar olur

Varlık cibalin kesüp dost iline yol eder
Ferhatleyin gözünün yaşları pınar olur

Şol İbrahim Edhemi derviş eden aşktır
Derdine düşen şahın tahtı tarümar olur

Ben de ârı terk edüp girdim bu dervişliğe
Her kim senin aşkına düştüyse biâr olur

Bu yolda canın veren canan olur yerine
Âşk dükkânında anın can ile bazar olur

Ey dilber ruhanî al koma işbu canımı
Sevdana düşeliden dünya bana dâr olur

Terk et Niyazî seni bul anda o sultanı
Her kim canından geçer ol vâsıl-ı yâr olur

— 137 —

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Şunlar ki görüp yüzünü bu dârâ gelirler
Ol ahde vefa eyleyüp saçında kaluptur

Anlar ki ezel gözleri saçında kaluptur
Bunda seni hiç bilmeyüp inkâra gelirler

Çeşmin kadehin nuş eden Aptal-ı ilâhi
Ol aşk ile bu âlemi devvare gelirler

Zülfün teline anda kimin gönlü dolaştı
Mansur gibi meydana girip dâra gelirler

Şol daneleri gör biter esçar olur ol
Sırr ile içinde yine esmare gelirler

Her tohmu neden aldın ise eksen anı bil
Her cins yine bittiği eşçare gelirler

Hiç biri izinden çıkıp âhır yola gitmez
Her birisi bir yol ile bazara gelirler

Yolları ne var ayrı ise hep sana âşık
Cümle seni ister sana didare gelirler

Elbette bu bağ içine kim girse Niyazî
Hârın görüp evvel sonu gülzare gelirler

— 138 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Çıkıp hüccac ile gitmek ne güzeldir ne güzeldir
Yolunda canı terk etmek ne güzeldir ne güzeldir

O yolların riyazatı eritir hep hatiatı
Visalin haccı lezzatı ne güzeldir ne güzeldir

O yolların mugeylanı âşıkların gülistanı
Hicazın yolu kârbanı ne güzeldir ne güzeldir

Medine şehrine varsam Habip'in ravzasın görsem
Eşiğine yüzüm sürsem ne güzeldir ne güzeldir

Geçip ol yüce dağları çıkarsak başa yolları
Görünse Kâbe illeri ne güzeldir ne güzeldir

Nebilerin nazargâhı velilerin karargâhı
Görürsem Kâbetullahı ne güzeldir ne güzeldir

Niyazî'ye nasip olsa varup maksudunu bulsa
Safa ve zevk ile dolsa ne güzeldir ne güzeldir

— 139 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Ey garip bülbül diyarın kandedir
Bir haber ver gül'izarın kandedir
Sen bu ilde kimseye yâr olmadın
Var senin elbette yârin kandedir

Arttı günden güne feryadın senin
Ah ü efgaan oldu mu'tadın senin
Aşk içinde kimdir üstadın senin
Bu senin sabr-ı kararın kandedir

Bir enisin yok acep hasrettesin
Rahatı terk eyledin mihrettesin
Gice gündüz bilmeyüp hasrettesin
Yâ senin leyl ü neharın kandedir

Ne göründü güle karşı gözüne
Ne büründü baktığınca özüne
Kimse mahrem olmadı hiç razına
Bilmediler şehsüvarın kandedir

Gökte uçarken seni indirdiler
Çar anasır bentlerine urdular
Nur iken adın Niyazî virdiler
Şol ezel ki itibarın kandedir

— 140 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Hakkı seven âşıkların eğlencesi tevhit olur
Aşk od'una yanıkların eğlencesi tevhit olur

Durmaz isem sürer dili sorar müdam doğru yolu
Gerçek ere diyen beli eğlencesi tevhit olur

İzinden ayırmaz gözünü canla tutarlar sözünü
Görmeye eğer yüzünü eğlencesi tevhit olur

Halkın arasından çıkar tevhidi görmeye can atar
Bülbül gibi daim öter eğlencesi tevhit olur

Mal ü menalin terk eder ehl ü ayalin terk eder
Hal ile kaalin terk eder eğlencesi tevhit olur

Dünya vü ukba perdesin ardına atar cümlesin
Kor masiva eğlencesin eğlencesi tevhit olur

Mısrî'ya uyan kişinin gider çürüğü işinin
İçindeki can kuşunun eğlencesi tevhit olur

— 141 —

Ey gönül gel ağlama zâri zâri inleme
Pirden aldım haberi ol bi nişan sendedir

Sendedir dostun ili sende açılur gülü
Söyler bu can bülbülü gül-i handan sendedir

Gezme gel bahr u bari kendinden iste sırrı
Cism ü cana hükmeden gizli sultan sendedir

Anladınsa sen seni bildin ise can teni
Gayri ne var ey gönül can ü canan sendedir

Ten tahtıdır bu canın can tahtıdır cananın
Ey Niyazî şüphesiz ol bi-mekân sendedir

— 142 —

Ey gönül mecnun kimdir zahiren âkıl nedir
Gâhi habs ü gâhi ıtlak olmadan hâsıl nedir

Bunca gavgaalar ki oldu geldi geçti gitti hep
Bâis-i gavgaa nedir bildin mi hiç asıl nedir

Zülf-i sevdasıyle âlem birbirine düştü hep
Va'de-i bezm-i visâle kim erer hâsıl nedir

Etti bin yüz bende bin bir hikmetin tamâm
Oldu tekmil-i fazilet seyr eden kâmil nedir

Meryem ü İsa vü Mehdi Âdem ü Havva gibi
On iki yaşındadır Mısrî acep cahil nedir

— 143 —

Ey tarikat erleri ey hakikat pirleri
Bir haber verin bana ol bi-nişan kandedir

Kandedir dostun eli kande açılır gülü
Dost bahçesi bülbülü gül-i handan kandedir

Aradım bahr ü beri bulmadım ben bu sırrı
Cismi candan içeri gizli sultan kandedir

Mademki can tendedir ten can ile zindedir
Amma nidem bilmedim cana canan kandedir

Niyazî'ye can olan sırrında sultan olan
Din ü hem iman olan ol bi-mekân kandedir

— 144 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Her neye baksa gözün bil sırr-ı Sübhan andadır
Her ne işitse kulağın mahz-ı Kur'an andadır

Her şeye mahlûk gözüyle baksan ol mahlûk olur
Hak gözüyle bak ki bi-şek nur-ı Yezdan andadır

Kesret-i emvace bakma cümle bir deryadürür
Her ne mevci kim görürsün bahr-i umman andadır

Vahdeti kesrette bulmak kesreti vahdette hem
Bir ilimdir ol ki cümle ilm ü irfan andadır

İbret ile şeş cihetten görünen eşyaya bak
Cümle bir ayinedir kim vech-i Rahman andadır

Söyleyen ol söyleten ol görünen ol gören ol
Her ne var âlâ ve esfel bil ki canan andadır

Mazhar-ı tam ü veli Âdem yüzüdür şüphesiz
Künh-ı zatı hem sıfatı cümle yeksan andadır

Haşr ü neşr ile Sırat ü Düzeh-i malik azap
Hem dahi rıdvan ü Cennet hur ü gılman andadır

Görünen sanma Niyazî'nin heman sen mülkünü
Gönlü bir viranedir kim genc-i pinhan andadır

— 145 —

Mef'ûlü mefâîlü feûlün

Âriflere esrar-ı Huda'dan haberim var
Âşıklara dildâr-ı bekaadan haberim var

Ey firket od'una yanuban bağrı köyinen
Gel kim yârana türlü devadan haberim var

Gel ulu isen sözlerime tut kulağın kim
Can bahş edici nefh-i nidadan haberim var

Âdem yüzü ol yüze mukaabil dedi Ahmet
Bu sözde olan remz ü imadan haberim var

Gir mekteb-i irfana oku Âdemin ilmin
Âlemlere bu ilm-i künnadan haberim var

Veçhinde yedi fatiha ayatı yazılmış
Âdemdeki ayat-ı Hüda'dan haberim var

Âdemde bulup vasf-ı ilâhîyi Niyazî
Ol mecma-ı evsaf-ı amadan haberim var

— 146 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Ey Allâhım seni sevmek ne güzeldir ne güzeldir
Yolunda baş ü can vermek ne güzeldir ne güzeldir

Şol ism-i zatını sürmek visalin gülünü dermek
Cemal-i pâkini görmek ne güzeldir ne güzeldir

Sürüp dergâhına yüzler döküp yaşı yere gözler
Bir olsa gece gündüzler ne güzeldir ne güzeldir

Visalin derdine düşmek yanup aşk od'una pişmek
Sonunda sana erişmek ne güzeldir ne güzeldir

Niyazî yârini bulmak yanında eğlenüp kalmak
Varup bir ile bir olmak ne güzeldir ne güzeldir

— 147 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Katre katre dökülenler dür müdür baran mıdır
Zerre zerre görülenler hat mıdır reyhan mıdır

Taze taze açılan gül mü cemalin mi senin
Yana yana ağlayan bülbül mü yahut can mıdır

Halka halka salınan kâkül mü ya hablülmetin
Sure sure yazılanlar hat mıdır Kur'an mıdır

Pare pare eyleyip bağrım kızıl kan edeli
Kana kana içtiğim sahba mıdır ya kan mıdır

Dane dane görünen hal'mı ya vahdet sırrı mı
Lâle lâle kızaran haddik mi ya mercan mıdır

Döne döne yanmadan derman umarım derdime
Güne güne mihnetin dert mi ya derman mıdır

Ata ata kirpik okun bu Niyazî'nin delen
Şerha şerha eyleyen can mı ya canan mıdır

S

— 148 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bu tabiat zulmetinden bulmak istersen halâs
Gel riyazetle arıt bu cism-i canı çün risas

Nice mecruh eylediyse ruhunu emmare nefs
Sen de gez zikreyle dön başına eyle kısas

Her ne vakit gaalip olsa kes gıdasın zalimin
Gice gündüz habbe-i tevhidi kıl sana menas

Uzlet-i halk ihtiyar et sen sana gel ey gönül
Tâ bulasın uzlet ile Hak katında ihtisas

Ey Niyazî bu riyazet yoluna kim gittiyse
Buldular şol zevki kim buldu anı ancak havas

— 149 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Vâsl-ı Hak olmaya eylersen heves
Aşka ulaş gayrıdan gönlünü kes

Gayri nesne sanma aşkı zahida
Kendi Cennetten oluptur muktebes

Kârıbandır bu halâik daima
Ehl-i aşk içinde olmuşlar ceres

Cism-i canın koy onun yolunda gör
Rah-ı aşka gidemez merkeb-i fers

On sekiz bin âlemi tutup durur
Kâf u nun'un terkibiyle yek nefes

Turfetül'ayn içre yakar cümlesin
Ger dokunsa nâr-ı aşktan bir kubes

Bağ-ı Cennette olursa od'a yak
Ey Niyazî koma dilde hâr ü hes

— 150 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Bağrımı pür-hun eder şol çeşm-i mestaniyle bahs
Dağıtır aklımı şol zülf-i perişanıyle bahs

Leblerin feyzine mu'tat eyledin çün ağzımı
Dilemez kim eyleye şol âb-ı hayvan ile bahs

Dürr ü yakut-ı dehanın seveli dilber senin
Gelmez oldu dile hergiz lâ'l ü mercan ile bahs

Vechin üzre yazılan ma'nayı Kur'anı gören
Eylemez evrak içinde lâfz-ı Kur'an ile bahs

Cümle fitne kaşın ile kirpiğinden olduğum
Bilen eder mi cihanda nefs ü şeytan ile bahs

Şol rohunla hattının sırrını zahit anlasa
Kürsi üzre eylemezdi küfr ü iman ile bahs

Pertev-i nur-u cemalin aksidir şems-i cihan
Ne münasip ide ol nur mah-ı tâbân ile bahs

Cem'ü tafsilün rumuzun anladınsa ebsem ol
Etme andan sonra asla kul ve sultan ile bahs

Zerre iken sen Niyazî Ruh-ı âzam nuruna
Haddini bil kılma ol şems-i dırahşan ile bahs

Ş

— 151 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Gözet sun'i kadimi kim kimin halkın azim etmiş
Tamam halka elin fi'lin dilin gönlün kerim etmiş

Kimin bed nefs ü bed ef'al ü bed huyu zamir etmiş
Kahır evsafına mazhar kılup anı leim etmiş

Ne kim takdir edüptür Hak olur elbette ol zahir
Ne tedbir ideriz ana ki takdirin hakîm etmiş

Veli arif olan lütfe sevinmez kahra incinmez
Eyü kim cümleten halka atasın ol amim etmiş

İkisin bir bilüp doğru hakikatle görür kim Hak
Celâlî perdesin çekmiş cemaline harim etmiş

İkisinden de lâzımdır kemal-i hüsn-ü zatına
Anınçün birini kahhar edüp birin halim etmiş

Ne hâsıl ey Niyazî Cennet-i irfana irmezsen
Tutalım Hak yerin anda senin dârünnaim etmiş

— 152 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Her yeri hüsnün gülüstan eylemiş
Her tarafta bağ ü bostan eylemiş

Ziynet etmiş zir ü pes evsaf ile
Her sıfattan zatın ilân eylemiş

Bunca evsaftan görünen bir cemal
Bir cemali bunca elvan eylemiş

Hep kitab-ı Hak'tır eşya sandığın
Ol okur kim seyr-i evtan eylemiş

Hüsnünü izhar eder bunca sıfat
Zatına insanı bürhan eylemiş

Hakkı istersen yürü insana bak
Şems-i zat yüzünde rahşan eylemiş

Hak yüzü insan yüzünden görünür
Zatı Rahman şeklin insan eylemiş

Nice görsün şems-i vechin çün anın
Zahida amma ki tuğyan eylemiş

İçkini almış anın şir ü riya
Gönlünü şeytan perişan eylemiş

Her nazarda gördüğü Hak arifin
Her görüşte nice ihsan eylemiş

Hakkı anlamak değil âsân ola
Âdeta Hak böyle erkân eylemiş

Salin erince kemale şöyle bil
Yüreğin baş bağrını kan eylemiş

Anlayınca zat-ı Hakkı zevk ile
Bu Niyazî **nice seyran eylemiş**

— 153 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Derman arardım derdime derdim bana derman imiş
Bürhan arardım aslıma aslım bana bürhan imiş

Sağ u solum gözler idim dost yüzünü görsem deyü
Ben taşrada arar idim ol can içinde can imiş

Öyle sanırdım ayrıyem dost gayridir ben gayriyem
Benden görüp işiteni bildim ki ol canan imiş

Savm-ı salat ü hac ile sanma biter zahit işin
İnsan-ı kâmil olmaya lâzım olan irfan imiş

Kande gelir yolun senin ya kande varır menzilin
Nerden gelüp gittiğini anlamayan hayvan imiş

Mürşit gerektir bildire Hakk'ı sana Hakk-elyakîn
Mürşidi olmayanların bildikleri güman imiş

Her mürşide dil verme kim yolunu sarpa uğratır
Mürşidi kâmil olanın gayet yolu âsân imiş

Anla hemen bir sözdürür yokuş değildir düzdürür
Âlem kamu bir yüzdürür gören anı hayran imiş

İşit Niyazî**'nin sözün bir nesne örtmez Hak yüzün**
Haktan ayan bir nesne yok gözsüzlere pinhan imiş

T

— 154 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Her deninin sözüne aldanup etme ihtilât
Her leimi sırra mahrem sanma eyle ihtiyat

Şol ki söz kadrin bilir canın ana eyle nisar
Ayağının altına döşe yüzünü çün bisat

Ârifin kadrin yine ol arif olanlar bilür
Ehl-i uluvvun rütbesin bilmez ehl-i inhitat

Güç getirme kendine geldikçe a'da ta'nesi
Sükkerî helvadır andan hâsıl olur inbisat

Ey Niyazî fariğ ü azade ol var çekme gam
Kahr ü lütfu bir bilürsün gam olur sana neşat

— 155 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Müşkülüm var size ey Hak dostları eylen reşat
Kim cevabın vire olsun Hak katında ber-murat

Ol ne kesrettir ki anın haddi yok pâyânı yok
Kesret içinde ne vahdettir ki ana yok idat

Çoktur envâı bu halkın biri insan üç bölük
Biri ehl-i hayme birisi kura biri bilât

Üç bölükten üç bölük dahi bölünmüş ey hoca
Biri kâfir biri mü'min biri ehl-i inkıyat

Kangısı Hak'tan ırağ olmuş buların söyle gel
Kangısı kaadir ki Hak emrine eyleye inat

Hakk'ın iken her tasarruf bu abes sözler nedir
Nefs-i şeytan dediğin kimlerdir eylerler fesat

Dünye vü ukba dahi hem haşr ü neşr olmak nedir
Bunları bildir bana hem nedürür mebde meat

Âhirette cennet-i niyranı berzah kim denür
Bunların aslı nedendir olısar yevmittenat

Kahr u lütfun illeti bir demenin aslı nedir
Bu ikinin vahdeti midir acep rah-ı sedat

Ya'ni rahat ayni mihnet mihneti rahat mıdır
Cümleden razı mıdır Hak bir tarik-i ıttırat

Hak Tealâ'dan yakın insana bir şey yokdurur
Lîk bildir kimdürür Allah ya kimdir ibat

(Men aref)le (mahremeytü) (izremeytü) remzini
Fark ede gör mümkün ise bir sebil-i infirat

Müşkülü çoktur Niyazî'nin veli biri de bu
Zahit anlasa Hak'ı zühdü neden olur kesat

— 156 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Zulmet-i hecrinde bidar olmuşum ya Rab medet
İntizar-ı subh-ı didar olmuşum ya Rab medet

Gülşen-i vaslın nesimin irgürüp bad-ı saba
Andelib-i bâğ-ı gülzar olmuşum ya Rab medet

Kalmışam zindan-ı cism içre bugün tenha garip
Bu kafeste ruz u şeb zâr olmuşum ya Rab medet

Şol şarabı kim anı sundun bana ruz-ı Elest
Ol zamandan mest-i huşyar olmuşum ya Rab medet

Her nire varsam yakar bu canımı aşk ateşi
Yana yana küllî pür-nâr olmuşum ya Rab medet

Vahdet ilinde seninle yâr idim noldu bana
Kesret içre künd-i ağyar olmuşum ya Rab medet

Bu Niyazî düştü varlık cahına Yusuf gibi
Al elim kurtar ki nâçâr olmuşum ya Rab medet

— 157 —

Müstef'ilün fâilün müstef'ilün fâilün

Bakup cemâl-i yâre çağırırım dost dost
Dil oldu pare pare çağırırım dost dost

Aşkın ile dolmuşam zühdümü yanılmışam
Mest-i müdam olmuşam çağırırım dost dost

Mescit ü meyhanede hane vü viranede
Kâbede büthanede çağırırım dost dost

Sular gibi çağu çağ dolaşurum dağ u dağ
Hayran bana sayr-u sağ çağırırım dost dost

Geldim cihana garip oldum güle andelip
Her dem çekerler talip çağırırım dost dost

Dünya gamından geçüp yokluğa kanat açup
Aşk ile daim uçup çağırırım dost dost

Aradığım candadır canda ve hem tendedir
Bilür iken bendedir çağırırım dost dost

Gâh düşerim mutlaka geh asl geh mülhika
Bakıp kamudan Hak'a çağırırım dost dost

Dölenmez ol hal ü hat minel-ezel tâ ebet
Onulmaz asla bu dert çağırırım dost dost

Hep görünen dost yüzü andan ayırmam gözü
Gitmez dilimden sözü çağırırım dost dost

Derya olunca nefes parelenince kafes
Tâ kesilince bu ses çağırırım dost dost

Gökler gibi dönerim kevn gibi dolanırım
Devr ile eğlenirim çağırırım dost dost

Ne yerdeyim ne gökte ne mürdeyim ne zinde
Her yerde her zamande çağırırım dost dost

Geldim o dost elinden koka koka gülünden
Niyazî'nin dilinden çağırırım dost dost

— 158 —

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Yakıp aşk od'una can-ı meşamın bû-yi tevhit et
Kamuya yek nazar eyle şuhudun ruy-i tevhit et

Şu mahiler gibi kendini deryadan cüda sanma
İhata eylemiş her yana bak her suy-i tevhit et

Salınma cah-ı taklide suut et arş-ı tahkike
Sana senden sefer eyle seni sen tuy-i tevhit et

İzafatı bırak gözden açılsın dide-i Hak-bîn
Temaşa-yı cemal-i şahid-i dilcuy-i tevhit et

Salât-ı ehl-i kurban kıblesidir sümme vechullah
Niyazî durma daim secde-i ebruy-i tevhit et

— 159 —

Müstef'ilün fâilün müstef'ilün fâilün

Can kuşunun her zaman ezkârıdır varidat
Akl ü hayalin heman efkârıdır varidat

İşitecek adını duydu canım dadını
Bildim ki ariflerin esrarıdır varidat

Sıdk ile gönlüm sever görmeye canım eğer
Anın içün kim Hak'ın envarıdır varidat

Ol dür-i yekdanenin kadri bilinmez anın
Bu dil-i viranenin mi'marıdır varidat

Gerçi kütüp çok yazar ilm-i ledünden haber
Cümlesi bir bahçedir gülzarıdır varidat

Muhiddin Bedreddin eylediler ihya-yı din
Derya Niyazî Füsus, enharıdır varidat

— 160 —

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Serây-i din esasıdır şeriat
Tariki Hak hedasıdır şeriat

Budur ol kapusu dergâh-ı Hakkın
Ki yolun iptidasıdır şeriat

Dahi bununla hatm olur bu yollar
Bu rahın intihasıdır şeriat

Sırat-ı müstekime da'vet eden
Münadiler nidasıdır şeriat

Şeriat enbiyanın sünnetidir
Kamunun ihtidasıdır şeriat

Hudanın Leyle-i Mi'raç içinde
Habibine atasıdır şeriat

Yiğirmi üç yıla dek Cebreil'in
Ana vahy-i Hüdasıdır şeriat

Cihanda çoktur envaı ulûmun
Kamusunun hümaşıdır şeriat

Bu nefsi kâfiri katletmek için
Hakın hükm-ü kazasıdır şeriat

Cihad-ı ekber eden ehl-i diller
Kulûbunun safasıdır şeriat

Tarikat kârbanının önünce
Delil ü muktedasıdır şeriat

Hakikat gerçi sultanlıktır amma
Önünde anın livasıdır şeriat

Şeriattan veli yad olmaz asla
Velinin aşınasıdır şeriat

Şeriatle durur arz ü semavat
Bu dünyanın binasıdır şeriat

Ne bilsün şer'-i pâk-i ehl-i elhat
Ol a'danın a'dasıdır şeriat

Hemen onlar da aklınca sanur kim
Nizam içün olasıdır şeriat

Sakın cana sakın onlara uyup
Deme sen de n-olasıdır şeriat

Şeriatsız hakikat oldu elhat
Hakikat nur ziyasıdır şeriat

Ziya olmaz ise nuru da yok bil
Hakikatle kıyasîdır şeriat

Cihana bir veli hiç gelmez illâ
Anın elde asasıdır şeriat

Dahi başında tac ü şal ü kisve
Hem eğninde abasıdır şeriat

Hakikat canıdır ancak velinin
Canından maadasıdır şeriat

Çıkacak can beden öldüğü gibi
Çıkacak sır kalasıdır şeriat

Karar etmez beden olmayıcak can
Hakikatin bekaasıdır şeriat

Hakikat dilber-i ra'na gibidir
Anın zerrin libasıdır şeriat

Sakın soyma anı namahrem içre
Yüzün suyu hayâsıdır şeriat

Hakikat arş-ı âlâdır muhakkak
O arşın üstüvasıdır şeriat

Cemi-i enbiya vü evliyanın
Niyazî rehnümasıdır şeriat

— 161 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Sırr-ı Hakk'ı nicesi faş eyleyem ben ey sikat
Kni ancak remzile etmiş beyan ehl-i nükât

Her ne denlü aşikâr etsem hafasın artırur
Ol ayan iken anı örten delâil beyyinat

Anı tevhit eylemez illâ ki şirk ehli eder
Vahdet-i Hakk'ı duyanın dili lâldir aklı mat

Her ne kim fevkal-ulâ tehtes-serada vardurur
Zat-ı vahittir veli göründü nice bin sıfat

Zatı birdir lîk evsafına gaayet yokdurur
Gör bu fanusu ki anın şem'i oldu nur-ı zat

Zahir ü batın kamusu bir fenerdir gayri yok
Şem'i insan oldu fanusu cemi-i mümkinat

Ey Niyazî Âdem oldu çün cihanın şu'lesi
Bahş olur âdem deminden âleme ruhü'l-hayat

— 162 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Oldum çü mahv mahz-ı zat buldum vücudümden necat
Ben içmişem ab ü hayat irmez bana hergiz memat

Ben dost yolunda varımı terk eyledim önden sona
Küfr ile imandan geçüp a'yanda bulmuşam sebat

Her kande baksam görünür gözlerime sırr-ı ezel
Her şey ulaşup Hakkına çıktı aradan kâinat

Dost ile ben dost olalı zevk ile işret bulalı
Ziyf-i mükerremdir bu can hep yediğim kand ü nebat

Halvette ettim rıhleti kesrette buldum vahdeti
Bazarda düzdüm halveti ruz u şebim Iyd ü Berat

Gördüm bu âlemler kamu benim vücudümle dolu
Bir olmuş Uçmağla Tamu cümle bana olmuş sıfat

Her ne yana kim eğilem, ol yana her şey eğilür
Olmuş Niyazî hep senin sayelerin sitt-i cihat

U

— 163 —

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Bir şehre irişti yolum dört yanı düz meydan kamu
Âna giren görmez ölüm içer ab-ı hayvan kamu

Bir hoş güzel yapısı var otuz iki kapısı var
Cümle şehirlerden ulu her yana bağ bostan kamu

Âb ü havası mu'tedil giren çıkamaz ay ve yıl
Dağları lâle ak kızıl bağlar gül-i handan kamu

Bülbülleri nalan eder can ü dili hayran eder
Bahçeleri seyran eder her gûşede huban kamu

Eşçarda sazlar çalınır dallarda meyve salınur
Sen sunmadan ol bulunur her emrine ferman kamu

Kim selsebilden nuş eder rahik anı bilhuş eder
Tesnim ebet sarhoş eder olur içen mestan kamu

Bu dediğim Cennet değil anlara ol minnet değil
Bunun sefası zevkine ehl-i cinan hayran kamu

Şehr-i hakikattir adı Hak sırrını bunda kodu
Ol sırra vâkıf olanı Hak eyledi mihman kamu

Olmaz olarda hiç fesat buğz u haset kibr ü inat
Cümle bilir yok asla yad birbirine ihvan kamu

Özleri canlardan aziz sözleri ballardan leziz
Yok anda sen ben siz ve biz birlik ile yeksan kamu

Ol şehre mürsel gelmedi anları da'vet kılmadı
Anlar yolu yanılmadı evsafları Kur'an kamu

Hak mezhebi mezhepleri derya-yı zat meşrapleri
Hâsıl kamu matlepleri kadr içredir her an kamu

Yoktur olarda ihtilâf günde ayandır bi hilâf
Her işleri Hakk'a muzaf ruh eylemiş Yezdan kamu

Terk eylemişler kal ü kıyl lâl olmuş anlara bu dil
Her halleri Hakk'a delil hep mazhar-ı Rahman kamu

Gerçi sana bakıp gözü sohbet eder söyler sözü
Lâkin Hak'ı bulmuş özü söyleştiği fürkan kamu

Dünyaya anlar gelmedi geldiyse de eğlenmedi
Şeytan oları görmedi anda olar pinhan kamu

Âna girerse bir kişi gider gönülden teşvişi
Başına bu devlet kuşu konan olur sultan kamu

Hemen ki ol şehre gelür her korkudan azat olur
Yollarda billerde kalır div ü peri şeytan kamu

Dârü'l-emandır ol şehir lâkin girer yüz binde bir
Sanma ana dahil olur hur ü melek ridvan kamu

Kim ki o şehri özledi erenler izin izledi
Âdab-ı Hakk'ı gözledi irşat eder piran kamu

Ehlini bul ol illerin sarpın geçersin billerin
Yırtar yalınız gideni kurd ü peleng aslan kamu

Ehline anlar bellidir zira bilür bir ellidir
Her birisi ahsen sıfat her müşkile bürhan kamu

Gir enbiyanın silkine bin bu vücudun fülkine
Kahreyle nefsin askerin gark eylesün tufan kamu

Var sümme vechullâhı bul tâ görüne sana bu yol
Senden sana eyle sefer kim idesin seyran kamu

Candan riyazat-ı teap çeksin anı idüp talep
Olur riyazatın sonu dertlerine derman kamu

Çek sinene dağ üzre dağ şol hasta gönlün ola sağ
Şayet ola dağ üstü bağ yadlar ola yâran kamu

Can bilir vasfettiğim dert ile ta'rif ettiğim
Bundan inüp döküldüler bu tenlere her can kamu

Gel tende koma canını âlâya çık bul kânını
Lâyık mıdır insana kim yeri ola zindan kamu

Tut bu Niyazî'nin sözün bunda açagör can gözün
Bir gün gidersin ansızın görmez seni giryan kamu

Var ol hakikat şehrine ir anda Hakk'ın sırrına
Dolsun senin de gönlüne derya olup irfan kamu

— 164 —

Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

Can yine bülbül oldu hâr açılıp gül oldu
Göz kulak oldu her yer her ne ki var ol oldu

Oynadı çün nâr-ı aşk kaynadı ebhar-ı aşk
Her yanaya çağlayup aktı gözüm sel oldu

Gönül o bahre daldı dilim tutuldu kaldı
Girdim anın zikrine azalarım dil oldu

Ferhat bugün ben oldum varlık dağını deldim
Şirin'ime varmaya her canibim yol oldu

Geç ak ile karadan halkı bırak aradan
Niyazî dön buradan durma sana gel oldu

— 165 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Kıldan ince ve kılıçtan keskin ol şahın yolu
Her kemal ehli kapusunda anın edna kulu

Okları kavs-i kuzanın kuvvetince yol alur
Butesine kalbi sultandan geçer okun yolu

Çün mukaddem (fark ü fahrî) dedi Sultan-ı resul
Yâ acep mi fahr-i zelli diye bu âhir veli

Ferhat erha iki derya mecmeil-bahreyn olan
Taht-ı ikdam-ı erâzil arş-ı Rahman menzili

Ârifin bir himmeti var ana arş olmaz makam
Sidre vü Tuba gözetmez kâmilin can ü dili

Âkılin mizan-ı aklı meverasın almadı
Âşıkın âkıller içre adı mülhit ya deli

Zerre zerre kıldı Mısrî'nin vücudiyni kaza
Katre katre kıldı zatını anın aşkın yeli

Ü

— 166 —

Mef'ûlü mefâîlün mefâîlü feûlün

Dost illerinin menzili ki âli göründü
Derd-i dile derman olan el-mali göründü

Tutilere sükker bağının zevki irişti
Bülbüllere canan gülünün dalı göründü

Mecnun gibi sahralara ağlayı gezerken
Leylâ dağının lâlesinin âli göründü

Ten Yakub'unun gözleri açılsa acep mi
Can Yusuf'unun gül yüzünün hali göründü

Kaal ehlinin ahvalini terk eyle Niyazî
Şimden gerü hal ehlinin ahvâli göründü

— 167 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Gir sema'a zikr ile gel yana yana hû deyü
İr safa-yı aşk-ı Hakk'a yana yana hû deyü

Hep erenler hû ile kaldırdılar can perdesin
Açtılar gözlerin anda yana yana hû deyü

Gördüler hû kaplamış hep on sekiz bin âlemi
Feyz alurlar cümle hûdan yana yana hû deyü

Zat-ı Hakkı buldular buluştular bu hû ile
Dost göründü her taraftan yana yana hû deyü

Ey Niyazî gönlüne âşıkların hikmet dolar
(Küntü kenz)in haznesinden yana yana hû deyü

— 168 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Nevbahar irişti bidar olayım şimden gerü
Andelib-i bağ u gülzar olayım şimden gerü

Dünye vü ukba hevasından geçüp aptal veş
Kâşif-i cilbend-i esrar olayım şimden gerü

Çaluben Mansur gibi tabl-ı (Ene'l-hak) nevbetin
Gireyim meydana berdar olayım şimden gerü

Dü külî dar ü diyarın raht ü bahtın terk edüp
İbn-i Edhem gibi deyyar olayım şimden gerü

Dolanayım Hızr veş âlem gözünden bir zaman
Mutlak olup sırr-ı settar olayım şimden gerü

Nice bir bu ten zemininde karar edüp kalam
Çıkayım göklere devvar olayım şimden gerü

Bu izafat ü kuyudat illerin edüp harap
Lâmekân ilinde seyyar olayım şimden gerü

Mürg-i canı bu kafesten uçup şad edeyim
Ol adem şehrine tayyar olayım şimden gerü

Bir beden kaldı bana mensup olan bunda heman
Yoğ edüp anı dahi var olayım şimden gerü

Kalmasın varlıkta Mısrî'nin vücudu zerrece
Kurtulayım vasl-ı dildar olayım şimden gerü

— 169 —

Çün sana gönlüm müptelâ düştü
Derd ü gam bana aşina düştü

Zühd ü tekvaya yâr idim evvel
Aşk ile benden hep cüda düştü

Vâiz eydür kim aşkı ter eyle
Nideyim sabrım bivefa düştü

Nice terk etsin aşkı şol âşık
Ona karşı sen meh-likaa düştü

Vechini görsem dağılır aklım
Zülfün ona çok müptelâ düştü

Kim seni buldu kendi yoğ oldu
Vaslına ey dost can baha düştü

Aşka uşşakın da'vet etmişsin
Can kulağına ol sada düştü

Bu Niyazî'nin hiç vücudunda
Zerre komadı hep yaka düştü

Z

— 170 —

Fâilâtün fâilâtün fâilün

Yâ ilâhi sana senden el'ayaz
Sensin âhir cümlemize müsteaz

Dert senin derman senindir şüphe yok
Dertli kullara yine sensin melaz

Cem ü farkı eylegil meşhudumuz
Cem ü ceminden bize ver iltizaz

Zevk-i küllî padişahım oldurur
Bize tevhidin ola daim me'az

Bu Niyazî bendeni etme garip
Eylegil tevhid-i sarfta onu şaz

— 171 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Bugün bir meclise vardım oturmuş pend eder vâiz
Okur açmış kitabını bu halkı ağlatır vâiz

İki bölmüş cihan halkın birini Cennete salmış
Eliyle kürsüden birin Tamuya sarkıtır vâiz

Çıkar ağzından ateşler yakar şeytan-ı mel'unü
Sanırsın yedi Tamu'nun azabı kendidir vâiz

Tamu'ya şöyle doldurmuş içinde yok duracak yer
Ana yerleştirir halkı acep hizmettedir vâiz

Yaraşır va'z ana hakka ki yanar yakılır her dem
Niyazînin hemen ancak cihanda adıdır vâiz

— 172 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Sen seni bilmektir ancak pîre ülfetten garez
Noktayı fehm eylemektir ilm ü hikmetten garez

Halkı bunca enbiya kim geldi da'vet eyledi
Vahdetin sırrı bilinmektir o da'vetten garez

Sanır gör günde yüz bin türlü san'at gösterir
Kendüyi göstermek içündür o san'attan garez

Hep celâlin perdesidir küfr ü isyandan murat
Bahr-i cudun katresidir fazl u rahmetten garez

Nefsini bilen irermiş bir tükenmez devlete
(Fakrı fahri)dir Niyazî bil o devletten garez

— 173 —

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Eya Deccal Hak'ın takdiri bil hergiz bozulmaz
Ezel levhindeki yazı silinmez hem yuyulmaz

Ne denlü sa'yedersen et sonunda hep hebadır
Çamurdur havzının içi bulandıkça durulmaz

Gönül durulmadıkça âlem-i gaybin şemusu
İçini eylemez aydın karagûsu sürülmez

Ne denlü gayriyi ağlatsa bir kimse anı da
Mukallip ağlatır sonunda asla yüzü gülmez

Durur kendisi yok gibi işin işler hafada
Alan veren odur kendisi mahfîdir görülmez

Neam zahirdürür gözlülere âmâya mahfî
Anı zahir gören işini bozmaya yorulmaz

Zarafetle bu Mısrî'den haber alsam deme hiç
Hak'ın sırrı emin olmayana bil kim denilmez

— 174 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Tâ ezelden biz bu aşk içinde rüsva olmuşuz
İsmimizdir söylenen manada ankaa olmuşuz

Gerçi suret liminde sandılar kesretteyiz
Kesret içre bilmediler ferdi tenha olmuşuz

Şol izafat ü taayyün sofların giysen ne var
Çünki andan soyunup ma'nen muarra olmuşuz

Mantıkattayr'ın lügaatı muğlakından söyleyiz
Herkes anlamaz bizi bizler muammâ olmuşuz

Lâfz-ı suret cism ile anlamak isterler bizi
Biz ne elfazız ne suret cümle mana olmuşuz

Katreler ırmağa ırmağa erdi bahre cem olup
Karışup birbirine hâlâ o derya olmuşuz

Zerreler şemse güneş irişti vahdet kânına
Kalmadı asla taaddüt ferd-i yekta olmuşuz

Her kesafet kim izafet gösterir ayinede
Ol keduret tozunu silüp mücellâ olmuşuz

Zahidin zikrettiği şol harf-i savtın resmidir
Zâkir ü mezkûr zikre biz müsemma olmuşuz

Sofunun şol huy ü hâyi narasından almazız
Vasl-ı deryayız biz ol sesten müberra olmuşuz

Alleme'l-esma'ya mazhar ister isen gel berü
Âdem ü hem ana ta'lim olan esma olmuşuz

Ten gözüyle Mısrî'yi surette görsem deme kim
Zire biz ol Kaaf-ı suret içre ankaa olmuşuz

— 175 —

Mef'ûlü mefâilün feûlün

Bulan özünü gören yüzünü
Bir yüzü dahi görmek dilemez

Vuslatta olan hayrette kalan
Aklın diremez kendin bulamaz

Her şam ü seher odlara yanar
Hem benzi solar ağlar gülemez

Âşık ola gör sadık ola gör
Ceht eylemeyen menzil alamaz

Meftun olalı mecnun olalı
Bu Mısrî dahi akla gelemez

— 176 —

Mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

Şeriatin sözleri hakikatsiz bilinmez
Hakikatin sözleri tarikatsiz bulunmaz

Savm ü salat ü zekât günah kibrin mahveder
Darb-ı zikir olmasa gönül pası silinmez

Sil gözünü dön andan bak göresin kend-özen
Hakikatin güneşi doğmuşdürür dolanmaz

Kavsine irişince varır gelür gemiler
Ev ednanın bahrine hergiz gemi salınmaz

O deryaya dalmağa can terkin urmak gerek
Canına kıymayınca o deryaya dalınmaz

Bu suretin libasın vir gayriye Niyazî
O bahre dalar isen şayet geri gelinmez

— 177 —

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Sarf içürdü bize vahdet camını cananımız
Ânın çün bir nefes ayılmadı mestanımız

Küfr ü iman gussasından kurtulup yarın bugün
Şol ruh ü zülfünde bulduk küfr ile imanımız

Lütf ile dün gice geldi bize teşrif etti yâr
Âdın işitirken il oldu şükür mihmanımız

Nice geldi canı teslim eyledik kurbanlığa
Hamdülillâh kim kabul oldu bugün kurbanımız

Halk-ı âlem her dem okur küllü şey'in hâlikın
Kendi okur daim illâ veçhi subhanımız

Bir acip hatlardürür geh yazılur geh silinur
Vech-i baki levhi üzre dâimâ âyânımız

Âşinalık arttığınca ey Niyazî dost ile
Arttı bizim vahdet içre gün begün seyranımız

— S O N —

LÜGATÇE

A

	(a)	: Arapça.
	(f)	: Farsça.
		İşareti olmayan kelimeler Türkçedir.
ab	(f)	: su.
aba	(a)	: dervişlerin giydikleri kalın yün kumaş.
Ab-ı Hayat	(f-a)	: Hayat suyu; insana ölümsüzlük veren su. İskender, bir ülkeyi alınca halk denizden ötede bu suyun mevcut olduğunu söylemiş. İskender, yanında bulunan bir mücevheri, karanlıklar içinde bulunan yeri anlatması için, Hızır ve İlyas'a vermiş. Kendisi Hayat suyunu aramaktan vazgeçmiş. Hızır ile İlyas, araya araya suyu bulup, ikisi de bu sudan içmişler. İnanışa göre hâlâ yaşıyorlarmış. Hızır karada, İlyas denizde, sıkılıp âciz kalanların yardımlarına koşarlarmış.
Abdal	(a)	: Kendini Tanrı sevgisine veren, içi temiz insan; ermiş.
abit	(a)	: kulluk eden.
abes	(a)	: faydasız, boş, beyhude.
acip	(a)	: acaba; şaşılacak şey.
adavet	(a)	: düşmanlık.
a'da	(a)	: düşmanlar.
Âdem	(a)	: İlk insan ve ilk Peygamber. Tanrı kâinatı yarattığının altıncı günü insanı ve öteki canlıları yaratmış. Meleklere, Âdeme secde etmelerini emretmiş. Hepsi secde ettikleri halde İblis, secde etmemiş. Âdem ve sol kaburgasından yaratılan eşi Havva,

Cennette bulunurlarken Tanrı, her türlü ağaçtan meyve yiyebileceklerini, ama bir ağaçtan meyve yemenin haram olduğunu emretmiş. Havva ile Âdem şeytanın teşvikiyle yasak meyveden yerler. Bu suretle Cennetten sürülürler. Âdem, Serendip'e, Havva da Cidde'ye atılırlar. Tanrı'ya dua edip tövbekâr olmaları üzerine üç yüz yıl sonra birbirleri ile buluşurlar. Soyları o-lur. İnsanlık meydana gelir.

adem (a) : yokluk.
afakî (a) : önemsiz.
aftap (f) : güneş, güneş ışığı; güzel yüz.
ağ- : yükselmek; akmak.
agniya (a) : zenginler.
agyar (a) : gayriler, yabancılar, başkaları.
ahbar (a) : haberler.
Ahmet (a) : Hazreti Muhammed.
ahra (a) : pek fazla lâyık olan.
ahval (a) : haller, durumlar.
akdem (a) : pek eski, önce, pek önce.
akdes (a) : pek mübarek, pek kutlu.
âkıl (a) : akıllı.
akrep (a) : pek yakın.
âl (a) : Evlât, soy, akraba, torunlar.
âl-i Mustafa (a) : Hazreti Muhammed'in soyundan gelenler; torunları.
alâik (a) : ilgiler, alâkalar.
âlicenap (a) : yüce olan.
amal (a) : emeller.
a'mal (a) : ameller, işler.
amîm (a) : herkese şümulü olan, genel.
an (f) : cazibe, güzelliğin çekiciliği.
anda : orada, onda.
andelip (a) : bülbül.
ankaa (a) : İsmi olup varlığı olmayan kuş. Devlet kuşu. Yüzü insana benzeyen, boynu uzun ve pek yükseklerden uçan kuş. Otuz tane kuşun alâmeti bulunan bu kuşun Farsça ismi otuz kuş anlamına gelen si-murg'dur.

Arş-ı âlâ (a) : taht, yüksek yer. Tanrının gökleri yarattıktan sonra arş üstünde karar kılışı. Göklerin en üstü.
âsân (f) : kolay.
âsmân (f) : gök.
âr (a) : utanma.
arif (a) : bilen. Bilgiye lüzum olmaksızın biliş. Gerçeği bilmek.
arz u semavat (a) : yer ve gökler.
âsa (a) : sopa. Hazreti Musa'nın sopası. Bununla Şap Denizine vurmuş. Deniz on iki bölüğün geçmesi için on iki parça olmuş. Firavun'un askerleri geçince, deniz tekrar eski halini almış, askerler de boğulmuş.
âsân (f) : kolay.
âsâr (a) : eserler.
aşina (f) : tanıdık, bildik, dost.
aşiyan (f) : yuva.
ata (a) : bahşiş, bağış, ihsan, baba.
Attar (a) : Feridü'd-din Attar, Mantıku'tayr adlı tasavvufla ilgili kitabın yazarı. Yazarın asıl adı Mehmet Feridü'd-din'dir. Babasının adı İbrahimdir. 1119 tarihinde Nişapur'da doğmuştur. Babası ıtriyat taciri olduğundan, Attar denilir. Büyük mutasavvıfın 40000 beyti içine alan bir divanı vardır. Bütün manzum eserleri 100000 beyte yaklaşır. İlâhiname, Vasiyetname, Esrarname, Bülbülname, Pendname, Haydarname, Hallacname ve Mantıku't-tayr adlı mesnevileri en önemlilerindendir. Cengiz fütühatında bir Moğolun eline düşmüş, kendisini esirlikten kurtarmak için birçok zenginler Moğola külliyeti miktarda para vermek istemişlerdir. Ama Attar "Bu kadar para benim değerime karşılık olamaz" diyerek para verenlere engel olmuştur. Bir gün, fakir bir adam, esirciye: "Sırtımdaki şu saman çuvalını sana vereyim de şu şeyhi bana bağışla"

demiş. Attar: "Bak gördün mü, bu adam benim değerimi verdi" deyince, esirci, öfkelenerek onu öldürmüştür. Attar, öldürüldüğü vakit 114 yaşında idi.

avare (f) : başı boş, ötede beride dolaşan, tembel
ayan (a) : açık, belli, aşikâr.
ayat (a) : ayetler.
ayine (f) : ayna.
azade (f) : serbest, hür.
azat et- (f) : serbest bırakmak.
Azrail (a) : Can alıcı melek. Dört büyük melekten biri.

B

bac (f) : vergi.
bad (f) : rüzgâr, yel.
bade (f) : şarap.
bâd-ı saba (f) : tan yeli.
Bağ-ı cinan (f-a) : Cennet bağı.
bağ-ı gülzar (f) : gül bahçesi.
baharistan (f) : bahar ülkesi.
bahr (f) : deniz.
Bahreyn (a) : Arap Yarımadasının doğusunda Basra körfezinin güneyindeki adalar. Bunların içinde Semek Adası en büyüğüdür. Bu adaların ahalisi kıyılardan inci avlayarak geçimlerini sağlarlar.
bahr-i bipayan (a-f) : uçsuz deniz.
bahr-ı umman (a) : engin deniz, derya.
baki (a) : ebedî, ölümsüz.
Balum : Horasanlı Baba İlyas'ın halifelerinden Şeyh Seydî Balum. Geyikli Baba'nın dostlarındandır.
bap (f) : Kapı.
batn (a) : karın.
bay : zengin.
bazar : pazar, çarşı.
Bedre'd-din-i Simavî (a) : Bedreddin-i Simavî 1363 yılında Simavna'da doğdu. Babası, kadı İsrail'dir. Selçuk meliklerinin soyundandır. Eğitimini artırmak için Hicaz ve Mısır'a gitmiştir. Tebriz'de bilginler, Timur'un huzurunda toplanırlarken Simavnalı Bedreddin de bulunuyordu. Orada en tanınmış bilginlerin çözemediği ilmî bir meseleyi halletmiştir. Ankara Savaşından sonra Anadolu'ya dönmüştür. Bu sırada birinci Mehmet, padişah bulunuyordu. Halbuki o evvelce Birinci Mehmet'in kardeşi Musa Çelebi'nin kazaskerliğini yapmıştı. Buna rağmen Padişah, kendisini affederek maaş bağladı ve İznik'te oturmaya mecbur etti. Ama Bedreddin, Eflâk'a kaçmış; oradan Deliormana gitmiş ve orada yakalanarak Serez'de bulunan Padişahın yanına getirilerek, asılarak öldürülmüştür (1420). Büyük bir mutasavvıf olan Bedreddin, Konya'da ve Tire'de bulunmuş, Ahlatlı Şeyh Hüseyin'e intisap etmiştir. Fıkıha dair Camiul fusuleyn, tasavvufa dair Meserretü'l-kulûb ve Varidat adlı eserleri en ünlülerindendir. Bu eserlerinden başka 35 tane daha kitabı vardır.

bekaa (a) : ölümsüzlük, ebediyet.
bek : bey.
Berat : Berat gecesi. Şabanın on beşinci gecesi.
bend (f) : bağ.
berdar (f) : asılmış.
berî : ayrı kalmış, serbest halde olan.
beşer (a) : insan.
beşaret (a) : müjde, müjdelemek.
berzah (a) : engel; dünya ile ahiret arasındaki âlem.
bezm-i likaa (f-a) : yüz yüze gelme meclisi.
bicihat (f-a) : yönleri olmayan.
bisat (a) : kilim, keçe, örtü.
bidar (f) : uykusuz, uyanık.
biduhan (f-a) : dumansız, dumanı olmayan.
bihuş (f) : akılsız, aklı başından gitmiş.
bilât (a) : beldeler, memleketler.

bimisal (f-a) : benzersiz, eşsiz.
bişek (f-a) : şüphesiz.
bina (f) : gören, görücü.
buğz (a) : sevmemek, nefret.
butlan (a) : yazının üzerine karalamak için çizilen çizgi.
büldan (a) : beldeler.
burc-ı belâ (a) : belâ kulesi.
bustan (f) : güzel kokulu yer, bahçe.
buy (f) : koku.
bürhan (a) : senet, delil.

C

can (f) : ruh, hayatın aslı.
canan (f) : sevgili.
cah u mal (f-a) : mevki ve mal.
Cebrail (a) : Dört büyük melek'ten biri. Tanrı tarafından peygamberlere vahiy getiren ve Hazreti Muhammed'e Kur'ân-ı öğreten melek.
ceht eyle- (a) : gayret göstermek, çalışmak.
cehl (a) : cahillik.
celâl (a) : şan ve azamet. Tanrı'nın azameti.
Cem (f) : Şarabı icat eden. Aynası ile dünyada olanları görürmüş. Süleyman Peygamberin aynı kimse olduğu söylenir.
cem' (a) : toplama.
cemi (a) : bütün.
cemil (a) : güzel.
cemaat (a) : insan topluluğu, çamide ibadet için toplanan kimseler.
cemal-i yâr (a-f) : sevgilinin güzelliği.
cemiül'mürselin (a) : bütün peygamberler.
cenah (a) : kanat.
ceng ü cidal (f-a) : savaş ve kavga.
ceres (f) : çan.
cevahir (f) : cevherler asıl değerler.
cevelân (a) : dönüp dolaşmak.

cezbe (a) : ruh heyecanı. Tanrı'nın kulu kendine çekişi. Varlığını unutma hali. Cezbe ile salik, fenafillâh mertebesine ulaşır.
cibal (a) : dağlar.
cihad-ı ekber (a) : düşmana karşı girişilen en büyük savaş.
cud (a) : cömertlik, ikram, gösteriş.
cuş (f) : çoşma, kaynama.
cüda (f) : ayrı, ayrılık.
cümle (a) : bütün.
cür'a (a) : yudum; içildikten sonra kalan son yudum. tortu.
cümbüş (a) : zevk ve eğlence, kımıldanma, hareket.

Ç

çah (f) : kuyu.
çarh (f) : çark, dünya.
çarh-ı dun (f) : aşağı dünya.
çâk (f) : yırtık, yarık.
çerağ (f) : mum, kandil, çıra.
çevgân (f) : ucu eğri bir sopa ile topu çekip oynanan oyun.
çun u çira (f) : nasıl ve niçin.

D

dahl eyle- (a) : sokmak, karışmak, etkilemek.
dânâ (f) : âlim, bilgin.
dâr (a) : yer, konak.
dâr (f) : tutucu, sahip.
dâreyn (a) : iki yer, dünya ve ahiret.
dârü'l-eman (a) : emin yer, korkusuzluk yeri.
darü'n-naim (a) : nimetlerin bulunduğu yer.
daye (f) : çocuk bakıcısı, mürebbiye.
Deccal (a) : kıyametin kopacağına yakın belirecek belirtilerden biri, Deccal'ın çıkmasıdır. Bir gözü kör olan Deccal, Tanrılık iddiasında bulunacak, imanı zayıf birçok kimseleri kandıracak, ama sonunda Mehdi tarafından öldürülecektir.

dehan (f) : ağız.
delâil (a) : deliller.
delil (a) : yol gösteren, kılavuz.
dem-be-dem (f) : sık sık, daima, zaman zaman.
dendan (f) : dişler.
denî (a) : alçak. bayağı.
denlü : kadar.
dert ment (f) : dertli.
dergâh (f) : kapı yeri. Dervişlerin ve tarikat ehlinin toplanıp ayin, zikir ve sohbette bulundukları yer.
derk-i esfel (a) : en aşağı tabaka.
derya (f) : büyük deniz.
devlet-i dünya (a) : dünyanın yükselişi, dünyadaki talih.
devr (a) : dönmek.
devvar (a) : çok dönen, daima dönen.
devran (a) : dünya, felek, zaman.
deyyar (a) : manastır sahibi, papaz.
didar (f) : güzel yüz, güzel görünme.
dide-i giryan (f) : ağlayan göz.
dil (f) : gönül.
dilber (f) : güzel, sevgili.
dil-cu (f) : gönül arayıcı, gönül çekici.
dil-dar (f) : gönül tutan, birinin gönlüne sahip olan, sevgili.
diraz (f) : uzun.
dirigâ (f) : yazık, ne yazık.
dirahşan (f) : parıldayıcı.
div (f) : şeytan.
dûn (f) : aşağı.
-durur : dır.
Duzeh (f) : Cehennem.
dürr-i yekta (a) : nadide inci.

E

ebet (a) : sonsuz.
ebdan (a) : bedenler, cisimler.
ebvap (a) : kapılar.

edal (a) : kötü yola pek fazla sapmış.
edvar (a) : devirler.
ef'âl (a) : fiiller, işler.
efgan (f) : çığlıklar.
efkâr-ı havas (a) : yüksek tabakadakilerin fikirleri.
eflâk (a) : gökler.
ehl-i fazl (a) : olgun kişiler.
egn : omuz.
ehl-i fesat (a) : kötülük yapanlar, fesat çıkaranlar.
ehl-i Hak (a) : Tanrı'ya ulaşanlar; ermiş kimseler.
ehl-i hakikat (a) : gerçekleri bilen kimseler.
ehl-i hayme (a) : çadırda oturanlar.
ehl-i irfan (a) : bilgi ve hüner sahipleri.
ejder (f) : büyük yılan.
eknaf (a) : taraflar, cihetler.
ekvan (a) : varlıklar, âlemler, kâinat.
elhamdülillâh (a) : Allâh'a hamt ederim. (Elham suresinden ayet-i kerime).
Elest : Elestü: değil miyim? Tanrı ruhlar meclisinde ruhlara "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye sormuş. Ruhlar buna "Evet" diye cevap vermişler. Madde âlemi yokken ruhlar meclisi, ezel.
elvan (a) : renkler.
emraz (a) : marazlar, hastalıklar.
emin (a) : emniyetli.
emvaç (a) : dalgalar.
encüm (a) : yıldızlar.
enbiya (a) : peygamberler.
endişe (f) : düşünce, merak, üzüntü.
ene'l-Hak (a) : Ben Hak'ım. Vahdet-i Vücut felsefesine göre varlıklar Tanrı'nın birliğinde toplanacaklardır. Dünyada Tanrı'ya kavuşanlar cezbe halinde iken kendilerini Tanrı'da bulduklarından bu sözü söylemişlerdir. Bu yüzden küfür işlediklerine hükmedilerek öldürülmüşlerdir. Hallâc-ı Mansur, Muhiddin-i Arabî ve Nesîmi bunlardandır.
enfüs ü afâk (a) : nefisler ve varlıklar. Ruh ve âlemi.

enhar (a) : nehirler.
enva-ı eltaf a() : lütufların çeşitleri.
envar (a) : nurlar.
erbab-ı aşk (a) : âşıklar, aşktan anlayanlar.
erbain (a) : kırk. Helvetiye tarikatinde halvete girmenin süresi.
esdaf (a) : sedefler.
eshap (a) : sahipler. Hazret-i Muhammed'i görüp konuşan kimseler.
esicek : esince.
esmar (a) : meyveler.
esrar a() : sırlar.
esselâ (a) : ölen kimse için okunan ezan; cuma namazını bildiren ezan.
esmâ-i hüsna (a) : en güzel isimler. Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.
eşçar (a) : ağaçlar.
eşraf (a) : en şerefli adamlar, şeref sahipleri.
evan (a) : zaman.
evc (a) : göğün en uzak yeri.
evliya (a) : veliler, ermişler.
evrak (a) : yapraklar.
evrak-ı eşçar (a) : ağaçların yaprakları.
evsaf (a) : vasıflar, özellikler.
evtan (a) : vatanlar, içinde doğulan memleketler.
Eyyup (a) : Peygamber Hazret-i Eyyup. Tanrı, onun sabrını imtihan etmiştir. Eyyup Peygamber vücudunda çıkan ve kurtlanan yaralardan şikâyet etmemiş ve daima Tanrıya şükrederek yalvarmıştır. Hazret-i Eyyup, sabır sembolüdür. "Allah, Hazret-i Eyyup sabrı versin" sözü buradan gelir.
ezyaf (a) : misafirler.

F

fakih (a) : fıkıh âlimi.
fakr ü fahri (a) : (Hadis-i Şerif) Fakirliğin iftiharımdır.
fakr ü fenâ (a) : fakirlik ve ölümlülük.
fahr (a) : övünme.
fahr-i tam (a) : tam olarak övünme.

fanus (a) : şişeden kandil ve fener örtüsü.
fani (a) : ölümlü.
fasit (a) : bozuk, sahih olmayan.
fasl ü bap (a) : ara ve bölüm.
felâh (a) : kurtuluş, zafer.
fenâ (a) : ölümlülük, fanilik.
fenâ ender fenâ (a) : ölümlülük içinde ölümlülük.
fevka'l-ümem (a) : ümmetlerin üstü.
feyz-i Rabbani (a) : ilâhî feyz.
ferağ (a) : bırakma, vazgeçme.
Ferhat (a) : Şirin'in sevgilisi. Dağı külüngü ile delen âşık. Hüsrev'in dadısının yalan olarak "Şirin öldü" demesi üzerine elindeki külüngü beynine vurup intihar eden.
ferah (a) : gönlün açılması, sevinç.
ferman (f) : emir, irade, yarlık.
fitne (a) : hile, ayartma.
fuzulluk (a) : görev ve sınır dışı yapılan iş ve hareket, fodulluk.
Fürkan (a) : Kur'an-ı Kerim, hak ile bâtıl arasındaki farkı belirtme.
Fusus (a) : Muhi'd-din-i Arabî'nin tasvvufa dair yazdığı ünlü kitabının adı, Fususu'l-hikem.
fülk (a) : gemi.

G

gafil (a) : gaflet eden, boş bulanan.
gaflet (a) : boş bulunma, dalgınlık.
ganimet (a) : savaşta düşmandan alınan mal.
garet (a) : yağma, çapul.
garaz (a) : maksat; kin.
garip (a) : gurbette bulunan, kimsesiz, yabancı.
gayet (a) : uç, son, son derece.
gayr (a) : başka, diğer, özge.
gazap (a) : darılma, kızma, öfke.
gılman (a) : genç, güzel delikanlı.
gurbeta (a) : ah gurbet, ey gurbet.
gırre (a) : mağrur, gururlu.
gulgule (a) : gürültü, şamata.
gurre (a) : yüzdeki nuranilik.
gussa (a) : kaygı, tasa, iç sıkıntısı, keder.

gâh (f) : bazan, ara sıra.
gâhi (a) : kâh, bazan.
geda (a) : dilenci.
germ (f) : sıcaklık, hararet.
gevher-i ma'na (f-a) : ma'na cevheri, asıl değer.
giriftar (a) : tutulmuş, düşmüş halde bulunan.
giryan (f) : ağlayan, ağlayıcı.
giysu (f) : omuz üzerine dökülen saç.
görüben (f) : görerek, görüp.
gûş (f) : kulak.
gûş et- (f) : işitmek, dinlemek.
güftar (a) : söz.
güher (f) : cevher.
gülzar (f) : gül bahçesi.
gülşen (f) : güllük.
gürle- : fazla ses çıkarmak, gök gürleyişi

H

habap (a) : su üzerinde bulunan kabarcıklar, habbeler.
hable'l-metin (a) : sağlam ip, aslı kuvvetli olan inanış.
hass (a) : Vahdet-i Vücuda bağlı olanlara göre hakikat yolcuları; hakikati bulmaya çalışan gerçek âşıklar.
habip (a) : sevgili.
Habip (a) : Hazret-i Muhammed.
hacat (a) : ihtiyaçlar, lüzumlu şeyler, hacetler.
hacer (a) : taş.
had (a) : sınır, derece, rütbe.
hadika (a) : bahçe, ağacı ve suyu bol olan bahçe.
hafi (a) : gizli.
Hakk (a) : Tanrı.
hakk (a) : doğruluk.
hakayık (a) : gerçekler.
hak-şinas (a-f) : hak tanıyan, hak bilen.
hâk (f) : toprak.
hal (f) : vücuttaki ben.
hal' et- (a) : kaldırılmak.
halâs (a) : kurtuluş.
Halilu'llâh (a) : İbrahim Peygamber, "Tanrı dostu" anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim'in Nisa suresinin 125'inci ayetinde "Allah, İbrahim-i kendine dost edindi" denilmektedir.

halka-i zikr (a) : dervişlerin tekkelerde toplu olarak Tanrının birliğini anmaları.
halvet (a) : yalnız kalma, tenhaya çekilme. Bu hal Halvetiyelerde 40 gün sürer. Nefis terbiye edilir. Buna da Riyazet denir.
hamr (a) : şarap.
handan (f) : gülen, gülücü.
hâr (a) : hararetli, sıcak.
hâr u has (f) : liken ve çöp; süprüntü. Soysuz insan, bayağı, aşağı.
harap : eski, köhne.
harla- : alev almak, har har ses çıkarıp yanmak.
hâristan (f) : dikenlik yer, ıssız yer.
has (a) : Vahdet-i Vücuda bağlı olanların asıl aşkı duymaları, Tanrıya kavuşma halinde olmak.
hüsn (a) : güzellik.
hasm (a) : düşman.
hasreta (a) : ah hasret, hasretten ah.
haşak (a) : süprüntü, çerçöp.
haşak-i enaniyet (a) : kendini bir şey saymanın değersizliği.
haşr (a) : kıyametten sonraki hal, mahşer.
haşr ü neşr (a) : haşir neşir. İnsanın öldükten sonra dağılan varlığının bir araya gelmesi ve yeniden dirilmesi.
haşyet (a) : saygı ile korku.
hati (a) : yanılan.
hatt u hal (a-f) : yüzdeki güzel çizgi ve ben.
hatt-ı istiva (a) : eşitlik çizgisi. İki eşit parçayı belirten çizgi.
hatem : son, en son; yüzük.
Hatemü'l-enbiya : Peygamberlerin sonuncusu, Hazret-i Muhammed.
hatm (a) : tamamlamak, ikmal etmek; mühürlemek.
hatmü'l-makaamat (a) : Tarikette bütün makamları tamamlayıp fenâ fillâha karışmak. Dervişliğin son mertebesine ulaşmak.

havas (a) : has olanlar, (has kelimesine bakınız).
Havva (a) : Hazret-i Âdemin sol kaburgasından yaratılan ilk kadın. Âdem'in zevcesi.
hayfa (a) : yazık, ne yazık.
hayâlât (a) : hayaller.
hayran (a) : çok beğenmek hayran olmak.
heba (a) : boş yere sarf etmek, çarçur etmek.
hecr (a) : ayrılık kederi, ayrılıktan acı duymak.
hemdem (f) : sırdaş, arkadaş.
hemrah (f) : yoldaş.
her bâr (f) : her zaman, daima.
hergiz (f) : asla.
hezaran (f) : binlerce.
hil'at (a) : padişah tarafından verilen elbise.
hırla- : hırlamak, can çekişmek, hır diye ses çıkarmak.
Hızır (a) : (Âb-ı hayat) ı içip hâlâ yaşayan Peygamber. Karada sıkılanların imdadına koşan, (İlyas kelimesine bakınız).
hicap (a) : utanma.
hicran (a) : hacrler. Ayrılıklardan doğan kederler.
hınzır (a) : domuz.
hilâf (a) : aykırı, zıt.
himmet (a) : yardım, lütuf, gayret göstermek.
Huda (f) : Allah.
huban (f) : güzeller.
hurrem (a) : sevinçli, neşe verici.
hurşit (f) : güneş.
huruf (a) : harfler.
huşyar (f) : akıllı, uyanık.
huy (f) : mizaç, karakter, tabiat.
hüccet (a) : delil, senet.
hücum (a) : saldırma, üzerine yürüme.
Hüma (f) : Devlet kuşu. Cismi olmayıp adı olan kuş. (Anka kelimesine bakınız).
Hüseyin (a) : Hazret-i Muhammed'in torunu ve Hazreti Ali'nin oğlu. Muharrem ayının onuncu günü Yezit'in askerleri tarafından Kerbelâ'da şehit edilmiştir.
hüsn (a) : güzellik.

I

Irak (a) : Irak ülkesi.
ırak : uzak.
ıhlâs (a) : kalp temizliği, gönül saflığı.
Izz (a) : aziz olmak, azizlik; kudret ve üstünlük.
ırz (a) : insanın namus ve haysiyeti.
ıyt (a) : bayram.

İ

iblis (a) : şeytan, hilekâr.
ibad (a) : kullar.
ibadet (a) : kulluk.
İbni Edhem (a) : Edhem oğlu İbrahim. Belh Padişahı olmasına rağmen tahtını terk ederek derviş olmuş, ilk sofilerdendir. Hicretin 166 (783) ncı yılında Şam'da ölmüştür.
İbrahim (a) : Peygamber Hazret-i İbrahim. Nemrut onu büyük bir mancınıkla ateşe attırmış, ama düştüğü yer güllük haline gelmiş. (Enbiya suresinde bu olay zikredilmiştir.) Gördüğü bir rüyadan dolayı oğlu İsmail'i kurban etmek istemişse de Allah, Cennetten bir koç göndermiş. Kurban kesmenin farz olması bununla ilgilidir.
ibret (a) : nefsi terbiye etmek ve iyi ahlâklı olmak için örnek alınan hususlar.
ins (a) : insan, insanoğlu
iclâl (a) : ululuk, heybet.
icmal (a) : kısaltmak, özetlemek, bir yere toplayıp hulâsa etmek.
idrak (a) : anlayış, anlama kabiyeti.
ihkak (a) : hakkın yerine getirilmesi.
ihsan (a) : iyilik, bahşiş.
ihtilât (a) : karışmak.
ihvan (a) : kardeşler.
ihya (a) : hayat verircesine iyilik, lütuf ve ihsan; diriltmek.
ikamet (a) : oturmak, bir yerde bulunmak.

ikrar (a) : saklamayıp söylemek, söz verip teslimiyet göstermek.
iktida (a) : uymak, tabi olmak.
İlyas (a) : Yaşadığına inanılan ve denizde zorluklarla karşılaşanların imdadına yetişen peygamber. (Hızır ve Ab-ı Hayat kelimelerine bakınız).
illâ (a) : olumsuz şart eki; şayet.
ilzam (a) : konuşmada ispatla karşıdakini susmaya mecbur etmek; devlet gelirinin tahsili için tayin olunma.
ima (a) : sözle ve işle bir şeyi ifade etmek, anlatmak.
inhitat (a) : gerilemek, aşağı inmek, şiddetini kaybetmek.
inbisat (a) : yayılmak, açılmak, genişleme, açılma.
inkıyat (a) : itaat etmek, bağlı bulunmak.
inkâr (a) : zıddını kabul etmek, kabul etmemek, değildir demek.
iptida (a) : ilkin, başlangıçta.
infisah (a) : bozulmak, feshedilmek.
insilâh (a) : sıyrılıp çıkmak, soyunmak, Arabî ayın son günü.
inşirah (a) : ferahlık, ferahlama, gönül açıklığı.
intiha (a) : nihayet, son.
intizar (a) : bekleme, bekleyiş.
İrem (a) : Cennet bağı.
irfan (a) : Tanrı vergisi ile maydana gelen bilgi.
irgür- : göndermek, ulaştırmak.
irşat (a) : doğru yolu göstermek.
İsa (a) : Peygamber Hazreti İsa. Dördüncü kat göğe çıkan Peygamber.
İsar (a) : ikram ve ihsanda bulunmak, el açıklığı, çok cömertlik.
İskender : İskender (Aleksandra): Meşhur Makedonya Hükümdarı. Filip'in oğlu İskender, 17 yaşında iken babasının Istanbul savaşına gitmesi ile hükümdarlığa vekâlet etmiş, 20 yaşında da babası ölünce, tahta geçmiştir. Ünlü filozof Aristo'dan eğitim ve terbiye görmüştür. Demosten'in teşviki ile Makedonya aleyhine ayaklanan Atinalıları ve öteki saldırganları tehdit etmiştir. Teb şehrini harap etmiş; Milâttan önce, 330 yılında Çanakkale Boğazını geçmiş ve İran Hükümdarı Dârâ'yı bir yıl sonra yenmiştir. Pencap'tan geçerek Raca Poriva'yı esir ettikten sonra affederek serbest bırakmıştır. Milâttan önce. 323'te anî olarak hastalanmış ve hastalığının 11'inci günü ölmüştür.

İsmail (a) : Peygamber. Hazreti İbrahim'in oğlu. (İbrahim kelimesine bakınız).
israf (a) : boş yere harcama.
İsrafil (a) : Kıyamet günü surunu üfleyecek melek. Dört büyük melekten biri.
İstiva Arşı : göğün son sınırı.
iştigal (a) : meşgul olma, bir işle uğraşma.
ittiba (a) : tabi kılmak, ardı sıra getirmek.
ittıla' (a) : bilmek, haberdar olmak, vâkıf olmak.
itlak (a) : boşamak, boşanılmak.
ittırat (a) : bir düzüye olmak, yeknesaklık, birbirine uymak.
iv- : acele etmek.
izar (a) : yanak.
izzet (a) : azizlik.

K

kadd (f) : boy.
kadîm (a) : eski.
Kaadir (a) : istediğini yapabilen, Tanrı.
Kaf (a) : Kaf Dağı. Adı olan, nerede olduğu bilinmeyen dağ.
kaim (a) : yerinde duran.
kamer (a) : ay.
kamet (a) : boy.
kamu : bütün.
kant (a) : nebat şekeri.
kande : nerede.

ka'r (a) : dip, nihayet, derinlik.
karangu (a) : karanlık.
katı : pek, sert.
katre (a) : damla.
Kays : Leylâ'nın sevgilisi, Mecnun.
ko- : bırakmak.
kulûb (a) : kalpler.
Kur'an (a) : Cebrail vasıtası ile bildirilen Allah kelâmı.
kurb (a) : yakın, yakınlık.
kutb (a) : kavmin ulusu, başkan, dünyanın alt ve üst uçları.
kabâ (f) : elbise.
kabz (a) : tutmak, kavrayıp almak.
kil ü kal (a) : dedidoku, boş söz.
Kul hüvallah (a) : O Allah de. (O Allahın bir olduğunu söyle). Ayeti kerime.
Kâbe : Mekke'de bulunan ve vakitli kimselerin her yıl Kurban Bayramında gidip tavaf etmeleri farz olan taştan yapılmış dört köşe bina.
kelp (a) : köpek.
kuyudat (a) : kayıtlar, kayıtlı bulunanlar.
küntü kenzen (a) : (küntü kenzen mahfiyyen feahbabtü en u'refe fehalekatü'l-halka) ayet-i kerime. Meâli: Gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, varlıkları yarattım.
küşte (f) : öldürülmüş.
kâmil (a) : olgun insan, kemal sahibi.
kârban (f) : kervan.
kâşif-i genc-i hakikat (a-f) : gerçeğin hazinesini keşfeden.
keduret (a) : keder, bulanıklık.
kelâm-ı Mustafa (a) : Hazreti Muhammed'in sözü, hadis-i Şerif.
kemal-i devlet (a) : devletin kemali.
kenz-i mahfî (a) : gizli hazine. (Tanrı).
kenz-i payan (a-f) : son hazine.
Kerbelâ (a) : Hazreti Hüseynin meşhedinin bulunduğu yer.

kesat (a) : sürümsüzlük, alışverişte durgunluk.
kesret (a) : çokluk. Kesret vahdette toplanır. Mutlak varlığın tecellisidir.
kine (f) : kin.
kibriya (a) : fazla büyüklük, ululuk.
küffar (a) : kâfirler.
külhan (f) : hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer.
külli şey'in halik : (ayet-i kerime).
külli pür nâr (a) : her şey ateşle dolu.
külünk (f) : büyük kazma.
künh (a) : cevher, hakikat, asıl.
kürsî (a) : sabit yıldızların bulunduğu gök. Göğün ikinci kat.
kûs-i rahil (a) : göç davulu.

L

lâ ilâhe illâllah (a) : kelime-i tevhit. Dervişlerin en sevdikleri zikir, Allah'tan başka Allah yoktur.
lâhut (a) : yücelikler âlemi.
lâl (a) : susmuş.
lain (a) : lânete uğramış, şeytan.
lâ'l (a) : yakut cinsinden kıymetli bir taş, yanak.
lâm (a) : eğri, büklüm, l harfinin ismi.
lâ mekân (a) : mekân dışı kalmış, Allah.
leb (f) : dudak.
ledün (a) : ilm-i gayp, hikmet-i ilâhiye.
levlâke (a) : Sen olmasan. Hadis-i kudsî: levlâke lema halaktu'l-eflâk. (Sen olmasan gökleri yaratmazdım).
Leylâ (a) : Mecnun (Kays)un sevgilisi. 12'nci yüzyılda İran şairi Nizamî'nin ve 16'ncı yüzyılda Fuzulî'nin bu konuda yazdıkları mesnevi.
Leyle-i Kadr (a) : Kadir gecesi. Kur'an-ı Kerimin nazil olduğu gece. Kur'an-ı Kerimde bu gecede yapılacak ibadetin bin ayda yapılan ibadetten hayırlı olduğu belirtilmektedir.
leyl ü nehar (a) : gece, gündüz.

lezzat (a) : lezzetler, tatlar.
lem'a (a) : parıltı.
lemha (a) : gözün bir defa parlaması, şimşek çakması.
Len terânî (a) : (Sen beni göremezsin) ayet-i kerime: Musa, Tur Dağında iken Allah'ın tecellisi için dua etmiş. Cenab-ı Hak (Beni göremezsin) buyurmuş. A'raf suresinin 142 ve 143'üncü surelerinde Hazreti Musa'nın Tur-i Sina'daki durumu zikredilmektedir.
lezzet-i vuslat (a) : kavuşma lezzeti.
Lokman (a) : Peygamber olduğu sanılıyor. Hekimliğin piridir.
lîk (f) : lâkin.
liva (a) : sancak, bayrak.
lifaf (a) : dürülmüş olan şeyler, zarfa konulanlar.
lütf (a) : iyilik, lütûf.
lücce (a) : engin.
lü'lü (a) : inci.

M

ma (a) : su.
mah (f) : ay.
mahi (f) : balık.
mahz (a) : hassaten, ancak, halis, safi.
mahfi (a) : gizli.
mağrip (a) : batı.
mağrur (a) : gururlu, büyüklük yapan.
Mahmut (a) : Hazreti Muhammed.
maksut (a) : istenilen.
mal (a) : mal, eşya.
Mâlikü'l mülk (a) : Varlıkların sahibi. Cenab-ı Hak.
malik (a) : sahip.
malûmat (a) : bilgiler.
mamur (a) : imar edilmiş yer.
mansıp (a) : asıl, temel, bir şeyin nasbedildiği yer.
Mansur (a) : Vahdet-i vücut felsefesinin ünlü, yüzü Hallâc-ı Mansur. "Ben Hak'ım" dediği için küfrüne hükmedilerek darağacına çekilip öldürülmüştü. 9'uncu ve 10'uncu yüzyılda yetişen ünlü sofi.

Mantıku't-tayr (a) : Feridü'd-din Attar'ın ünlü tasavvufî mesnevisi.
masiva (a) : Bütün eşya, mahlûkat.
ma'sıyyet (a) : isyan, günah.
ma'şuk (a) : sevilen, sevgili.
matar (a) : yağmur.
matlep (a) : talep edilen, istenilen; meram, maksat, konu, mesele.
mavera (a) : art, geri taraf.
maye (f) : asıl, öz, esas, maya.
mazhar (a) : nail, muvaffak, erişmiş.
meat (a) : gidilecek yer, dönüş yeri, ahiret.
mebde' (a) : başlangıç.
Mecnun (a) : Kays, Leylâ'nın sevgilisi. Arap efsanesinde bir aşk kahramanı.
mecus (a) : ateşe tapan.
mecruh (a) : yaralı.
medh (a) : yükseltmek, övmek.
Medine (a) : şehir, Medine şehri; Hazreti Muhammed'in göç edip öldüğü şehir.
meftun (a) : hayran, tutulmuş, kapılmış.
Mehdî (a) : Kıyamet zamanında insanları hidayete ulaştırıp Deccal'ı öldürecek kimse.
meh-i tâbân (f) : parlak ay, ayın tam hali.
mekr (a) : hile, aldatma, kandırma.
menas (a) : kaçıp sığınacak yer, sığınak.
meşam (a) : burun, burnun koku alacak hassası.
mer'i (a) : açık, gözle görülen, belirli.
mekam (a) : durulacak yer, derece.
mekam-ı aşk (a) : aşk makamı, aşk için istenilen yer, derece.
mekân (a) : yer, mahal, sığınılacak yer.
melâl (a) : üzüntü, keder, iç sıkıntısı, usanma.
melâmet (a) : azarlama, kınama.
melek (a) : Tanrı'ya ibadet etmekten başka işi olmayan, yemez, içmez ve şekli olmayan yaratıklar.
memat (a) : ölüm.
menal (a) : yetişmek, nail olmak.

men arefe (a) : bilen kimse. Hadis-i şerif veya Hazreti Ali'nin sözü; kendini bilen kimse (Rabb'ını bilir).
mengûş (f) : küpe.
menn ü selva (a) : kudret helvası ve bıldırcın nev'inden bir kuş. (İsrailoğullarına Tanrı tarafından rızıklandırılmıştır.)
mezkûr (a) : zikredilmiş, anılmış.
menzil (a) : atım, mesafe, ev.
meratip (a) : rütbeler, dereceler, sıralar.
meratipçe (a) : rütbelerine göre.
merhem (a) : yaranın üzerine sürülen ilâç.
Meryem (a) : Hazreti İsa'nın annesi. Hazreti İsa babasız olarak Meryem'den doğduğu için kendisine Meryem'in oğlu İsa (İsebnü Meryem) denir.
mescit (a) : küçük cami, namaz kılınan yer.
mesrur (a) : sevinçli.
meşrep (a) : huy, mizaç.
metn (a) : metin, kitabın içindeki parçalar, ibare, anlam.
mevcudat (a) : bütün varlıklar.
Mevlâ (a) : Tanrı, kul azat eden, veli.
mevlânâ (a) : efendimiz.
Mevlânâ (a) : Mevlâna Celâleddin: Babasının adı, Bahâuddin Velet'tir. 1207'de Belh'te doğmuştur. Önce Bağdat'a, sonra Mekke'ye gitmiştir. Dönüşünde Erzincan ve Lârende'ye uğramış; Selçuk hükümdarı Sultan Alâuddin'in daveti üzerine Konya'ya göç etmiş ve orada babası ile yerleşmiştir. 1273 (H. 739) te ölmüştür. En ünlü eserleri Mesnevi'si ve Divan-ı Kebir'idir.
mevt (a) : ölü.
mevta (a) : ölüler, ölmüşler.
mey (f) : şarap, içki.
miftah (a) : anahtar, açar.
mihman (f) : misafir, konuk.
mihnet (a) : sıkıntı, gam, keder.
mihr-i rahşan (a) : parlak güneş.

milk (a) : elde olan mal.
mimar (a) : bina yapan mühendis.
mim, sad, râ (a) : m, s, r (Mısrî).
mimber (a) : camide hatibin hutbe okuduğu yüksek yer.
mir'at (a) : ayna.
Mi'rac (a) : Hazret-i Muhammed'in Burak'a binip Cebrail ile birlikte göğe yükselmesi. Merdiven.
münteha (a) : son, nihayet.
müşkin (f) : mis, kokulu, güzel kokan.
mizan (a) : terazi; tartı yeri.
muadil (a) : eşit, denk, beraber.
muarra (a) : soyulmuş, çıplak, yalın.
muattar (a) : güzel kokulu.
muazzep (a) : rahatsız, acı çeken, azap hisseden.
Muhammed (a) : Son Peygamber Hazreti Muhammed Mustafa. Mekke'de doğmuş, 40 yaşında Peygamber olmuş, 52 yaşında Medine'ye göç etmiş ve 63 yaşında orada ölmüştür. Babasının adı Abdullah, annesinin adı Âmine'dir.
Muhiddin-i Arabî (a) : Büyük İslâm mutesavvıf ve bilgini. "Şeyhü'l-ekber" adı ile anılır. Vahdet-i Vücut felsefesini savunmuş, bu yüzden Şam'da öldürülmüştür.
muit (a) : Talebeye yardım eden, müzekereci
mugaylan (a) : deve dikeni.
mukabil (a) : karşıt, karşılıklı olarak, bedel.
mukallip (a) : bir şeyin yönünü değiştirip çeviren.
mukteda (a) : kendisine uyulan, önder.
muktebes (a) : faydalanmak sureti ile alınmış.
murat (a) : istek, arzu.
Musa (a) : Musa Peygamber. Tur Dağına çıkıp Tanrının tecellisini duymuş, dağ paramparça olmuştur. Allah "Sen beni hiç göremezsin" buyurmuş. Bunun için Kur'an-ı Kerim'in A'râf suresinin 142 ve 143'üncü ayetlerinde yorumunu okuyunuz. (Âsa ve Firavn kelimelerine bakınız). Musa'nın din kitabının adı Tevrat'tır.
Mushaf (a) : sayfalandırılmış: Kur'anı kerim.

mu'tat (a) : âdet edinilmiş, alışılmış.
muzaf (a) : eklenmiş, takılmış, izafe olunmuş, tamlanan.
müberra (a) : sıyrılmış, saf kalmış, temiz halde olmuş.
mücellâ (a) : cilâlanmış, parlak.
müctehit (a) : Çalışıp gayret gösteren, içtihat sahibi. Şeriat ile bir mezhep gösteren kimse.
müdam (a) : daima devamlı olarak.
mülhık (a) : katan, ilhak eden.
müşkil (a) : zor, güç.
mülhit (a) : Tanrı yolundan ayrılıp bâtıl ve fena yeri seçen. Müslüman olmayanlar, iman etmeyenler.
mü'min (a) : iman edenler, Tanrı yolunda gideler.
mümkinat (a) : mümkün olan şeyler; imkân içine girenler.
münafık (a) : nifak sahipleri, görünüşte imanlı olup aslında kâfir olan.
münteha (a) : son, nihayet.
mürde (f) : ölü, ölmüş.
murg (f) : kuş.
mürsel (a) : gönderilmiş; peygamber.
mürşit (a) : irşat eden, doğru yolu gösteren. Tekkedeki müritleri kemale ulaştıran derviş.
müşk (f) : Çin ülkesindeki ceylânların göbeğindeki siyah tozdan elde edilen güzel koku.
müezzin (a) : ezan okuyan, namaza çağıran.

N

nadan (f) : cahil, bilmeyen, kaba.
naçar (f) : çaresiz.
naim (a) : uyuyan.
nan (f) : ekmek.
nakes (f) : nekes, cimri, kendinden başka kimseyi düşünmeyen.
nakıs (a) : noksan, eksik.
nakkaş (a) : nakışçı, süsleyen, nakşeden. Yağlı boya ile işleyen.
nalân (f) : inleyen, inleyici.
nâr (a) : ateş.

nâr-ı İbrahim (a) : Nemrut'un Hazret-i İbrahim-i ateşe attığı zaman ateşin bulunduğu yerin güllük gülistanlık olması.
na'ra (a) : haykırma. bağırma.
na't (a) : Hazret-i Muhammed'i methediş.
nasip (a) : kısmet, pay, hisse.
necat (a) : kurtuluş.
nağme (a) : ezgi.
necah (a) : işi başarı ile sona erdirmek, istenilenin meydana gelmesi.
nemek (f) : tuz.
nefh (a) : koku yayılma, rüzgâr esmek.
nefahat (a) : nefhalar, güzel kokuların yayılması.
nesim (a) : rüzgâr, yel.
nesne : şey, eşya, (ne ise ne).
nefis (a) : vücudun maneviyeti, ruhun aynı. Nefis bu maneviyetin kötü yolu seçmesidir; iyilik halinde ruh denir. Tarikate girenler Nefs-i Emmare ile tekke'ye girerler. Zikirle, yani Tanrının birliğini anarak yavaş yavaş kötü nefisten sıyrılırlar, Nefs-i Mutmainneye varırlar. Bundan sonra kendi benliklerini unutarak fenafillâha ulaşırlar. Fenâfillâh, ölmeden önce Tanrı'ya karışmaktır.
neşr (a) : yayılma, dağılma. Öldükten sonra insanın bütün bedeninin dağılması. (Bedenin tekrar toplanması haşrdir). Tasavvufta ruhların dağılması ve bir varlıkta gizlenmesine neşir denir.
nice : nasıl, ne kadar.
nida (a) : ün, bağırma.
niran (a) : ateşler; Cehennem.
nihan (f) : gizli.
nikap (f) : peçe, yüzü örten örtü.
Nil (a) : Mısır'da Nil nehri.
nisar (a) : dağıtma, saçma.
niyaz (a) : yalvarma.
niza (a) : çekişme, ağız kavgası.
n'ola : ne ola, ne olur.
nuş et- (f) : içmek.

nühüfte (f) : gizli, saklı.
nur-ı zâr-ı kibriya (a) : Tanrı varlığının nuru, ilâhi nur.
nübüvvet (a) : Peygamberlik.
nüh felek (f) : dokuz gök. Göğün dokuz katı.
nikal (a) : ateşli kömür parçası.
nikat (a) : nükteker.
nüzul (a) : iniş, inme, konma, nazil olma.
nüsha (a) : yazılmış kitap.

O

od : ateş.
oluban : olup, olunca.
on- : tedavi etmek.

Ö

özge : başka.

P

pâk (f) : temiz.
pare (f) : parça.
payan (f) : son, nihayet, uç.
peleng (f) : kaplan.
pent (f) : nasihat, öğüt.
pertev (f) : parlaklık, ışık; feyiz, terakki.
pervane (f) : ışığın etrafında dönüp yanan kelebek. Mum kelebeği.
pes (f) : öyle ise, o halde, imdi.
peyda (f) : var olan, açıkça belli olan, beliren.
peyman (f) : bağlı kalma, yemin etme, söz verme.
peymane (f) : kadeh, dolu.
pinhan (f) : gizli.
pir (f) : ihtiyar, usta. (Metinde Halveti tarikatinin piri).
pür (f) : dolu, çok.
pür-hun (f) : kan dolu.

R

Rab (a) : Tanrı.
ragıp (a) : rağbet eden, istekli.
rah (f) : yol.
raht (f) : üzerinde bulunanlar.
rahm (a) : acımak.
Rahman (a) : acıyan, merhamet eden, Tanrı.
ram (f) : muti, itaat eden, uymak.
rai (a) : görücü, gören.
ramazan (a) : Müslümanların oruç tuttukları mübarek ay
ravza (a) : çimenlik ve ağaçlık yer, bahçe.
raz (f) : sır.
reh-nüma (f) : yol gösteren, kılavuz.
rehzen (f) : yol vuran, yol kesen.
refik (a) : arkadaş.
remz (a) : işaret, sembol.
resul (a) : elçi, peygamber.
reşat (a) : doğru yolda giden, olgunluk sahibi.
revac (a) : geçim, sürüm.
revzen (f) : pecere.
Rıdvan (a) : Cennetin kapıcısı olan meleğin adı.
rıfk (a) : mülâyimlik, yavaşlık.
rıhlet (a) : göç.
rif'at (a) : yükseklik, üstünlük.
rikâp (a) : üzengi.
risalet (a) : peygamberlik.
risas (a) : eskimiş, yıpranmış.
riya (a) : hile, aldatma.
riyazat (a) : dervişlerin nefislerini terbiye etmeleri için az yiyip içmeleri. 40 gün sürer. Bu da 40 kere tekrarlanır. Halveîlerde buna 40 erbain, yani 40 kere tekrarlanan erbain denir. Bu hal küçük bir oda (hücre) da icra edilir. Oturma şekli de bir usule göredir. Uyku esnasında da çile bağı takılır. Yatıp uyunmaz.
roh (f) : yanak.
ru (f) : yüz.
ruhsar (f) : yanak.

Ruh-ı a'zam (a) : Hazret-i Muhammed'in ruhu.
Ruhü'l-kudüs (a) : dört büyük Melekten biri olan Cebrail.
rumman (a) : nar.
rumuz (a) : işaretler, semboller.
ruz (f) : gün.
ruz u şeb (f) : gündüz ve gece.
rüsva (f) : insanlar arasında değeri kalmayan, rezil, düşük karakterli.
rütbe (a) : derece, mevki.
rü'yet (a) : görüş.

S

sada (a) : ses.
sadr (a) : göğüs.
saf saf (a) : dizi dizi, sıra sıra.
safha (a) : safha, bir şeyin yassı yüzü, devre.
sahba (a) : şarap, kırmızı renkteki şarap.
sahra (a) : çöl, ova, kır, düz yer.
saik (a) : sevk edici, gönderen.
salâh (a) : iyiliğe yüz tutma, iyilik.
saim (a) : oruçlu.
saki (a) : içki sunan, kadeh dağıtan.
sal (f) : sene, yıl.
salât (a) : namaz.
salik (a) : tarikatten birine giren, sülûk eden.
sanem (a) : put; güzel, sevgili.
sarf (a) : harcama, dağıtıp yerine verme.
satı : satılan yer, pazar.
savm (a) : oruç.
savt (a) : ses.
sa'y (a) : emek, çalışma.
sayru : hasta.
seccade (a) : namaz kılıp secde edilen örtü.
sefahat (a) : Budalaca harç etmek, akılsızlık, aşırı derecede zevk ve eğlenceye düşkün.
sehap (a) : bulut.
saye (f) : gölge.
sü'ban (a) : büyük yılan.

seb'-i kurra (a) : güzel Kur'an okuyan usta hafız.
sebil-i infirat : kendi kendine hayır işlemek. Kimse görmeden yapılan hayır işleri.
sehm (a) : ok.
sehm (f) : korku.
sekran (a) : sarhoş.
selva (a) : bal, bıldırcına benzeyen bir kuş. (men ü selva kelimesine bakınız).
selsebil (a) : tatlı, hafif ve güzel su. Cennette bir memba.
sem (a) : zehir.
sema (a) : gök.
sena (a) : medih, övgü.
ser (f) : baş.
sera (f) : büyük konak.
serap (a) : olmadığı halde hayalen çölde görünen sulak, yeşillik yer.
serencam (f) : başa gelen ibret verici olay.
serdar (f) : büyük komutan, askerin en büyüğü.
sergerdan (f) : başı dönen, şaşkın.
sernigûn (f) : baş aşağı, altı üste gelmiş.
server (f) : başkan, önder.
Settar (a) : Kullarının günahlarını affeden, Tanrı.
seyran (a) : gezen, yürüyen.
sıdk (a) : bağlılık, sadakat.
sırat-ı müstakım (a) : doğru yol, ahirette geçilecek köprü.
sikat (a) : sözüne itimat olunan adamlar.
sırr-ı ahfa (a) : pek gizli sır.
sırr-ı güman (a) : zannedilen sır.
sıyah (a) : sayhalar, çığlıklar.
sidde cihat (a) : altı cihet; ön, arka, alt, üst, sağ, sol yönler.
sidre (a) : Sınır ağacı. Cebrail, Hazreti **Muhammed'i** Mekke'den Kudüs'e götürmüş. **Burak'a** bindirerek oradan göklere çıkarmış. **Cebrail**, Sidre'den öteye gidememiş. **Hazreti** Muhammed, Refref denilen bir **yaygı üzerinde** gitmiş. Sonra Refref de **geri gelmiş**. En son olarak **Tanrı'dan vasıtasız vahiy**

gelmiş. Hazreti Muhammed bundan sonra Mekke'ye yerine dönmüş.

sihr-i bü'l-acep (a) : pek etkili büyü.
sımah (a) : kulak deliği.
sîne-çak (f) : göğsü parçalanan.
siret (a) : iç temizliği.
sof (a) : yün, yün dokuması.
subh (a) : sabah vakti.
sugra (a) : küçükler.
Sultan-ı kevneyn (a) : İki âlemin, dünya ve ahiretin sultanı, Hazreti Muhammed.
Sultan-ı Resül (a) : Peygamberlerin sultanı, Hazreti Muhammed.
sun' (a) : sanat, eser, kudret.
sun'i kadim (a) : Tanrı'nın nur-ı Muhammedi'yi, ruhları, kâinatı ve insanı yaratması. Allah'ın yarattığı varlıklar.
surah (f) : delik.
suret (a) : surat, yüz, görünüş.
sureta (a) : görünüşte, aslında değil.
Sure-i Necm (a) : Kur'an-ı Kerim'de Necm suresi.
suzan (f) : yakıcı, yakan.
Sübhan (a) : Tanrı.
sükker (a) : şeker.
sükker-feşan (a-f) : şeker saçan, şeker dağıtan.
Süleyman (a) : Peygamber Hazreti Süleyman. Davut Peygamberin oğlu. Bütün canlıların dilinden bilirmiş. Rüzgâra ve ateşe hükmedermiş. Hüdhüd denen bir kuşla Saba Melikesi Belkıs'a mektup gönderirmiş. Kudret timsali olarak Hazret-i Süleyman diye anılır: Bu dünya Hazreti Süleyman'a bile kalmamış. Karınca'ya hükmettiği için karınca âcizlik timsalidir: "Mur halin nice arz ide Süleyman'um sana" - Fatih (Avni)".
sümme vechu'llâh (a) : Tanrının tezahüründen sonra, Cenab-ı Hakk'ın faal hale gelerek kâinatı yaratması.
Sünnî (a) : Ehl-i sünnet mezhebinden olan.

Ş

şad (f) : sevinçli.
şar : şehir.
şahane (f) : padişaha mahsus, pek güzel ve kıymetli.
şah-ı âlem (f-a) : Hazreti Muhamed.
şam ü seher (f) : akşam ve sabah.
şane (f) : tarak.
şecer (a) : ağaç.
şefaat (a) : şefi oluşlar, acıyıp koruyuş. Hazreti Muhammed'in ahirette ümmeti için Allah'a yalvarması.
şehbaz (f) : beyaz ve iri doğan kuşu.
şem' (a) : mum.
şem'i cemal (a) : güzelliğin mumu, parıltısı.
şemme (a) : bir kere koklama, pek az miktar.
şems (a) : güneş.
şerh (a) : açıklama, açıklanan sözler.
şetm (a) : söğüp sayma, ayıp ve çirkin söz.
şeyda (f) : çılgın, âşık.
şeytan (a) : insanı kötülüğe sevk eden, gözle görünmeyen yaratık. Ateşten yaratılmış ve Cennetten sürülmüş.
şerha şerha (a) : yarık yarık, çatlak çatlak.
şeş (f) : altı.
şia (a) : bir kimsenin müttefiki ve doğru yolu göstereni. Hazreti Ali'yi ve onun soyundan gelenleri sevip bağlı kalan Müslümanların tuttukları yol. Şiilik.
şirin (f) : güzel, alımlı, çekici.
şuhur (a) : aylar.
şücâ' (a) : yiğit, kahraman, korkmayan, yürekli.
şugl (a) : iş, meşguliyet, çalışma.

T

taat (a) : Tanrı'nın emirlerini yerine getirmek.
taaddüt (a) : sayısı artmak, birden fazla olmak.
tabl (a) : davul.

tahte's-şera (a) : yer altı.
tahmit (a) : dervişlerin zikri, Tanrı'ya hamdetmek.
takaza (f) : sıkıştırmak, serzenişte bulunmak, manevî tazyik.
takdir-i Huda (a-f) : Tanrı'nın takdiri, insanların alın yazısı kader.
talan (f) : yağma, yağmacılık.
talim (a) : öğretme.
Tamu : Cehennem.
ta'n eyle- (a) : kötülemek, ayıplamak.
tapşur- : ulaştırmak.
tarik (a) : yol.
tarümar (f) : darmadağın.
tasarruf (a) : artırmak, biriktirmek; dilediğini yapmakta serbest olmak.
tayyar (a) : uçan, uçucu.
tecelli (a) : görünmek, belli olmak, varlığını hissettirmek.
tefe'ül (a) : fal açmak, fal tutmak.
tagyir (a) : değiştirmek.
tehlil (a) : Tanrının birliğini anmak için "lâ ilâhe illâllâh" demek.
tekva (a) : Tanrı'dan korkmak, Men ettiği şeyleri yapmamak.
Tekbir (a) : Allah'ın büyüklüğünü zikretmek. "Allâhü ekber" demek.
tekellüm (a) : söylemek, konuşmak.
telemmüz (a) : öğrencilik sureti ile öğrenme, tilmizlik etmek.
telvin-i meh-veş (a-f) : ay gibi renk verme.
temaşagâh (f) : seyir yeri.
tersa (f) : Hıristiyan.
tespih (a) : Tanrının yüceliğini zikretmek "Sübhâneke" demek.
teslim-i hak (a) : gerçeği kabul etmek.
teşne (f) : susamış, susuz.
teşviş (a) : karmakarışık etme.
tevfik (a) : uygun, muvafık, Tanrı'nın kulunun işini rastgetirmesi.

tevhit (a) : Tanrı'nın birliğini anmak.
tezyin (a) : süsleme.
tig (f) : kılıç.
tiryâk (f) : panzehir.
tiz (f) : çabuk, tez.
tuba (f) : Cennette bir ağacın adı.
tufan (a) : her yerin sellerle kaplanması, büyük ve sürekli yağmur sonunda meydana gelen taşmalar.
Tur (a) : Arabistan'da bir dağ. Hazreti Musa, bu dağa çıkıp Tanrı'nın tecellisini hissedip bayıldı. (Musa kelimesine bakınız).
türap (a) : toprak.
tuti (a) : papağan.

U

ukba (a) : ahiret.
ulu'l-ebsar (a) : görüş sahipleri, dikkatle görenler.
ulûm (a) : ilimler, bilgiler.
ulâ (a) : birinci.
umman (a) : engin deniz.
urvttü'l-vüska (a) : çok.
uzlet (a) : sessizlik, tenha yer.

Ü

üftade (f) : düşkün, zavallı.
Ümmi Sinan (a) : Niyazî'nin şeyhi. Halvetiye şeyhi. (Kitabın bilgi kısmına bakınız).
üryan (a) : çıplak.

V

vahit (a) : bir.
vahdet (a) : birlik.
vahiy (a) : İlham sureti ile Tanrı'dan peygamberlere gelen emir.

valih (a) : şaşkın, hayretten şaşırıp kalmış.
Varidat : Bedreddin-i Simavi'nin ünlü kitabı.
vasi (a) : geniş.
vasl (a) : ulaşma, kavuşma.
veli (f) : lâkin, ama, fakat.
veş (f) : benzetme edatı, gibi.
veyl (a) : yazık.
virt (a) : daima ağızda dolaşan, tekrar edilen.
vuslat (a) : kavuşma.
vuzu (a) : aptest.
vücup (a) : lâzım, gerekli.
vücut (a) : varlık, var olma.

Y

yad (f) : anma, hatırlama.
yahşî (f) : güzel, yakışıklı.
yaman : fena, kötü.
Yahya (a) : Peygamber Hazreti Yahya. Zekeriya Peygamberin oğludur. Devrinin hükümdarı, karısının başka bir erkekten meydana gelen kızı ile evlenmek istemiş. Hükümdarın karısı, Hazreti Yahya'ya bunun mümkün olup olmayacağını sormuş. Peygamber böyle bir müsaadenin verilemeyeceğini bildirmiş. Bu yüzden ona kin bağlamış. Hükümdarın şehvetli bir zamanında bu kızı getirip göstermiş. Hükümdar kıza sahip olmak isteyince, kız Yahya'nın öldürülmesini şart koşar. Hükümdarın adamları Hazreti Yahya'yı bağlayıp başını kesmişler. Kanının bir damlasını bile toprağa akıtmadan kuyuya dökmüşler. Çünkü bilginler Yahya'nın bir damla kanı toprağa değerse toprakta bir daha nebat bitmeyeceğini söylemişler.
yeksan (f) : beraber, bir yapıda, daima.
Yakup (a) : Yakup Peygamberin on bir oğlu birden kardeşleri Yusuf'u kıskanıp babasından hile ile müsaade alarak ıssız diyarlara götürürler. Orada bir kuyunun içine atarlar. Dönüşlerinde kanlı bir gömlek getirip Yusuf'un vahşî hayvanlar tarafından parçalandığını uydurmuşlar. Yakup, çok sevdiği oğlu Yusuf'un acısı ile pek çok ağlamış. Bu ağlama ile gözleri görmez olmuş. Onun ağlamasına melekler de acıyıp ağlamışlar.

yerağ : hazırlık.
yevm (a) : gün.
yevmi't-tenad (a) : kıyamet günü.
Yezdan (f) : Tanrı.
yitür- : kaybetmek.
yol azan : doğru yoldan ayrılan, münafık.
Yunus (a) : Yunus Emre.
Yusuf (a) : Peygamber Hazreti Yusuf. Hazreti Yakup'un oğlu. Kardeşleri onu kuyuya attıktan sonra bir kervan rastgelerek Yusuf'u çıkarmış. Kardeşleri bunu duyunca kölemiz diye bir esirciye satmışlar. Mısır Padişahının sarayına alınır. Yusuf, çok güzel olduğundan, vezirin karısı Züleyha tarafından sevilir. Dedikoduyu önlemek için Züleyha, onu zindana attırır. Yedi yıl zindanda kalır. Padişah rüyasını yorumlayacak birisini arar. Yusuf'un zindan arkadaşından güzel rüya tabir ettiğini öğrenir. Yusuf, ölen vezirin karısı ile evlenir ve Mısır'a vezir olur.

Z

zahit (a) : dünyaya kıymet vermeyen kimse, din adamı.
zahiren (a) : aslında olmadan, dış görünüşü ile.
zahm (f) : yara.
zakir (a) : zikreden, anan. Tekkelerde zikir esnasında ilâhi okuyan kimse.

zakkum (a) : Cehennemde bir ağaç. Acılık timsali olarak söylenir. Cehennemde bulunanlar bu ağacın meyvesinden yiyeceklermiş.

zalike yevmi'n-nüşur (a) : yeniden dirilme. (Ayet-i kerime).

zâr (f) : ağlamak, zayıflık.

zebh (a) : boğazlamak.

zehi (f) : ne hoş, ne güzel.

zehr-i mar (f) : yılan zehiri.

zem (a) : yermek, çekiştirmek.

zemin (f) : yer.

zen (f) : kadın.

zerre (a) : en küçük cisim.

ziba (f) : güzel, yakışıklı.

zenp (a) : günah.

zinde (f) : diri, hayatta.

zir (f) : alt, aşağı.

zir ü pes (f) : alt ve arka.

zuhur (a) : meydana gelme, belirme, görünme.

zuhurat (a) : belirtiler, meydana gelişler, olaylar.

zulmet (a) : karanlık.

zübde (a) : en iyi seçilmiş, hulâsa.

Züleyha (a) : (Tevrat'taki adı Râhil'dir). Hazreti Yusuf'u seven ve sonradan onunla evlenip vezir yapan kadın. (Yusuf kelimesine bakınız).

Zülkarneyn : bir rivayete göre peygamber, bir rivayete göre veli.

zümre (a) : papazların kuşandıkları ip kuşak.

zünnar (a) : insan topluluğu, bölük.